

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
İLAHİYAT FAKÜLTESİ

**ULUSLARARASI
İLAHİYAT ARAŞTIRMALARI
ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU**
12-13 MAYIS 2025

ÖZET KİTABI

✉ baunilahiyatogrencisempozyumu@gmail.com

🌐 <https://ilhogrsempozyumu.balikesir.edu.tr/>

BALIKESİR
ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT
FAKÜLTESİ

TC
VAKIFLAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

BALIKESİR
İL MÜFTÜLÜĞÜ

BALIKESİR İL MİLLÎ
EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

BALIKESİR GENÇLİK VE
SPOR İL MÜDÜRLÜĞÜ

BALIKESİR İL KÜLTÜR VE
TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ

BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
İLMİ MÜZAKERE TOPLULUĞU

Kitap Adı
ULUSLARARASI İLAHİYAT ARAŞTIRMALARI ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU 12-13
MAYIS 2025 ÖZET KİTABI

(e- Kitap)

Editörler

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Doç Dr. Mustafa POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Asem Hamdy Ahmed ABDELGHANY

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ

Dizgi, Mizanpaj ve Kapak Tasarımı

Dr. Asem Hamdy Ahmed ABDELGHANY

E- ISBN

978-625-5901-15-6

E M İ N Y A Y I N L A R I

Fethiye Mah. Kırlangıç Sok. No: 2 Nilüfer/BURSA

Tel: (0224) 2422898, Fax: (0224) 2412569

www.eminyayinlari.com.tr

Sertifika No: 41427

© Türkçe bütün yayın hakları anlaşmalı olarak Emin Yayınları'na aittir. Kitap, yayıncının ve yazarın izni olmaksızın hiçbir surette (baskı, fotokopi, elektronik, manyetik, mekanik ve sesli ortamlarda ya da başka bir şekilde) kısmen veya tamamen çoğaltılamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Basım Tarihi

Haziran 2025

Web

<https://ilhogrsempozyumu.balikesir.edu.tr/>

Bu eserde, yer alan metinlerin tüm sorumluluğu, yazarlarına aittir. Yazılı izin olmaksızın hangi dil ve ortamda olursa olsun materyalin tamamının veya bir bölümünün çoğaltılması ve elektronik ortamlarda yayımlanması yasaktır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

SEMPOZYUM ONURSAL BAŞKANI

Prof. Dr. Yücel OĞURLU, Balıkesir Üniversitesi Rektörü

DÜZENLEME KURULU BAŞKANI

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

PAYDAŞ KURUM TEMSİLCİLERİ

Prof. Dr. Fatih SATIL, Balıkesir Üniversitesi

Mikail AKILLI, Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü

Hasan Hayri YAŞAR, Balıkesir İl Müftülüğü

Murat DEMİR, Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Adem ÖZALP, Balıkesir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

Aytekin YILMAZ, Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

DÜZENLEME KURULU

Prof. Dr. Esmâ SAYIN, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Hacer AŞIK EV, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Fatma BALCI ARVAS, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail BAŞARAN, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. İsmail KURT, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZEROL, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Murat AKKUŞ, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Mustafa POLAT, Balıkesir Üniversitesi

Doç. Dr. Yılmaz FİDAN, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet EŞER, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Asem ABDELGHANY, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SAKAR, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fahri ÇAKAN, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Recep KIRCI, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Şükrü DİNÇER, Balıkesir Üniversitesi

Araş. Gör. Enise OSMANOĞLU BENĐİ, Balıkesir Üniversitesi

Araş. Gör. Sümeyye Nur DOĞAN, Balıkesir Üniversitesi

Ahmet ALTACI, Balıkesir İl Müftülüğü

Ebru EKİCİ, Balıkesir İl Kùltür ve Turizm Müdürlüğü

Mustafa CANSEVEN , Balıkesir Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü

Abdussabır YILDIZ, Balıkesir Vakıflar Bölge Müdürlüğü

Zülfer ERDEM, Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü

BİLİM VE DANIşMA KURULU

Prof. Dr. Abdulvahab YILDIZ, Harran Üniversitesi

Prof. Dr. Cemal TOSUN, Ankara Üniversitesi

Prof. Dr. Cevdet AVCIKURT, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Esmâ SAYIN, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Ertan ÖRGEN, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Ezzat Abdelaziz ABDELRAHİM, el-Ezher Üniversitesi (Mısır)

Prof. Dr. Fatih SATIL, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Hacer AşIK EV, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Halis DEMİR, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Prof. Dr. Hamdi DÖNDÜREN, Karatay Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. İbrahim İşTAN, Selçuk Üniversitesi

Prof. Dr. İhsan SOYSALDI, Fırat Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail SAĞLAM, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Mefail HIZLI, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet BAHÇEKAPILI, Yalova Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet BAYYİĞİT, Balıkesir Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Mehmet Emin AY, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Muhammet TARAKÇI, Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Murat DOĐDUBAY, Balıkesir Üniversitesi

Prof. Dr. Nesimi YAZICI, Ankara Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Nurullah ALTAř, Yalova Üniversitesi

Prof. Dr. Saffet KÖSE, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Prof. Dr. Vahit GÖKTAŞ, Ankara Üniversitesi
Prof. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK, Balıkesir Üniversitesi
Prof. Dr. Yunus Vehbi YAVUZ, Bursa Uludağ Üniversitesi Emekli Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Yücel OĞURLU, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet AKBAŞ, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi
Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Bekir KARADAĞ, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Doç. Dr. Fatma BALCI ARVAS, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Hamit AKTÜRK, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Hasan UÇAR, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Hesham MOTAVA, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail BAŞARAN, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. İsmail KURT, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Fatih ÖZEROL, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet ŞANVER, Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Murat AKKUŞ, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa BAŞKONAK, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa KARABACAK, Selçuk Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa POLAT, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Mustafa Şen, AMASYA Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Naile SULEYMANOVA, Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, (Azerbaycan)
Doç. Dr. Recep Emin GÜL, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Semra TUFENKCI, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Şeref GÖKÜŞ Akdeniz Üniversitesi
Doç. Dr. Şuayip Karataş, AKSARAY Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Doç. Dr. Turgay GÜNDÜZ, Bursa Uludağ Üniversitesi
Doç. Dr. Wahiba Saad ELLAOUI, University of Sousse (Tunus)
Doç. Dr. Yılmaz FİDAN, Balıkesir Üniversitesi
Doç. Dr. Abdullah BAYRAM, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Adnan AKALIN, Gaziantep İslam Bilim ve Teknoloji Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet EŞER, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Asem ABDELGHANY, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SAKAR, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fahri ÇAKAN, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Fatma TURGAY, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ATALAY, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Hatice ARSLAN Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Recep KIRCI, Balıkesir Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Suliman ALOMIRAT Katar Üniversitesi (Katar)

Dr. Öğr. Üyesi Şükrü DİNÇER, Balıkesir Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN İBADET-ÜCRET İLİŞKİSİ.....	15
Abdullah Fırkan TÜRKER & Mehmet ÖZKAN	15
YAPAY ZEKA'NIN FİKHİ HÜKÜMLERE ETKİSİ	16
Edanur AKSAK & Mehmet ÖZKAN	16
İSLAM HUKUKUNDA SÜT AKRABALIĞI VE SÜT BANKACILIĞI UYGULAMASININ FİKHİ DEĞERLENDİRMESİ	17
İpek KARCI & Mehmet ÖZKAN	17
NİKAH AKDİ'NİN TANIMI VE ŞARTLARI.....	18
Sude TAŞATAN & Mehmet ÖZKAN.....	18
DİYANET TV HÜMEYRA ÇİZGİ FİLMİNİN DİN VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	19
Enes ÖZTURAN & Prof. Dr. Hacer AŞIK EV	19
SEYYİD MUHAMMED NAKİB EL-ATTAS'IN EĞİTİM İLE İLGİLİ BAZI GÖRÜŞLERİ	20
Feyza ÜLKE & Prof. Dr. Hacer ÂŞIK EV	20
TASAVVUF GELENEĞİNDE MÜRŞİD-MÜRİD İLİŞKİSİ VE ROL MODEL ANLAYIŞI: MODERN DİN EĞİTİMİNE SÖYLEDİKLERİ.....	21
Hasan Hüseyin MAK	21
İLK ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÇOCUKLARINDA ÖLÜM EĞİTİMİ: DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE ÖNERİLER.....	22
Havva Nur AKYAR.....	22
Diyanet Akademi ve Mezunları	23
İsmail Öz & Prof. Dr. Hacer ÂŞIK EV	23
Tasavvuf Perspektifinden Doğal Afetler, Bela ve Musibetler Karşısında Müslümanın Gönül Âlemi.....	24
İlyas TERZİ.....	24
HÂTİF ALİ EFENDİ DİVANI'NDA NEFS VE ZÜHD.....	25
Muharrem ETLİOĞLU & İbrahim TÜRKOĞLU	25
HANIMLARA MAHSUS GAZETE'DE MÜSLÜMAN KADININ GİYİMİ VE SÜSLENMESİ	26
Mediha GÜNGÖRMÜŞ & Nurgül SAKİN & Azime Merve TAŞDELEN	26
OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞ DÖNEMİNDE (1299-1453) PADİŞAHLAR İLE TASAVVUF BÜYÜKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	27
Sevdener ŞENGEZER.....	27

ZÜHRÎ'DEN KİTÂBÜ'L-EMVÂL'E SİYER RİVAYETLERİNİN SERÜVENİ VE GÜVENİLİRLİK PROBLEMİ.....	28
Saffet KURT.....	28
"KADININ EVİNDE KILDIĞI NAMAZ MESCİTTE KILDIĞI NAMAZDAN DAHA HAYIRLIDIR" HADİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	29
Fatma Afra YAZICIOĞLU & Dr. Ahmet EŞER.....	29
Mİ'RACDA NAMAZIN ELLİ VAKİTTEN BEŞ VAKTE İNDİRİLMESİNİN HADİS ŞERH LİTERATÜRÜNDEKİ YORUMU.....	30
İlayda ÖZBEN.....	30
MEZHEP TAASSUBUNUN HADİS EDEBİYATINA ETKİSİ.....	31
METİN KOÇAK.....	31
İHTİLÂFLI RİVAYETLERİN GÖLGESİNDE “LA ADVÂ” HADİSİNİN ANLAMINI ARAMAK.....	32
Sümeyye ALTUNDAŞ.....	32
FEDÂİLÜ'S-SAHÂBE LİTERATÜRÜNÜ YENİDEN DEĞERLENDİRMEK.....	33
Zümrüt AYDOĞDU & Ahmet EŞER.....	33
ÖZ DİSİPLİN VE DİNDARLIK.....	34
Esra AKÇA & Fatma BALCI ARVAS.....	34
AFFETME VE DİNDARLIK.....	35
Fatma Nur YAŞAR & Fatma BALCI ARVAS.....	35
DEPREM DURUMLARINDA DİNİ BAŞA ÇIKMA YÖNTEMİ OLARAK NAMAZ İBADETİ.....	36
Rumeysa Nur KAYA.....	36
ADALET VE DİNDARLIK.....	37
Tuğbanur BAYRAKDAR & Fatma BALCI ARVAS.....	37
DİN ÖĞRETİMİNDE DİSİPLİNLER ARASI YAKLAŞIMDAN FAYDALANMAK.....	38
Emin BALI.....	38
Kur'ân'da Bitkiler Temsili Üzerinden Zihin İnşası.....	39
Doç. Dr. Ramazan ŞAHAN& Emir Berra MACİT & Firdevs Canan AMİL.....	39
MISIR'DA MEDFUN MEŞHUR MÜFESSİRLER.....	40
Gamze UÇAR.....	40
İBN HİŞÂM EN-NAHVÎ'NİN “MES'ELETÜ'L-HİKME FÎ TEZKİRİ KARİBİN” ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ.....	41
Bünyamin GÜDER.....	41
SELEME B. MÜSLİM EL-'AVTEBÎ ES-SUHÂRÎ EL-'UMÂNÎ'NİN HAYATI, İLMÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	42

Mehmet ÖRTÜLÜ & Dr. Öğr. Üyesi Recep KIRCI	42
MAHALLEMÎ ARAP ATASÖZLERİNDE SECİ SANATININ KULLANIMI	43
Memet AK	43
BALIKESİR GAZİ İMAM HATİP ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ARAPÇA DİL ÖĞRENİMİNDE MATERYAL VE YÖNTEMLERİ HAKKINDA BİR DURUM ÇALIŞMASI	44
Nuray MERT & Hesham MOTAVA	44
BATI VE ARAP DÜNYASINDA SEMANTIĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ.....	45
Şadi BIYIK & Hesham MOTAVA.....	45
VAHİY – İLHAM İLİŞKİSİ.....	46
Ahmet TURNA & Lütfü CENGİZ	46
Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin Şerhu'l-Mevâkıf'ında Bilgi Problemi	47
Cengiz BAL.....	47
EŞ'ARİ KELAM GELENEĞİNDE NEDENSELLİK	48
RABİA İLHAN DOKGÖZ & LÜTFÜ CENGİZ	48
TEORİK VE PRATİK AKIL AYRIMINDA KUR'AN AKLININ SINIRLARI.....	49
Zeynep ÖNDER	49
MODERN FİNANSAL SÖZLEŞMELER KLASİK AKİTLERLE SINIRLI MIDIR: TASARRUF FİNANSMAN SİSTEMİNE FİKHİ BİR YAKLAŞIM	50
Abdullah Eren YILDIRIM & Yılmaz FİDAN	50
KATILIM VE KONVANSİYONEL BANKACILIK SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ	51
EMRE KORKMAZ & Yılmaz FİDAN	51
İSLAM HUKUKUNDA MAHTUT ESERLERİN TAHKİKİ.....	52
Muhammed Mesut SELVİ & Yılmaz FİDAN	52
BOYKOTUN FİKHİ TEMELLERİ VE GÜNÜMÜZ UYGULAMALARI.....	53
Yusuf ABİŞ & Yılmaz FİDAN	53
KUVEYT AHVÂL-İ ŞAHSİYYE KANUNU'NA GÖRE EVLİLİK SÖZLEŞMESİ ŞARTLARINA UYULMAMASI SEBEBİYLE EVLİLİĞİN SONA ERMESİ	54
Ayşegül Bedia YARGI & Mustafa BORAN	54
İSLÂM HUKUKUNDA KORUYUCU SAĞLIĞIN TEMELLERİ VE KORUYUCU SAĞLIKDA FAYDALANILAN BAZI ÜRÜNLERİN İÇERİĞİNİN İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	55
Elif Erdaş & Mustafa Boran	55
İSLAM HUKUKUNDA BOŞANMA	56
Fatma nur Çelik & Mehmet ÖZKAN	56

KÂRIN MAKSİMİZE EDİLMESİ YERİNE İHTİYACIN MAKSİMİZE EDİLMESİ: İSLAM İKTİSADI AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME	57
İsmail Ferdi ÜÇTAŞ & Prof. Dr. Tevhid AYENGİN	57
ASLAN PARÇASI CESUR ÇİZGİ FİLMİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ VE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI	59
Huzeyfe ARKALI & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI	59
GELİŞİMSEL BASAMAKLAR BAĞLAMINDA YETİŞKİNLİK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ: DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ GÜNCEL UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	60
Merve TÜRKDOĞDU & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI	60
AİLE İÇİ İLETİŞİM VE ÇOCUK: DİN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME	61
Şevval EREN & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI	61
DİN EĞİTİMİNDE EĞİTSEL OYUNLAR VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ	62
Şifanur ORUÇ & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI	62
DEĞERLER TAKIMI ÇİZGİ FİLMİNİN DİN VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ	63
Recep DURAN & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI	63
YAHUDİLİKTE GÜNLÜK İBADET	64
İsmail BAŞARAN, İsmail Furkan DUMAN	64
YAHUDİLİKTE MENORA'NIN ANLAM VE ÖNEMİ	65
İsmail BAŞARAN & Murat MERT	65
YAHUDİLİKTE DİNDARLIĞIN BİR SEMBOLÜ OLARAK KİPA	66
İsmail BAŞARAN & Ebuzer SARI	66
Yahudilikte Mabet Olarak Sinagogun Önemi	67
İsmail BAŞARAN & Emre GÜNDOĞDU	67
BAKARA SURESİ 174 İLA 182. ÂYETLER BAĞLAMINDA EBÛ MANSÛR MUHAMMED B. MUHAMMED EL-MÂTÜRÎDÎ'NİN KUR'ÂN YORUMU VE KAYNAKLARI KULLANMA BİÇİMİ	68
Kevser EPCEREV & Prof. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK	68
MUKÂTİL B. SÜLEYMAN'IN KUR'ÂN YORUMUNDA İSTİHDÂM ETTİĞİ KAYNAKLAR(BAKARA 174 İLA 182. AYETLER BAĞLAMINDA NİTEL BİR İNCELEME)	69
Ercan ÇETİN & Dr. Öğr. Üyesi Fahri ÇAKAN	69
KLASİK BİR MÜFESSİR OLARAK İBN CERİR ET TABERİ'NİN KUR'ÂN YORUMUNDA İSTİHDAM ETTİĞİ KAYNAKLAR (BAKARA SURESİ 174 İLA 182. AYETLER BAĞLAMINDA BİR İNCELEME)	70

ESRA YILMAZ & Dr. Öğr. Üyesi FAHRİ ÇAKAN	70
EBU'L-LEYS ES-SEMERKANDÎ'NİN KUR'ÂN YORUMUNDA KULLANMIŞ OLDUĞU KAYNAKLAR	71
Orhan TUNA & FAHRİ ÇAKAN.....	71
BAKARA SURESİNİN 174 İLÂ 181. AYETLERİ BAĞLAMINDA EBU'L HASEN ALİ B. MUHAMMED EL-MAVERDÎ'NİN KUR'ÂN'I YORUMLAMA BİÇİMİ VE BU YORUMLARDA YARARLANMIŞ OLDUĞU KAYNAKLAR	72
YÜSRA ARSLAN & Dr. Öğr. Üyesi FAHRİ ÇAKAN	72
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ İLE TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALLARINDA YAPILAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİNİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ	73
Esra SOYLU & Özlem ÇALIK & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI	73
HZ. MUHAMMED (SAV)'İN EĞİTİM ANLAYIŞI: ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME.....	74
Esma KÖSE & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI.....	74
AİLEDE DİN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ..	75
Beyza TURAN & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI	75
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM YAKLAŞIMLARINDAN MONTESSORİ EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	76
Nisanur YILDIRIM & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI	76
SURİYE'DE DİN EĞİTİMİ: HAFIZLIK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME	77
Muhammed ZEHRA & Yaser ABDULHALİK & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI.....	77
İSLÂM DÜŞÜNCE TARİHİNDE KÜLLÂBİLİK VE NECCÂRİLİK.....	78
Gökhan DEMİRCİ.....	78
Âmidî'ye Göre İmâmetin İlâhî Tayin Boyutu ve Şîa'ya Yöneltilen Eleştiriler*	79
Ahmet Erkol & Gökhan Ulus	79
ZEYD B. SÂBÎT'İN FIKIHÇILIĞI HAKKINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR BİBLİYOGRAFYASI	80
Rumeysa Koyuncuoğlu.....	80
İSLÂM HUKUKU'NDA GAYRÎ MÜMEYYİZ ÇOCUĞUN HAKLARI.....	81
Ruziye Nur DOĞAN & Mustafa BORAN	81
HANBELİ MEZHEBİNİN TALAKTA TEK KALDIĞI GÖRÜŞLER VE BU GÖRÜŞLERİN GÜNCEL FETVALARA KATKISI.....	82
Sevim Nur KABADAYI.....	82
Endonezya'da Konut Finansmanında Uygulanan Şer'i Akitler	83
Sofia Afifa SAYUTİ & Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait Arvas.....	83

DİNİ UYGULAMALARIN TOPLUM KÜLTÜRÜNE YANSIMASI: YAĞMUR DUASI ÖRNEĞİ.....	84
Sümeyye ORHAN.....	84
İSLAM, EHL-İ KİTAP VE ÇEŞİTLİ KÜLTÜRLERDE DAĞLARIN SEMBOLİK ROLÜ İLE KUR'ÂN'DAKİ DAĞ KAVRAMLARININ ANALİZİ.....	85
Esin YILDIZ AYCAN.....	85
KUR'ÂN-I KERİM MEALİ ÇALIŞMALARINDA MÜELLİFİN ÖZGÜNLÜĞÜNÜ ETKİLEYEN UNSURLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME : HÜSEYİN ATAY ÖRNEĞİ	86
Seyit Ahmet ERARSLAN.....	86
Esra ÖZDEN & Doç. Dr. İsmail KURT.....	87
KUR'ÂN'DA GEÇEN DAVUT VE SÜLEYMAN KISSASININ VERDİĞİ MESAJ (KISSA-SİRET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KRONOLOJİK BİR OKUMA)	87
Rıdvan BİÇER & Doç. Dr. İsmail KURT.....	88
KUR'ÂN'DA GEÇEN İBRAHİM KISSASININ VERDİĞİ MESAJ (KISSA-SİRET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KRONOLOJİK BİR OKUMA)	88
Ramazan Çakar & İsmail KURT.....	89
KUR'ÂN'DA GEÇEN YUNUS VE YUSUF KISSALARININ VERDİĞİ MESAJ (KISSA-SİRET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KRONOLOJİK BİR OKUMA)	89
SEMAVİ DİNLERDE ALLAH SEVGİSİ İNANÇ VE MANEVİYAT ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	90
Nurcan Çelik.....	90
MEGAN DAVID'İN YAHUDİLER İÇİN ÖNEMİ	91
Şüheda AKLAN & Hatice ARSLAN.....	91
YÂSİN SÜRESİ 36/13-29. ÂYETLERİNDE GEÇEN ASHÂBÜ'L-KARYE KISSASININ DİNLER TARİHİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ.....	92
Halil İbrahim DOKGÖZ & Hatice ARSLAN.....	92
DIŞLAYICILIK (EXLUSIVİZM) DÜŞÜNCESİ İLE YAHUDİLİKTEKİ SEÇİLMİŞLİK İNANCI ÜZERİNE BİR İNCELEME.....	93
Fatma BİLGİÇ.....	93
İBNÜ'L-CEZERÎ VE RODOS FETHİ PAŞA VAKFI HAFIZ AHMED AĞA KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN KIRAAT İLE İLGİLİ YAZMA ESERLERİ	94
Ayşe ŞAHİN.....	94
MEKKE-MEDİNE LEHÇELERİ VE KIRÂAT EKOLLERİ BAĞLAMINDA HZ.PEYGAMBERİN KIRÂATİ	95
Sezai GÜN.....	95
MUTEZİLE'DE HÜSÜN KUBUH MESELESİ.....	96
Ali Can GÜREL	96

TRANSHÜMANİZM'İN TEKNOLOJİK TEKİLLİK (TECHNOLOGICAL SINGULARITY) PROJESİNİN KELÂM'IN İNSAN ANLAYIŞI AÇISINDAN GETİREBİLECEĞİ MUHTEMEL TEHDİTLER VE İMKANLARIN DEĞERLENDİRMESİ* 97

Ceyda ARICI* 97

MUTEZİLE'DE EMR-İ Bİ'L-MA'RUF NEHY-İ ANİ'L-MÜNKER 98

Emrullah AKKAY 98

MUTEZİLE'DE ASLAH TEORİSİ 99

Kübra KAHRAMAN & Mehmet Fatih ÖZEROL 99

TASAVVUF PSİKOLOJİSİNİN İNSANIN BENLİĞİ VE BAĞIMLILIKLARIYLA OLAN ETKİLEŞİMİNİN TASAVVUFİ VE PSİKOLOJİK KAVRAMLARLA BAĞLANTISI..... 100

Betül TÜRKEL & Esmâ SAYIN 100

DİNİ VE MANEVİ GELİŞİMİN TASAVVUF PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN İNSANIN KARAKTER GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ..... 101

Büşra Nur TÜRKEL DİNLER & Esmâ SAYIN 101

TASAVVUFİ AÇIDAN ESMAÜ'L HÜSNA'NIN İNSANIN MANEVİ YAŞANTISINA ETKİLERİ 102

Hakan KAVALCI & Esmâ SAYIN 102

DUANIN RUHSAL VE PSİKOLOJİK SAĞLIĞA ETKİLERİ 103

ZELİHA GÜNDOĞDU & ESMA SAYIN 103

DİYANET'İN 4-6 YAŞ KURAN KURSLARINDA HADİS/SÜNNET EĞİTİMİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ*..... 104

Haticegül KARDEŞ**..... 104

POST-MODERN BİR YAKLAŞIM OLARAK ÇÖZÜM ODAKLI KISA SÜRELİ TERAPİ 105

Bilgen ÖZKAN & Özer ÇETİN 105

BİLGİ, HİKMET VE AHLÂK TEMELLİ BİR EĞİTİM YAKLAŞIMI: ERZURUMLU İBRAHİM HAKKI'NIN TEORİK VE UYGULAMALI GÖRÜŞLERİ 106

Ayşe POLAT & Turgay GÜNDÜZ 106

USULİ'NİN DİVANI'NDA TEMEL TASAVVUFİ KAVRAMLAR 107

Osman ÇINAR & Ömer Sami UZUNER 107

ANLAM ODAKLI KUR'AN EZBERLEME YÖNTEMİ: HAFIZA TEKNİKLERİYLE ARAPÇA ÖĞRETİMİ İLE DESTEKLENMİŞ YENİ BİR YAKLAŞIM..... 108

Muhammed ÖZTÜRK..... 108

SOSYAL VE DİNİ HAYAT KONULU ÇALIŞMALARDA GEÇEN DİNİ MERASİMLERİN TESPİTİ VE ANALİZİ 109

Ali Beke BAĞIRGAN..... 109

DİN FELSEFESİNDE DİNÎ TECRÜBE VE MİSTİK TECRÜBE KAVRAMLARI.....110

Rukiye ERSİN.....	110
İBN ATİYYE’NİN NÜBÜVVETLE İLGİLİ ÂYETLERE MÜŞKİLÜ’L-KUR’ÂN İLMİ AÇISINDAN BAKIŞI.....	111
Enise OSMANOĞLU BENĞİ & Süleyman AYDIN.....	111
İBN ATİYYE’NİN İLMÎ KİŞİLİĞİ VE EL-MUHARRERÜ’L-VECİZ ADLI ESERİNİN TEFSİR İLMİNDEKİ YERİ.....	112
Enise OSMANOĞLU BENĞİ & Süleyman AYDIN.....	112
KISAS-I ENBİYÂ GELENEĞİ İÇİNDE AHMED CEVDET PAŞA’NIN KISAS-I ENBİYÂ ve TEVÂRİH-İ HULEFÂSI.....	113
Betül MESUT & Ekrem SAKAR.....	113
BALIKESİR İMAM HATİP LİSESİ ARŞİVİNDEKİ OSMANLI TÜRKÇESİ ESERLERİNİN İLMÎ DEĞERİ: TESPİT, KATALOGLAMA VE AKADEMİK MİRASA KATKI.....	114
Sabriye TEKİN & Nurefşan ERAT & İsmail ÇAKMAK & Doç. Dr. Mustafa POLAT	114
KİTAP CİLTLEMEDE GELENEKSELDEN MODERNE	115
Zeliha Reyhan KAYA & Dr. Öğr. Üyesi Erdal ELMAS	115
BURSA MEVLEVÎHÂNESİ.....	116
Senanur BÜYÜK.....	116

İSLAM HUKUKU AÇISINDAN İBADET-ÜCRET İLİŞKİSİ

Abdullah Fûrkan TÛRKER & Mehmet ÖZKAN

Yüksek Lisans Öğrencisi/ Balıkesir Üniversitesi, abdullahfurkanturker@gmail.com & Prof. Dr./ Balıkesir Üniversitesi, mehmetozkan@balikesir.edu.tr

Özet

İslam düşüncesinde “ibadet” kavramı, biri geniş diğeri ise dar anlamda olmak üzere iki farklı düzlemde ele alınmaktadır. Geniş anlamıyla ibadet, mükellefin Allah’a duyduğu saygı ve sevginin bir sonucu olarak O’nun rızasını gözetken bilinçli ve iradî davranışlarını ifade eder. Bu bağlamda, yalnızca doğrudan dinî vecibelerle sınırlı olmayan; bireyin Allah’ın hoşnutluğunu kazanma niyetiyle gerçekleştirdiği tüm fiiller ibadet kapsamında değerlendirilmekte ve uhrevî mükâfatla karşılık bulmaktadır. Bu yönüyle bireysel ve toplumsal yararı gözetken her tutum ve davranış, dinî ve manevi bir değer kazanmaktadır. Öte yandan, ibadetin dar anlamı; Allah ve Resulü tarafından belirlenen, kişinin Yaratıcısına karşı saygı ve teslimiyetini sembolize eden belli başlı davranış kalıplarını kapsamaktadır.

Allah ile kul arasındaki irtibatı tesis eden temel unsur, ibadetlerdir. En faziletli ibadetler ise yalnızca Allah rızası gözetilerek ve karşılık beklenmeksizin yapılanlardır. İbadetin temel gayesi, ilahî rızaya ulaşmak ve mükâfatı yalnızca Allah’tan talep etmektir. Bu bağlamda, “İslam Hukuku Açısından İbadet-Ücret İlişkisi” başlıklı bu çalışma, ibadetler karşılığında maddi karşılık alınmasıyla ilgili günümüzde halen tartışma konusu olan fıkhi hükümler ele alınmıştır.

Araştırmamız sırasında Arapça kaynaklar başta olmak üzere Türkçe kaynaklardan da istifade edilecektir. Konunun İslam hukuku disipliniyle doğrudan ilişkili olması sebebiyle ağırlıklı olarak temel fıkıh kaynaklarından istifade edilecek ayrıca İmam Birgivi’nin görüşlerine yer verilecektir. Konuyla ilgili kaynakların taranmasıyla birlikte tahlil ve değerlendirmeler yapılacaktır.

Çalışmada, farz ve vacip statüsündeki ibadetler karşılığında ücret alınmasının hükmü incelenmiş; ayrıca dinî nitelikli diğer uygulamalar üzerinden ücret almanın meşruiyeti fıkhi bağlamda analiz edilmiştir. Sonuç olarak, ibadetlerde niyetin ve ihlasın belirleyici bir unsur olduğu vurgulanmış; kişinin kendisine vacip olan veya vekâleten yapılması caiz olmayan ibadetlerin ücret karşılığı icrasının caiz olmayacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, İbadet, İhlas, Ücret, Bidat

YAPAY ZEKA'NIN FIKHİ HÜKÜMLERE ETKİSİ

Edanur AKSAK & Mehmet ÖZKAN

*Lisans Öğrencisi/ Balıkesir Üniversitesi, abduallahfurkanturker@gmail.com & Prof. Dr./ Balıkesir Üniversitesi,
mehmetozkan@balikesir.edu.tr*

Özet

Hız. Peygamber'den günümüze bireysel ve kamusal anlamda çok sayıda mesele Kur'an ve sünnet ışığında sahabenin uygulamaları dikkate alınarak icthad yoluyla çözüme kavuşturulmuştur. Sonrasında müctehid imamlar döneminde fıkhi meseleler toplumun demografik, coğrafi ve kültürel yapılarına göre icthad yoluyla çözümlenmeye devam etmiş bu durum mezheplerin oluşmasına yol açmıştır. Günümüzde sosyal, siyasal, teknolojik, ekonomik ve bilimsel gelişmelerin meydana gelmesiyle çözülmesi gereken yeni meseleler ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri de yapay zeka konusudur. Bu çalışma, yapay zeka'nın gelişimini, fıkıh bağlamında İslam hukuku ile ilişkisini ve Transhümanist düşünceyle ilişkilerini ele almaktadır. Yapay zeka insan zekasını taklit eden yazılımlar aracılığıyla düşünme, karar verme ve problem çözme gibi bilişsel yetenekleri makineler üzerinde uygulamayı amaçlar. Disiplinler arası bir yapıya sahip olan Yapay zekanın net bir tanımı bulunmamakla beraber, öğrenme ve kendini geliştirme kabiliyetleri öne çıkar. Çalışmada internetin dini hayata etkisi hem olumlu hem de olumsuz yönleriyle değerlendirilmiş; sanal ibadet ortamları ve bilgi erişimi gibi imkanlar sağlarken, bireyselleşmiş inanç yapıları, bilgi kirliliği ve dini otorite zayıflığı gibi sorunlara yol açtığı vurgulanmıştır. Transhümanizm ise insanın fiziksel ve zihinsel sınırlarını aşarak daha gelişmiş, hatta ölümsüz bir varlığa dönüşmesini hedefler. Yapay zeka bu düşüncenin temel araçlarından biri olarak görülmektedir. İslam hukuku açısından Yapay zeka'nın konumu, doğrudan naslarla belirlenemediğinden kıyas, istihsan ve maslahat gibi yöntemlerle değerlendirilmektedir. Zaruret ve kamu yararı gibi prensipler çerçevesinde Yapay zekanın hukuki kişilik olarak tanınması tartışılmaktadır. ChatGPT örneği üzerinden yapılan analizde, Yapay zekanın fıkıh sorularına verdiği cevapların güvenilirliği sorgulanmış; bilgilerin doğruluk oranının sınırlı olduğu ve mezhepler arası farkların çoğu zaman yansıtılamadığı ortaya konmuştur. Sonuç olarak, yapay zekânın dini ve hukuki konularda destekleyici araç olabileceği, ancak otorite yerine geçemeyeceği ve mutlaka İslam âlimlerince denetlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Anahtar kavramlar: İslam Hukuku, Yapay Zeka, Transhümanizm, ChatGPT, İctihad

İSLAM HUKUKUNDA SÜT AKRABALIĞI VE SÜT BANKACILIĞI UYGULAMASININ FİKHÎ DEĞERLENDİRMESİ

İpek KARCI & Mehmet ÖZKAN

*Yüksek Lisan Öğrencisi / Balıkesir Üniversitesi, ipeksonez822@gmail.com & Prof. Dr./ Balıkesir Üniversitesi,
mehmetozkan@balikesir.edu.tr*

Özet

Bu çalışma, İslam hukukunda evlenme engeli doğuran süt akrabalığı kavramı ile günümüzde bazı ülkelerde sağlık hizmeti kapsamında uygulanan süt bankacılığı sistemini fikhî açıdan değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Süt bankaları, annesiz kalan veya annesi süt veremeyen bebeklerin beslenmesini sağlamak amacıyla modern tıp ve toplum ihtiyaçlarının bir gereği olarak ortaya çıkmış olup, bu uygulama Müslüman toplumlarda ahlaki ve dini açıdan tartışmalara yol açmaktadır. İslam hukukuna göre süt akrabalığı, belirli şartlar altında evlenme engeli doğuran mahremiyet ilişkisi kurar. Bu çalışma kapsamında, süt akrabalığının oluşumu için gereken temel şartlar çocuğun iki yaşından küçük olması, emzirmenin doğrudan veya dolaylı şekilde gerçekleşmesi ve belirli sayıda emzirmenin (mezheplere göre değişmekle birlikte) tamamlanması klasik fıkıh kaynakları çerçevesinde incelenmiştir. Hanefî ve Şafî mezheplerinin konuya dair görüşleri karşılaştırılmış; ayrıca İslam Fıkıh Akademisi ve çağdaş fıkıh otoriteleri tarafından yapılan açıklamalar dikkate alınmıştır. Literatür taramasına ek olarak, bazı İslam ülkelerinde uygulanan süt bankacılığı örnek olay yöntemiyle analiz edilmiş ve bu uygulamaların fikhî ölçütlerle ne derece uyumlu olduğu değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, süt bankalarında sütler karışık şekilde toplandığı, süt veren kadının kimliği çoğu zaman bilinmediği ve süt alımıyla ilgili kayıt sistemleri yeterince detaylı işlemediği için, İslam hukukunun süt akrabalığına ilişkin koyduğu kurallarla doğrudan çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Bu durum, ileride evlilik gibi önemli sosyal kurumlardaki karışıklıklara ve mahremiyet ihlallerine sebep olabilecektir. Ancak bazı ülkelerde uygulanan ve süt verenle süt alan arasında kimlik bilgilerinin kayıt altına alındığı “kayıtlı süt anneliği sistemi” gibi alternatiflerin fikhî açıdan daha uygun olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, İslam hukukunun temel ilkeleriyle çelişmeyen, şeffaf, denetlenebilir ve kimlik bilgilerine dayalı bir süt paylaşım sistemi geliştirilmeli; süt akrabalığına dair veriler modern dijital araçlarla güvenli biçimde kayıt altına alınmalıdır. Bu tür bir sistem hem İslami değerlerle uyumu sağlayacak hem de sağlık açısından ihtiyaç duyan bebeklerin beslenmesini mümkün kılacaktır. Bu bağlamda, İslam hukukçularının ve sağlık politikası geliştiricilerinin iş birliği içinde çalışarak hem fikhî kaygıları hem de insani ihtiyaçları gözetten bir model geliştirmesi zaruret arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler; İslam Hukuku, Süt Bankacılığı, Süt Akrabalığı, Evlilik Engeli

NİKAH AKDİ'NİN TANIMI VE ŞARTLARI

Sude TAŞATAN & Mehmet ÖZKAN

Yüksek Lisan Öğrencisi / Balıkesir Üniversitesi & Prof. Dr./ Balıkesir Üniversitesi

Özet

İslam'ın ana gayeleri arasında can, mal, akıl ve dinin korunmasının yanı sıra neslin korunması da yer almaktadır. İslam'da insan neslinin korunması kadın ve erkeğin evlenmesi yani meşru yollarla aile oluşturmasıyla mümkündür. Evlilik dışı ilişkiler ve neslin gayri meşru yollarla çoğalması İslam'ın ana gayelerine aykırı bulunduğundan haram kabul edilmiş bu durumdaki ilişkiler birtakım hukuki müeyyidelere konu olmuştur. İslam hukukunda evlilik nikâh akdi ile oluşmaktadır. Bu çalışmada İslam'da nikâh akdi ele alınmıştır. Nikâh, evlilik düşünen erkek ve kadının bir yuva kurmak, aile oluşturmak için şahitler olması kaydıyla şartlara uygun olarak yaptıkları bir sözleşmedir. Bu sözleşme için ise fedakârlık, güven, sevgi, saygı ortamının oluşması gerekmektedir. Çalışma, nikâhın tanımı, şartları, konuları ve karı-kocanın birbirlerine karşı sorumlulukları ile sınırlı tutulmuştur. Bu çalışmanın amacı İslam hukukunda nikâhın tanımı neslin ahlaklı ve korunarak devamının sağlanması, ilişkilerin meşru bir zemine oturtulması, eşlerin birbirlerinin duygu ihtiyacını gidermesi ve bilmedikleri duyguları saygı, sevgi, merhamet çerçevesinde yaşamayı birbirlerine hak görmesi, eşlerin birbirlerine karşı ne gibi sorumlulukları yerine getirmeli ki bu evlilik huzur ve mutluluk içinde devamlılığını sürdürebilsin gibi hususları ele alarak neslin meşru yoldan devam edebilmesinin yolu olan nikâhın temel esaslarını incelemektir. Çalışmada yöntem olarak başta Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünneti olmak üzere İslam hukukunun temel kaynaklarından, fıkıh mezheplerinin görüşlerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın sonunda evliliğin dini ve hukuki yönünün olduğu, nikâhın sadece eşleri değil onların ailelerini, daha sonra toplumu etkilediği anlaşılmıştır. Gelecek vadede bu evlilikten doğan çocukların topluma kazandırılması, evliliğin huzur, mutluluk, saygı, sevgi çerçevesinde devam etmesi için eşlerin birbirlerine karşı sorumluluklarının ne denli önemli olduğu ulaşılan sonuçlar arasında yer almıştır.

Anahtar Kavramlar: İslam Hukuku, Nikah, Evlilik, Aile, Çocuk

DIYANET TV HÜMEYRA ÇİZGİ FİLMİNİN DİN VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Enes ÖZTURAN & Prof. Dr. Hacer AŞIK EV

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü & Balıkesir Üniversitesi

Özet

Çocukların eğitiminde etkili olan televizyon programlarında din ve değerler eğitimine ne kadar yer verildiği konusu çalışmanın hareket noktasını oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı, Diyanet TV’de yaklaşık on ikişer dakika ve toplam on üç bölüm olarak yayınlanan Hümeysra isimli çizgi filmin din ve değerler eğitimi açısından incelemek ve bazı değerlendirmelerde bulunmaktır. Araştırmanın problem cümlesini “Diyanet TV’de yayımlanan Hümeysra isimli çizgi filminde din ve değerler eğitimi açısından neler işlenmektedir?” sorusu oluşturmaktadır. Nitel bir araştırma olan çalışmada belgesel tarama yöntemi kullanılmış ve veriler eleştirel içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bu kapsamda Diyanet TV’de çocuklara yönelik hazırlanmış 32 Çizgi Film/Program arasından seçilmiş çizgi filmin on üç bölümü izlenerek değerlendirilmiş, sözel ve görsel veri analizi yapılmıştır.

Çalışmada değerler başlığı altında; Doğa/Hayvan Sevgisi, Dostluk, Dürüstlük, Komşuluk/Misafirperverlik, Özdenetim, Paylaşma, Sabır, Sevgi ve Yardımseverlik değerlerinin işlendiği tespit edilmiştir. Adalet değerine ise çizgi filmde doğrudan yer verilmediği göz önüne alındığından dolayı çalışma kapsamına alınmamıştır. Dini söylem başlığı altında çizgi filmde geçen dini kelimelerin neler olduğu ve tekrarlanma sıklıkları tablolar halinde gösterilmiştir. Dini sembol materyal başlığı altında ise çizgi filmde geçen dini sembol ve materyaller gözlemlenmiştir. En çok tekrarlanan değer Yardımseverlik, tekrarlanma sıklığı en yüksek olan dini söylem ise “Allah” kelimesidir. Çizgi Filmin bölümlerinde Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v)’in sözlerinden de örneklerle yer verilmiştir.

Bu çalışma sonucunda “Hümeysra” isimli çizgi filminin dini materyal olarak kullanılabileceği varsayımına ulaşılmıştır. Son yıllarda çocuklara yönelik dini içerikli çizgi filmlerin arttığı görülse de gelişen ve değişen dünyamızda daha fazla içerik yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda dizi yapım programcılarının pedagog eğitimci ve din eğitimcileri ile iş birliği içerisinde olması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diyanet TV, Hümeysra, Çizgi Film, Din, Değerler

SEYYİD MUHAMMED NAKİB EL-ATTAS'IN EĞİTİM İLE İLGİLİ BAZI GÖRÜŞLERİ

Feyza ÜLKE & Prof. Dr. Hacer ÂŞIK EV

BAUN SBE YL öğrencisi feyzaulke@gmail.com, BAUN İlahiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışmanın amacı, Seyyid Muhammed Nakib el-Attas'ın hayatını, düşünsel arka planını ve özellikle “İslamileştirme” kavramı etrafında şekillenen eğitim görüşlerini incelemeye çalışmaktır. Bu çerçevede öncelikle, onun bilgi, dil ve üniversite kavramlarına yüklediği anlamlar anlaşılmaya çalışılmıştır. İkinci olarak da çağdaş İslâm toplumlarının karşı karşıya olduğu kültürel ve fikrî bunalımlar karşısında el-Attas'ın sunduğu çözüm önerileri anlama çabasına girilmiştir. Nitel araştırma yaklaşımı ile gerçekleştirilen çalışmada belgesel tarama yöntemi kullanılarak el-Attas'ın “İslâmî Eğitim: Araçlar ve Amaçlar” adlı eseri incelenmiş ve ulaşılan veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir.

İslâm dünyasında birçok düşünür, eğitimin mahiyetine, amaçlarına ve yöntemlerine dair kapsamlı değerlendirmeler yapmış; kendi çağlarının ihtiyaçlarına uygun fikirler geliştirerek bu alanda önemli katkılarda bulunmuştur. Bu düşünürlerden biri de 20. yüzyılın seçkin İslâm âlimlerinden Seyyid Muhammed Nakib el-Attas'tır. Malay-İslâm kültür geleneği içinde yetişen Attas, Batı eğitim sisteminin etkilerinden arındırılmış, İslâmî temellere dayalı yeni bir eğitim anlayışının gerekliliğini savunmuştur. Bu bağlamda El-Attas, “İslamileştirme” kavramını geliştirerek, öncelikle dilin, daha sonra da bilginin İslâmî perspektifle yeniden yapılandırılması gerektiğini ifade etmektedir. Attas'a göre eğitimin nihai amacı, insanın kendi varlık sebebinin idrak etmesi ve bu farkındalıkla yaratılış gayesine uygun şekilde yaşamasıdır. Bu anlayışla ona göre eğitim, sadece bilgi edinimi değil, aynı zamanda bireyin ahlaki ve metafizik yönüyle olgunlaşmasını sağlayan bir süreçtir. Bu bağlamda, bireyin hem dünyevi hem de uhrevi sorumluluklarını yerine getirebilmesi için İslami değerler ekseninde eğitilmesi zorunludur. Ona göre eğitim sistemi içerisinde yalnızca öğrenci değil, öğretici de bu ruhu taşımalı; eğitimci, aktardığı bilgiye dair ahlaki ve manevi sorumluluk bilincini muhafaza etmelidir. Attas'ın, değişmez hakikatlere dayanan bilgi anlayışını esas aldığı bu yaklaşım yalnızca bireysel değil, kurumsal anlamda da dönüşümü gerekli kılmaktadır.

Sonuç olarak el-Attas'ın eğitim anlayışı, sadece teorik değil, aynı zamanda pratik bir model önerisi sunmakta; İslâmî değerlerle uyumlu, özgün bir eğitim paradigmasının mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Onun fikirleri, günümüz eğitim tartışmalarına disiplinler arası katkılar sunabilecek niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Nakib el-Attas, İslamileştirme, İslâmî Eğitim, Bilgi Felsefesi, Eğitim Felsefesi

TASAVVUF GELENEĞİNDE MÜRŞİD-MÜRİD İLİŞKİSİ VE ROL MODEL ANLAYIŞI: MODERN DİN EĞİTİMİNE SÖYLEDİKLERİ

Hasan Hüseyin MAK

İbn Haldun Üniversitesi, hasan.mak@stu.ihu.edu.tr

Özet

Bu bildiride, tasavvufi eğitimin temel ilkelerinden biri olan mürşid-mürid ilişkisi üzerinden tasavvufun eğitim anlayışı günümüz din eğitimiyle karşılaştırılacaktır. İnsanın akıl ve irade sahibi olması, ahlaki değerlere yönelme kabiliyeti ve eğitilebilirlik vasfı onu diğer varlıklardan ayırmakta, eğitimi hem zorunlu hem de anlamlı kılmaktadır. Tasavvuf da, insanın manevi ve ahlaki gelişimini hedefleyen bir eğitim süreci olarak, sadece teorik bilgi aktarımını değil aynı zamanda bireyin iç dünyasını şekillendiren, yaşanarak öğrenilen bir eğitim metodunu benimser. Mürşid, bu süreçte hem öğretmen hem de rol model olarak müridine rehberlik eder, ona sadece sözle değil, aynı zamanda halle de örnek olur. Bu yönüyle mürşid, insanın nefsini arındırma ve kalbini saflaştırma amacına yönelik bir model sunar. Tasavvufi gelenekte eğitimin merkezinde yer alan bu ilişkide, mürşidin sahip olduğu ahlaki olgunluk ve yaşam biçimi müridin eğitim sürecini derinleştirir. Bu durum, müridin sadece bilgi edinmesini değil aynı zamanda içsel bir dönüşüm yaşamasını sağlar. Tasavvufun din eğitimi anlayışındaki bu yaklaşımlar özellikle günümüz din öğretiminde gözlemlenen bazı eksiklikleri giderebilecek bir potansiyele sahiptir. Zira modern din eğitimi genellikle teorik bilgi ve müfredat odaklı kalırken tasavvufi eğitim bireyin manevi ve ahlaki gelişimine katkı sağlamak için daha bütünsel bir yaklaşım sunar.

İslam geleneğinde eğitim ve din eğitimi birbirinden ayrılmaz bir bütünlük arz ederken modern dönemde bu iki alan birbirinden koparılmış ve din eğitimi çoğunlukla teorik bilgi aktarımına indirgenmiştir. Bu durum, bireylerin dini bilgiyi hayatlarına aktaramamalarına, bilgi-amel bütünlüğünün zayıflamasına yol açmıştır ki bu da İslam'ın eğitim amacına mugayirdir. Tasavvufun bilgi ve hal birlikteliğine dayalı yaklaşımı modern din eğitiminin bu yapısal eksikliklerini aşmada önemli bir kaynak sunabilir. Bu bağlamda çalışma, mürşid-mürid ilişkisinde rol model kavramını merkeze alarak tasavvufun din eğitimine katkılarını değerlendirmektedir. Ayrıca, tasavvufun bireysel gelişim ve ahlaki olgunlaşma sürecine katkısı, modern din eğitimi politikaları ve öğretmenlerin nitelikleri açısından nasıl bir model sunabileceği ele alınacaktır. Özellikle din eğitimcilerinin niteliklerinin geliştirilmesi ve eğitim süreçlerinin daha etkili hale getirilmesi için tasavvufi tecrübenin dikkate alınmasının gerekliliği vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, mürit, mürşit, rol model, tasavvuf

İLK ÇOCUKLUK DÖNEMİ ÇOCUKLARINDA ÖLÜM EĞİTİMİ: DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE ÖNERİLER

Havva Nur AKYAR

Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, hnuruygun@gmail.com

Özet

Bu çalışmanın amacı, ilk çocukluk döneminde ölüm eğitiminin nasıl olması gerektiği konusunu değerlendirmek ve ölüm eğitimi verilirken yapılan hatalara değinerek bazı önerilerde bulunmaktır. Nitel bir araştırma olan çalışmada veriler belgesel tarama yöntemi kullanılarak toplanmış ve eleştirel içerik analizi ile analiz edilmiştir.

Çocukların ölüm algıları, bilişsel ve duygusal gelişim düzeylerine göre farklılık gösterir. Özellikle işlem öncesi dönemi kapsayan 2-7 yaşları çocukların ölüm kavramını anlamada kritik bir dönemi oluşturur. Bu yaş aralığındaki çocuklar, ölüm olgusunu genellikle somut bir şekilde kavrarlar ve ölümün doğallığına dair bilgi seviyeleri oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, erken çocukluk döneminde verilen ölüm eğitimi, çocukların bu zor olguyla başa çıkabilme becerilerini geliştirir, duygusal iyileşmelerini destekler ve olumsuz psikolojik etkilerin önüne geçebilir. Yirminci yüzyıldan itibaren çocuk psikolojisi alanındaki araştırmalar, çocukların ölüm kavramını yaşlarına uygun olarak anladığını ortaya koymuştur. Erken çocukluk döneminde verilen ölüm eğitiminin, çocukların kaygılarını azaltmada ve ölümün doğallığını kabul etmelerinde büyük faydalar sağladığı belirlenmiştir. Ancak Türkiye’de bu alanda yürütülen araştırmalar ve uygulamalar henüz sınırlıdır. Batı ülkelerinde, hastane ve eğitim kurumlarında uzmanlar tarafından sunulan ölüm eğitimi, çocukların bilişsel ve duygusal gelişim seviyelerine göre şekillendirilmektedir.

Ölüm eğitimi, çocukların duyuşsal ve bilişsel gelişim seviyeleri dikkate alınarak ve gelişim dönemi özelliklerine uygun içerikler seçilerek verilmelidir. Söz konusu eğitimde açık, somut ve net bir dil kullanılmalı, çocuğun yaşadığı duygusal korkulara karşı empatik bir yaklaşım benimsenmelidir. Eğitim, hikayeler, oyunlar ve görsellerle desteklenerek çocuğun ölüm olgusunu anlamasına yardımcı olmalıdır. Ayrıca, ölüm konusu yetişkinler tarafından çocuklarla açık ve anlaşılır bir biçimde konuşulmalıdır. Ölümün kaçınılmaz bir gerçek olduğu konusunda çocukları bilgilendirmek onların psikolojik iyileşmelerine yardımcı olur. Ancak yapılan en büyük yanlış, ölümün bir tabu olarak görülmesi ya da görmezden gelinmesidir. Ölüm konusu, çocuklara, doğal bir süreç olarak ve doğru bir dille aktarılmalıdır. Eğitimi veren kişi veya kurum, çocuğun yaşını ve gelişim dönemini dikkate alarak ona uygun içerikler sunmalı, acı ve kederin paylaşılmasına fırsat tanımalıdır. Ayrıca, dini inançlar ve düşünceler, çocukların ölüm algısını şekillendirmek için empatik bir şekilde kullanılmalıdır. Ölüm eğitimi, sadece bilgi vermek değil, çocukların duygusal iyileşme sürecini desteklemek amacıyla da tasarlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, ilk çocukluk dönemi, ölüm eğitimi, çocuk psikolojisi, gelişim dönemi.

Diyanet Akademi ve Mezunları

İsmail Öz & Prof. Dr. Hacer ÂŞIK EV

BAUN İlahiyat Fakültesi 4. Sınıf & BAUN İlahiyat Fak.

Özet

Bu araştırmanın konusu; DİB bünyesinde bulunan Diyanet Akademisinin kuruluş amacı, vizyonu, misyonu ve din görevlisi yetiştirmede kullandığı yöntem ve tekniklerin neler olduğu, mezun olan din görevlilerinin çalışma yaşamına kattığı kazanım ve değerleri içermektedir.

Araştırmamızda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır;

- 1- Diyanet Akademisinde din görevlisi seçerken aranan yeterlilikler nelerdir?
- 2- Aday din görevlilerinin Diyanet Akademide aldıkları eğitimlerin kendilerine katkıları neler olmuştur?
- 3- Aday din görevlilerinin Diyanet Akademideki aldıkları eğitimlerin okul dönemlerinde aldıkları eğitimlerden farkları nelerdir?

Çalışma nitel bir çalışmadır ve burada veriler belge tarama ve görüşme yöntemleriyle elde edilmiştir. Görüşmede kullanılan röportaj tekniği ile elde edilen veriler kaydedilmiş ve eleştirel içerik analiziyle analiz edilmiştir. Çalışmada bir İmam Hatip, bir yetişkin Kur'an kursu öğreticisi, bir 4-6 yaş Kur'an kursu öğreticisi ve bir Müezzin ile görüşmeler yapılmıştır.

Çeşitli ihtiyaçlardan dolayı yaygın din eğitiminde görev alacak personelin köklü ve sistematik bir eğitimden geçme zorunluluğu Diyanet Akademisinin kurulmasında gösterilen temel gerekçedir. Diyanet Akademisinin kurulması ile yaygın din eğitiminde görev yapacaklar için 6 ay ile 3 yıl arasında meslek öncesi eğitim zorunluluğu getirilmiştir. Diyanet Akademide adaylara 14 haftalık 2 dönemden oluşan haftada 36 saat olarak planlanan toplam 1008 saat ders öngörülmüş, Kur'an-ı Kerim, Temel islami ilimler, din hizmetleri, mesleki bilgi ve beceri, mevzuat ve kültürel etkinlikler ana başlıkları altında dersler verilmektedir. Katılımcılar Diyanet Akademide, imam hatip lisesi ve ilahiyat fakültesinde görülen derslerin biraz daha genişletilmiş halinin eğitimlerini aldıklarını ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Diyanet Akademi, yaygın din eğitimi, din görevlisi.

Tasavvuf Perspektifinden Doğal Afetler, Bela ve Musibetler Karşısında Müslümanın Gönül Âlemi

İlyas TERZİ

<https://orcid.org/0009-0006-5308-9346> / sayliizret@gmail.com Yüksek Lisans Öğrencisi / Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye

Özet

Zaman denilen dehlizde insanoğlu, suyun üzerinde seyreden bir küçük dal parçası mesabesindedir. Karşılaşılan büyük veya küçük çaplı hadiseler karşısında insan esasen olayların yönünü tersine çevirecek kudrete sahip değildir. Kader bağlamında insan karşılaşılan her hadise karşısında asla bir senarist değil belki bir rolün oyuncusudur. Hal böyle iken insanoğlu bu düzen çerçevesinde yerini yönünü kendi muhtevasını sınırlılıklarını iyi tayin etmelidir. Tasavvuf, ilim ve tatbik cihetinden bir Müslümanın başına gelen müspet ya da menfi her durum karşısında kalbinin duygu durumunu kontrol etmesi, bu kontrol neticesinde kişinin hak rızası dairesinde kalması için teyakkuz halinde olmasını temin etmeyi amaçlamaktadır. Dünya kurulduğundan bu yana imtihanda olan insanoğlu her dönemde çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Tasavvuf ehli zatlar da herkes gibi dünyanın imtihan çemberinden geçmişlerdir. Bu yazıda dahi onları Tasavvuf ehli olarak zikretmemiz yaşadıkları zorluklar ve imtihanlar karşısında gönül âlemlerinde hakkın razı olmadığı duygulardan kendilerini büyük bir mücahede ile uzak tutmaya gayret etmiş olmalarıdır. Biz bu çalışmada tasavvufu gönül dünyasına yansıtmış maneviyatını tasavvuf eksenini etrafında İslam ahlakına göre şekillendirmiş ve bunlar neticesinde dünyada başımıza gelen imtihanlar karşısında Müslümanın nasıl bir gönül iklimine sahip olması gerektiğini yaşayarak bize öğreten sufilerin eserlerinden istifade ederek günümüz insanına yaşanan imtihanlar karşısında nasıl bir gönül dünyasına sahip olunması gerektiğini sunmaya gayret ettik. Çalışmada tasavvuf klasikleri bağlamında tevekkül, tefekkür, teslimiyet kavramları çerçevesinde kazanılması gereken ahlak ve halleri ifade etmeye gayret ettik. Özellikle de günümüz insanının yaşadığı her türlü imtihan karşısında itikadî ve ahlaki savruluşunun yerini sabır, metanet, tevekkül, teslimiyet gibi ahlaki ve tasavvufi duyguların almasını hedefledik.

Anahtar Kelimeler: İmtihan, Tasavvuf, Rıza, Tevekkül, Teslimiyet

HÂTİF ALİ EFENDİ DİVANI'NDA NEFS VE ZÜHD

Muharrem ETLİOĞLU & İbrahim TÜRKOĞLU

Yüksek Lisans Öğrencisi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri, bekir_tek34@hotmail.com & Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, ibrahimturkoglu@beun.edu.tr

Özet

Hâtîf Ali Efendi'nin (ö. 1239/1823) doğum tarihi net olarak bilinmemekle birlikte 18. yüzyılın son döneminde İstanbul'da doğduğu kaynaklarda zikredilmektedir. Şairin doğduğu yüzyılın ilk çeyreği "Lale Devri" olarak adlandırılır ki bu dönem Osmanlı tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Hâtîf Ali'nin kaynaklarda zikredilen tek eseri *Dîvân*'ıdır. Hâtîf Ali'nin *Divan*'ının yazıldığı muhtemel tarih, Türk edebiyatı açısından oldukça renkli ve zengin bir dönemdir. Kaynaklarda "şîir ve şair asrı" şeklinde belirtilmiş olan bu devir, edebî ürünler yönünden oldukça verimlidir. Hâtîf Ali Efendi'nin şîirleri, bir bakıma alışlagelmiş tarzın sürdürüldüğü başarılı ürünlerdir. Diğer bir açıdan değişik düzenle oluşturulduğu görülen *Divan*'da, hayal ve sanat endişesinin yerini samimi söylemlerin aldığı beyitler bulunmaktadır. 18. yüzyıl Osmanlı'nın son klasik dönemi olarak kabul edilmekte olup, bu dönemde gerçekleştirilen çeşitli yenileşme hareketleri, edebiyat alanında farklı tarz ve üslupların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Nitekim bu tür yenilikler, zaman zaman klasik edebiyatın belirlediği normların ötesine geçilmesini zorunlu kılmış ve bu durum, şairlerin yerleşik alışkanlıklarından sıyrılarak yeni gelenekler arayışında bazı tutarsızlıklara neden olmuştur. Bu geçiş sürecinin etkileri, Hâtîf Ali Efendi *Divan*'ında açıkça görülmektedir. Hâtîf Ali'nin eserinde ele aldığı konuları tasavvufî alanla yoğurarak işlemiş olması bilinen bir gerçektir. Nefs ve zühhd tasavvufun önemli kavramlarındandır. Nefs, insanın kötü huylarının ve süflî arzularının kaynağı olarak kabul edilen cism-i latiftir. Zühhd de kulun, Hakk Teâlâ'nın dışındaki her şeyi terk etmesi anlamında bir tasavvuf terim olup sâlikin nefsini terbiye etmek için girdiği seyr u sülûk sürecinde kat edeceği tasavvufî makamlar arasında zikredilir. Hâtîf Ali Efendi'nin *Divan*'ında geçen tasavvufî kavramlar arasında "nefs ve zühhd" de yerini almıştır. Bu iki tasavvufî kavramı gazellerinde anlamlarına uygun şekilde kullanarak şîir diliyle açıklamak suretiyle *Divan*'ını tasavvufî görünümle zenginleştirmiştir. Bu çalışmada nefis ve zühhd kavramlarının lûgat ve ıstılah manaları verilmekle birlikte şairin *Divan*'ında bu kavramları nasıl telakki ettiği, şîirlerinde ne suretle kullandığı ve tasavvufun diğer mefhumlarıyla ne derecede bağlantılı ele aldığı tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hâtîf Ali Efendi, Divan, Tasavvuf, Nefs, Zühhd

HANIMLARA MAHSUS GAZETE’DE MÜSLÜMAN KADININ GİYİMİ VE SÜSLENMESİ*

Mediha GÜNGÖRMÜŞ & Nurgül SAKİN & Azime Merve TAŞDELEN

Balıkesir Üniversitesi, medihagungormus9@gmail.com & Balıkesir Üniversitesi, nurgulsakinn@gmail.com & Arş. Gör. Dr, Balıkesir Üniversitesi, azimerve@hotmail.com

Özet

19. yüzyıl, Osmanlı Devleti’nin siyasi, kurumsal ve toplumsal yapısında köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Bu dönüşüm süreci kadınları da yakından etkilemiş; kadınlar kamusal alanda daha görünür hâle gelmiş, aynı zamanda basın yoluyla seslerini duyurabilme imkânı elde etmişlerdir. Kadınların hak, eğitim ve toplumsal konularına dair meseleleri gündeme taşıma çabalarıyla birlikte kadın yazar ve yayıncıların sayısında artış yaşanmış, kadınlara hitap eden dergiler Osmanlı basın hayatında önemli bir yer edinmiştir. 1895-1908 yılları arasında neşredilen *Hanımlara Mahsus Gazete*, bu dergilerin en uzun soluklu ve etkili olanlarından.

Bu çalışmanın amacı, söz konusu dergide Müslüman kadının giyimi ve süslenmesi hakkında kaleme alınan yazıları inceleyerek günümüzde bu konu etrafında sürdürülen tartışmalara tarihsel bir perspektif kazandırmaktır. Bu çerçevede gazetenin ilk 400 sayısı taranarak giyim ve süslenmeye ilişkin yazılarda muhafazakâr ve modern unsurlar belirlenip analiz edilmiştir. Araştırmada nitel yöntemlerden doküman incelemesi kullanılmış, orijinal Osmanlıca metinler esas alınmıştır.

Kadının giyimi ve süslenmesi meselesi, İslam toplumlarında erken dönemlerden itibaren tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalar tarihsel süreçte çoğunlukla dinî referanslar ve kültürel normlar çerçevesinde ele alınırken modernleşme süreciyle birlikte farklı bağlamlarda da gündeme gelmeye başlamıştır. *Hanımlara Mahsus Gazete*, hem yayımlandığı dönemin dönüşüm dinamiklerini yansıtmaya hem de kadın ve erkek yazarların konuya dair bakış açılarını bir arada sunması bakımından önemli bir kaynak niteliğindedir. Bu bağlamda dergide kadınların giyimi ve süslenmesine ilişkin içerikler; felsefi ve düşünsel yazıların yanı sıra moda görselleri, estetik öneriler ve reklamlar aracılığıyla çok boyutlu bir şekilde işlenmiştir. Yapılan inceleme neticesinde derginin ilgili metinlerinde israf, tesettür, haram–helâl sınırları, câiziyet, aile saadeti, ev idaresi ve çocuk terbiyesi gibi dinî ve kültürel vurgulara yer verilmekle beraber modernitenin etkisinin oldukça belirgin şekilde hissedildiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Hanımlara Mahsus Gazete*, Müslüman kadının giyimi, Müslüman kadının süslenmesi, Osmanlı kadın dergileri.

* Bu tebliğ 1919B012326654 başvuru numaralı “*Hanımlara Mahsus Gazete*’de Müslüman Kadının Giyimi ve Süslenmesi Hakkında Yayımlanan Yazıların Analizi” başlıklı Tübitak 2209/A projesinin çıktısı olarak üretilmiştir.

OSMANLI DEVLETİ'NİN KURULUŞ DÖNEMİNDE (1299-1453) PADİŞAHLAR İLE TASAVVUF BÜYÜKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Sevdenur ŞENGEZER

Bursa Uludağ Üniversitesi İslam Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, 702422009@ogr.uludag.edu.tr

Özet

İslâm tarihinin iz bırakan uzun ömürlü devletleri arasında Osmanlı'nın özel bir yeri vardır. Varlığını 623 sene boyunca sürdüren ve topraklarını üç kıtaya kadar genişleterek çok geniş bir coğrafyada hükümran olan Osmanlıların, bu özelliklere sahip olmasında, sağlam temeller üzerine inşa edilmiş olmasının ve padişahların uyguladığı yönetim anlayışının önemi şüphesiz büyüktür. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda, yönetiminde, sınırlarının genişlemesinde ve toplumun inşasında tasavvuf dünyasının önde gelen kişileri, kanaat önderleri, Ahî Teşkilatı ve âlimlerin katkıları hususunda görüş birliği bulunmaktadır. Nitekim devletin kurucusu olan Osman Gazi'nin, Şeyh Edebâli, Dursun Fakih gibi mühim kimselerle bağının kuvvetli olduğu ve diğer sultanlara da bu bağın sirayet ettiği bilinmektedir. Osmanlı Devleti'nin "Kuruluş Dönemi"nde Osman Gazi'den Fatih Sultan Mehmed'e uzanan süreçte sultanlar ile tasavvuf büyükleri arasındaki ilişkiler ve özellikle padişahların siyasî ya da şahsî hayatlarında bu sufilerle yaptıkları istişareler ve onlardan aldıkları tavsiyeleri bu bildirinin konusunu oluşturmaktadır. 1299-1453 seneleri arasındaki siyasî durum ve tasavvufî hayat hakkında kısa bir bilgi verildikten sonra ilgili dönem kronolojik olarak ele alınmış ve her bir padişahın tasavvuf büyükleriyle kurduğu diyaloglar üzerinde durulmuştur. Genel itibarıyla Osmanlı tarihi hakkında bilgi veren birincil kaynaklar olarak kabul edilen kroniklerden yararlanılarak hazırlanan bu bildiride ayrıca ilgili dönemde yaşamış tasavvuf büyükleri ve şeyhlerin hayatlarının anlatıldığı biyografi eserleri, tasavvuf tarihi kitapları ve menkıbelerin yer aldığı kitaplardan da istifade edilmiştir. Öte yandan arşiv belgelerinden yola çıkılarak hazırlanan ve devlet-tekke ilişkilerini konu alan tez ve makaleler de bildirinin referansları arasında yer almıştır. Ayrıca 17. yüzyılda kaleme alınan, dönemin önemli kişilerine ve tarihi olaylarına yer veren Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'si de geçmişe yönelik bilgilerin elde edilmesinde kıymetli bilgiler barındırdığı için bildiride değerlendirilen kaynaklar arasında yer bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Tasavvuf Büyükleri, Padişah, Kuruluş Dönemi, Şeyh

ZÜHRÎ'DEN KİTÂBÜ'L-EMVÂL'E SİYER RİVAYETLERİNİN SERÜVENİ VE GÜVENİLİRLİK PROBLEMİ

Saffet KURT

Araş. Gör., İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, kurts@29mayis.edu.tr

Özet

Bu bildiri, Ebû Ubeyd'in (öl. 224/838) *Kitâbü'l-Emvâl*'inde bulunan İbn Şihâb ez-Zühri'ye (öl. 124/742) ait siyer rivayetlerinin aktarım sürecini analiz etmektedir. Hz. Peygamber'e dair bilgi içeren metinleri sahih olmayanlardan ayırt etmek amacıyla hicri 1. asrın ortalarında isnad sistemi geliştirilir. Nâkillerin ard arda sıralanmasıyla oluşan bu metoda ulemâ ve batılı araştırmacılar çeşitli eleştiriler getirir. Ulemâ, ilgili yapının işleyişini tenkit ederken iken oryantalistler, doğrudan sitemin kendisini hedef alır. Ayrıca onların eleştirileri, tek tip olmayıp kendi aralarında ikiye ayrılır. Şöyle ki Ignaz Goldziher (öl.1921) ve Joseph Schacht'ın (öl. 1969) başını çektiği grup, bu verilerin en erken 100/719'a kadar geri götürebileceğini ve sahih olmadıklarını öne sürmektedirler. İkinci grupta yer alan Andreas Görke ve Marco Schöller, söz konusu rivayetlerin ilk râvilerine ait olmalarından dolayı güvenilir olduklarını ifade etmekle birlikte sonraki aktarım süreçlerinin titiz olmadığını ileri sürerek metinlerin kendi içinde değişime uğramış olabileceğini iddia etmektedirler. Bu araştırma da *el-Emvâl*'inde yer verdiği Zühri'ye ait siyer verilerine Ebû Ubeyd'in kimler vasıtasıyla, nerede ve nasıl ulaştığına odaklanır. Söz konusu malzemenin ilk olarak nasıl kayda alındığını ve metnin sahih olarak aktarılması için râviden râviye gerçekleştirilen aktarım sürecini ortaya çıkarır. Bunu da söz konusu râvilerin *tabakât* ile *cerh* ve *ta'dil* literatüründeki biyografilerinden hareketle inşa eder. Böylece hem rivayetlerin menşei hem de sonraki nakil süreçlerini tahlil ederek yukarıda öne sürülen iki problemi çözmeye çalışır.

Araştırma, Ebû Ubeyd'in Zühri'den aracılığıyla naklettiği 14 rivayeti mercek altına yatırır. Müellifin yer verdiği bu verilerin bir kısmı direkt Zühri'den başlarken bazıları sahâbelerden Üsâme b. Zeyd (öl. 54/674), Hz. Âişe (öl. 58/678), İbn Abbas (öl. 68/687); kimi de tabiîn neslinden Urve b. Zübeyr (öl. 94/713) tarafından aktarılır. Bildiri, adı geçen râvilerin yazmayı bildikleri veya şifahen aktardıklarının öğrencileri tarafından doküman haline getirildiğini ve isnadda yer alan öğrencileriyle birebir görüştüklerini tespit eder. Bu görüşmelerde gerçekleşen tahammül'l-ilmin nasıl icra edildiğini tahdîs sigalarına bakmaksızın, ilgili hoca-talebenin biyografilerinden veya o dönemde yaşayan 3. şahısların ifadelerinden yola çıkarak saptar. Sonuç olarak Ebû Ubeyd'in 210/826 yılından sonra yaptığı Bağdat-Mısır-Şam rihleleri neticesinde ve hoca ile yazılı belge eşliğinde bu verileri almak suretiyle *Kitâbü'l-Emvâl*'i yazdığını ortaya koyar. Dolayısıyla araştırma bir fıkıh eserindeki siyer rivayetlerinin sahih olarak korunması için yapılan aktarım faaliyetlerinin tutarlı ilerleyip-ilerlemediğini açıklar.

Anahtar Kelimeler: Siyer Rivayetleri, Fıkıh Literatürü, Güvenilirlik, Ebû Ubeyd, *Kitâbü'l-Emvâl*.

"KADININ EVİNDE KILDIĞI NAMAZ MESCİTTE KILDIĞI NAMAZDAN DAHA HAYIRLIDIR" HADİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİME

Fatma Afra YAZICIOĞLU & Dr. Ahmet EŞER

Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi & Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Hadis Anabilim Dalı Dr. Öğr. Üyesi

Özet

Günümüzde kadının mescide gitmesi, namazlarını cemaatle edâ etmesi tartışılan konulardandır. Hz. Peygamber'in gece-gündüz gibi zaman sınırlaması ya da yaşlı-geç gibi yaş kısıtlaması yapmadan kadınları mescide çağırdığına dair birçok sahih hadis vardır. Kadınları, hem cemaatle namaz kılmaları hem de yapılan ilmî faaliyetlere katılmaları hususunda teşvik ettiği rivâyetler ile eşlerini mescitlere göndermeyen sahâbileri birçok kez uyardığına dair rivâyetler de bu kapsamdadır. Günümüzde, sözü edilen sahih hadisler göz ardı edilip "Hz. Peygamber'in (s.a.v.) kadınların evde namaz kılmalarının daha hayırlı olduğunu" ifade eden bazı rivâyetlerinin ön plâna çıkartılması kadınların mescitte namaz kılmasının doğru olmadığı düşüncelerini beraberinde getirmiştir. Ancak öne çıkarılan bu haberler, bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Bu çalışmada, sözü edilen rivâyetler sened ve metin bakımından incelemeye tâbi tutulmuştur. Yapılan incelemelerin sonucunda günümüzde kullanılan rivâyetlerin bir kısmının zayıf bir kısmının sahihe yakın olduğu tespit edilmiştir. Sahihe yakın olan rivâyetlerin, mescitlere gidilmesini ifade eden hadislerle nazaran yaygın olmadığı birkaç taneyle sınırlı olduğu görülmüştür. Ancak sahihe yakın olanların sebeb-i vürûdlarına bakıldığında mescide gitmeye durumu müsait olmayan bazı hanım sahâbilere özel söylendiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla durumu müsait olan kadınların gerekli hususlara uyarak mescitlere gitmelerinde herhangi bir sorun yoktur. Kadınların camide tek başına yahut cemaatle namaz kılmaları onları maddî ve manevî anlamda huzurlu hissettirir. Bu huzur, Allah'ın kulları olan kadınlardan esirgenemez. Nihayetinde kadınların camiye gitmemesinin daha doğru olduğunu düşünenlerin son derece yanıldığını ifade ederek camiye gitmelerinin teşvik edilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Nitekim günümüzde kadınlar camilerden bir hayli uzaktır. Kadınlar, Camilerde yapılan sohbetleri dinlemeli ve ilmî faaliyetlere katılmalıdırlar. Bu sohbetler ve ilmî faaliyetler, onları dinî konularda geliştirir. Ailenin yapı taşı olan kadının, kendini geliştirmesi sonucunda bilinçli Müslüman nesiller yetiştirebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Kadın, Mescid, Cemaatle Namaz, Sebeb-i Vürûd.

MI'RACDA NAMAZIN ELLİ VAKİTTEN BEŞ VAKTE İNDİRİLMESİNİN HADİS ŞERH LİTERATÜRÜNDEKİ YORUMU

İlayda ÖZBEN

Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ilayda.ozben1@ogr.sakarya.edu.tr

Özet

Bu çalışma, mi'rac hadisinde geçen “namazın elli vakitten beş vakte” indirilme meselesinin, özelde klasik hadis şerh literatüründe genelde ise geçmişten bugüne âlimler tarafından nasıl anlaşıldığını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Mi'rac hadisi metni içerisinde birçok gaybi meseleyi barındırmakla birlikte özellikle konumuzla ilgili olarak namazın teşri sürecini açıklamakta, hükmün tedrici bir şekilde gerçekleşmesi yönünden bizlere mühim bilgiler sunmaktadır. Hadis başta *Sahîhayn* olmak üzere Kütüb-ü Sitte'nin tamamında doğrudan ya da dolaylı olarak geçmekte olup *Sahîhayn*'da yer alması sebebiyle de sıhhati konusunda herhangi bir şüphe barındırmamaktadır. Bu sebeple çalışmamızda sened tenkidine girilmemiş, konu özelinde metin üzerinden izahlar yapılmaya çalışılmıştır. Burada kaynakların tamamını incelemek, çalışmanın maksadını aşacağından yalnızca Kütüb-ü Tisa'da bulunan hadisler tahrir edilmiş ve Kütüb-ü Tisa şerhleri içerisinde belirlenen otuz şerh üzerinden mesele açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada, şârihlerin “50 vaktin 5 vakte indirilme sebebi”, “Hükmün Allah'ın nezdinde değişmeyeceği”, “Hz. Peygamber'in defalarca Allah ile görüşmesinin nasıl anlaşıldığı” ve “50 vaktin beş vakte düşmesinin nesih mi yoksa tahfif mi?” olduğu konularındaki görüşleri esas alınıp incelenmiştir. Çalışma metninin ana başlıklarını da bu hususlar oluşturmuştur. Ayrıca ayrıntıya kaçmadan meselenin Fıkhi ve Kelâmi boyutlarına da şârihlerin ele aldığı kadarıyla değinilmiştir. Klasik şerh literatüründen farklı olarak modern zamanlarda konuyla alakalı yapılan çalışmalar varsa onlara da temas edilip, teşri hükmün değişim ve dönüşüm seyrine bakılmıştır. Rivayetin gaybi yönü bulunması sebebiyle “zaman ve mekân” kavramları özelinde “50 vakit ile 5 vakit” arasındaki bağlantıya bakılmış ve varsa modern çalışmalarda bu konuyla ilgili yapılan açıklamalara yer verilmiştir. Böylece söz konusu rivayetin, tarihsel seyri gözlemlenerek gelenekteki anlamı ile modern yaklaşımı arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Mi'rac, Namaz, Beş Vakit, Hadis Şerh Literatürü

MEZHEP TAASSUBUNUN HADİS EDEBİYATINA ETKİSİ

METİN KOÇAK

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ/İLAHİYAT FAKÜLTESİ, Metinkocak2700@gmail.com

Özet

Mezhebî taassubun etkisi, hadis uydurma, hadislerin değiştirilmesi veya mezhebin görüş çerçevesinde yorumlanması gibi unsurların, hadis edebiyatının oluşumunda ve gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Mezheplerin kendi görüşlerini desteklemek amacıyla hadis uydurması, genel olarak kabul görmüş bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, hadislerin güvenilirliği ve aidiyeti konusunda ciddi sorunlar doğurmuştur. Hz. Peygamber'in vefatından sonra, siyasi, sosyal ve düşünsel nitelikteki çeşitli olaylar, hadislerle ifade bulmuş, bu durum da hadisleri fikir tartışmalarının en etkili aracı ve yansıması haline getirmiştir. Böylece hadisler, farklı mezhepsel bakış açılarını besleyen, destekleyen bir zemin oluşturmıştır. Bu bağlamda hadislerin aidiyetinin korunması, mezhebî taassubun etkisinin azaltılması ve İslami öğretinin özüne uygun bir şekilde anlaşılması, İslam toplumunun birliğini ve dirliğini sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu bildirinin amacı, İslam Mezhepler Tarihinin karmaşık bir meselesi olarak taassup olgusunu incelemek ve bu olgunun hadis ilmindeki yerini belirlemektir. Ayrıca, mezhebi tarafsızlığın hadis külliyatı üzerindeki etkilerini araştırmak da önem taşımaktadır. İslam Mezhepler Tarihinin en temel yöntemlerinden biri olan betimleyici/tasviri yaklaşımın temel alınacağı bu bildiride, hadis ilminin klasik ve güvenilir kaynaklarına ile İslam Mezhepler Tarihinin hem klasik hem de modern referanslarına başvurulacaktır. Söz konusu kaynaklar ışığında, yeni ve özgün bir bakış açısı geliştirmek temel hedefimizdir. Taassup konusu nedeniyle, bu çalışmada objektiflik ilkesine büyük bir titizlikle riayet edilecektir.

Anahtar Kelimeler: İslam Mezhepler Tarihi, Hadis, Taassup, Ehl-i Hadis, Ehl-i re'y.

İHTİLÂFLI RİVAYETLERİN GÖLGESİNDE “LA ADVÂ” HADİSİNİN ANLAMINI ARAMAK

Sümeyye ALTUNDAŞ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, sumeyye.karahan2@ogr.sakarya.edu.tr

Özet

Bu çalışma, İslam düşüncesindeki bulaşıcılık anlayışını Hz. Peygamber'in "La advâ" (bulaşıcılık yoktur) hadisi ekseninde derinlemesine ele almaktadır. Hadisin zahiri anlamı olan "bulaşıcılık yoktur" ifadesi, İslam düşünce tarihinde özellikle salgın hastalıkların yaşandığı dönemlerde ve modern tıbbın mikrobik hastalıkları keşfetmesiyle birlikte farklı şekillerde yorumlanmasına yol açmıştır. Bu araştırmanın temel gayesi, söz konusu hadisin kastedilen manasını tam olarak kavramak için, yalnızca lafzi incelemeyle yetinmeyip, aynı zamanda konuyla yakından ilişkili diğer hadis rivayetleri bağlamında bütüncül bir perspektifle değerlendirmektir. Bu sayede hadisin çok yönlü anlam katmanları ortaya çıkarılacaktır.

Araştırmanın yöntemi, klasik hadis şerh literatürü ile güncel yorumları bir araya getirmeye dayanmaktadır. Bu kapsamda, erken dönem müelliflerinden başlayarak günümüz yorumcularına uzanan geniş bir yelpazede yaklaşık otuz önemli şerh eseri detaylı bir şekilde taranmıştır. Özellikle "La advâ" hadisiyle zahiren çelişkili gibi duran, ancak İslam'ın hastalıklara karşı tedbir prensiplerini yansıtan "Cüzzamlıdan aslandan kaçır gibi kaç" ve salgın hastalık (taun) durumlarında karantina uygulamasını işaret eden rivayetler arasındaki muhkem ilişki, hadis usulünün temel yaklaşımları olan cem' (uzlaştırma), tercih ve nesh yöntemleri ışığında analiz edilmiştir.

Yapılan incelemeler sonucunda, "La advâ" hadisinin müstakil olarak değil, ilgili diğer rivayetlerle bir arada değerlendirildiğinde daha tutarlı ve İslam'ın genel sağlık prensipleriyle uyumlu bir yoruma kavuştuğu görülmüştür. Çalışma aynı zamanda, klasik İslam âlimlerinin nasslara olan titiz bağlılıkları ile modern çağda gelişen bilimsel bilgi birikimine açıklık arasında kurmaya çalıştıkları hassas dengeye dikkat çekmektedir. Bu yönüyle araştırma, hadis metinlerinin sadece nakledilmesi ve ezberlenmesi sürecine değil, onların doğru bağlamda yorumlanması, hikmetlerinin anlaşılması ve çağın idrakine sunulması süreçlerine önemli bir katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu analiz, İslam'ın sağlık, hastalık ve tedbir konularındaki derinlikli bakış açısını aydınlatması açısından da mühimdir.

Anahtar Kelimeler: Hadis, İhtilâfu'l- Hadis, La advâ, Bulaşıcılık, Kader inancı, Tevhid

FEDÂİLÜ'S-SAHÂBE LİTERATÜRÜNÜ YENİDEN DEĞERLENDİRMEK

Zümrüt AYDOĞDU & Ahmet EŞER

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü & Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi

Özet

İslâm tarihinde sahâbe nesli sadece dini bir otoritenin taşıyıcısı olmakla kalmamış gerek Kur'ân-ı Kerim gerekse Sünnet perspektifinden müstesna bir konuma sahip olmuştur. Kur'ân-ı Kerim'in birçok ayeti ve Hz. Peygamber'in sayısız hadisi sahâbenin faziletini açıkça ortaya koymakta ve onları tarihsel ve dini bir referans olarak sunmaktadır. Bu sempozyum çalışması, İslâm düşünce tarihinde önemli konuma sahip olan sahâbe kavramının farklı tanımlarını ve sahâbenin üstünlüğü (efdalîyet) konusundaki tartışmaları ele almaktadır. Sözlük anlamından dini bir terime evrilen sahâbe kavramı, farklı âlimler tarafından muhtelif şekillerde tarif edilmiş olup, İbn Hacer el-Askalânî'nin (v.852/1449) 'Hz. Peygamber'e mümin olarak erişen ve Müslüman olarak ölen kimse' şeklindeki kapsamlı tanımı genel kabul görmüştür. Kur'ân ve Sünnette üstünlük kavramının mevcudiyetine ilişkin kanıtlar sunulmakta, sahâbenin diğer nesillere göre fazileti vurgulanmaktadır. Sunumun odak noktalarından biri, sahâbenin üstünlüğü meselesinin mutlak mı nisbi mi olduğu ile sahâbe algısındaki ifrat ve tefrit meselesidir. İfrat yaklaşımı, sahâbileri hatadan münezzeh görme eğilimindeyken, tefrit yaklaşımı onların faziletlerini tamamen reddetmektedir. "Ümmetimin en hayırlıları benim dönemimde yaşayanlardır" hadisinde ifade edilen üstünlük kavramının mutlak mı yoksa dönemsel bir nitelik mi olduğu noktasında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Tebliğde bu iki uç yaklaşımın sakıncaları ortaya konulmakta ve sahâbeyi tarihsel gerçeklik içinde anlamamanın önemi vurgulanmaktadır. Diğer taraftan fezâilü's-sahâbe literatürünün ortaya çıkışı ve gelişimi de önemlidir. Bu bağlamda ilgili edebiyatın, sahâbe karşıtı görüşlere karşı bir savunma mekanizması olarak nasıl şekillendiği, sosyo-politik ve itikadi tartışmaların bu literatüre etkileri incelenmektedir. Kütüb-i Sitte özelinde sahâbilerin faziletlerine dair rivayetler ile Hulefa-i Râşidin gibi önde gelen sahâbilerin İslam tarihindeki rolleri ve üstünlükleri hadisler ışığında sunulmaktadır. Nihayetinde bu çalışma, sahâbe kavramının doğru anlaşılması ve sahâbe algısındaki aşırı uçlardan kaçınılması gerektiğini savunmaktadır. Objektif ve dengeli bir yaklaşımla sahâbeyi değerlendirmek, İslâm tarihini daha sağlıklı yorumlamak ve günümüz Müslümanları için doğru bir referans noktası oluşturmak açısından hayati öneme sahiptir.

Anahtar Kelime: Hadis, Fedâilü's-sahâbe, Mutlak ve Nisbilik, İfrat ve Tefrit

ÖZ DİSİPLİN VE DİNDARLIK

Esra AKÇA & Fatma BALCI ARVAS

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, yasarfatmanur678@gmail.com & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, fatma.arvas@balikesir.edu.tr

Özet

Bireyin yaşamı boyunca dürtülerini, arzu ve isteklerini nasıl kontrol ettiği son derece önemlidir. Özdisiplin, bireyin anlık hazzardan uzak durabilmesi, iradesini koruyarak uzun vadeli hedeflere odaklanabilmesi anlamına gelmektedir. Dindarlık ise bireyin dini inancı doğrultusunda davranışlarını şekillendirmesi, ahlaki ve dini uygulamaları yerine getirmesi olarak tanımlanmaktadır.

Nitel araştırma yöntemlerinden literatür ve doküman incelemesi yöntemi kullanılan bu çalışmada özdisiplin ve dindarlık arasındaki ilişki ele alınmıştır. Çalışmada bazı psikologların kişilik kuramlarında öz disiplinin rolüne değinilmiştir. Psikoanaliz kuramını ortaya koyan Freud'un geliştirdiği kişilik kuramında id, ego, süper egonun arasındaki dengenin sağlanmasında öz disiplinin etkisinden bahsedilmiştir. Hümanistik psikolojinin kurucusu Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde öz disiplinin rolüne değinilmiştir. Pozitif psikolojide önemli bir yere sahip Seligman ve Pesesschkian'ın iyi oluş ve yaşam kalitesi terapilerinde öz disiplinin yeri anlatılmıştır. Psikobiyolojik kuramın kurucusu olan Claude Robert Cloninger'ın çalışmalarında mizaç ve karakterin alt boyutlarında öz disiplinin etkisinden bahsedilmiştir. Ayrıca dinlerde özdisiplinin yeri ile ilgili İncil, Tevrat ve Kur'an-ı Kerim'den örnekler verilmiştir, Hz. Muhammed (s.a.v.)'in öz disiplini vurgulayan hadislerinden örnekler sunulmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre, bireyin yaşamındaki hedeflerine ulaşmada kritik bir rol oynayan özdisiplin dindarlık ile ilişkili olan bir durumdur. Dini uygulamaların sürekliliği, bireyde düzenli davranış kalıplarının gelişmesini teşvik ederken benlik kontrolünü de güçlendirmektedir. Yapılan çalışmalarda dindar bireylerin ibadet alışkanlıklarının, ahlaki değerlerinin ve dini pratiklerinin özdisiplini güçlendirici bir etkide bulunduğu görülmektedir. İslam dini özelinde oruç, namaz gibi ibadetler ile sabır, günahattan uzak durma, nefis terbiyesi, zikir gibi uygulamalar özdenetimi artırıcı etki yapmaktadır. Bu bağlamda dindarlığın özdisiplin üzerinde hem içsel motivasyon hem de dışsal denetim sağlayan bir işlevi olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din psikolojisi, Öz Disiplin, Dindarlık, Nefis Terbiyesi, İrade.

AFFETME VE DİNDARLIK

Fatma Nur YAŞAR & Fatma BALCI ARVAS

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, yasarfatmanur678@gmail.com & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, fatma.arvas@balikesir.edu.tr

Özet

Sosyal ilişkilerde bireylerin çeşitli kırgınlıklar ve hayal kırıklıkları yaşamaları oldukça olağan bir durumdur. Bu tür durumlarda bireyin vereceği tepki onun psikolojik sağlığını ve ilişkilerini etkilemektedir. Affetme bireylerin yaşadıkları olumsuzluklara rağmen öfke, kin ve intikam gibi duygulardan uzaklaşmasını, bazı durumlarda da zarar veren kişiye karşı olumlu duygular geliştirmesini ifade eden bir kavramdır. Felsefe ve din affediciliği, genel olarak erdemlerle ve ahlakla bağlantılı olarak değerlendirmeye alırken psikoloji bilimi genel olarak psikolojik sağlık çerçevesinde ele almaktadır. Psikoloji literatüründe affetme kavramı ile ilgili yapılan çalışmaların çok eskiye dayanmamasının sebebi, psikolojinin ortaya çıktığı dönemde olumsuz duygu durumlarına ve patolojik vakalara odaklanmasıdır. Pozitif psikoloji, modern psikolojinin hâkim paradigması olan olumsuz yönle odaklanması durumunu eleştirmiş, olumlu tutum ve davranışların psikoloji bilimi için önemini tartışmıştır. Bu sebeple pozitif psikoloji ile birlikte affetme kavramına olan ilgi artmıştır. Dindarlık bireyin Allah ile ilişkisini belirleyen bir yaşam tarzı, davranışlar bütünü, dinin inanan bireyin yaşantısına yansımış halidir. Dini metinlerde ve öğretilerde affetme sıklıkla vurgulanmakta, insanlar affedici olmaya teşvik edilmektedir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür ve doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada affetme ve dindarlık arasındaki ilişki çeşitli açılardan ele alınmaktadır. Çalışma, din, dindarlık ve affetme kavramları, affetmenin kişiye, aileye ve topluma sağladığı faydaları, affetmenin dini referanslar bağlamında nasıl şekillendiği ve literatürdeki çalışmalardan yola çıkarak affetmenin bireyin psikolojik ruh hali üzerindeki olumlu katkılarını konu edinmektedir. Çalışmada

Elde edilen sonuçlara göre, dini inançlar bireylerin affetmeye dair tutumlarını şekillendirmekte, dindar bireyler dini metinlerde affetmeye verilen önem nedeniyle affediciliği daha fazla içselleştirmektedirler. Din psikolojisi literatürü dindarlık ve affedicilik arasında olumlu yönde güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu ilişki bireyin ruh sağlığını da olumlu yönde etkilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Din psikolojisi, Affetme, Dindarlık, Din, Değer.

DEPREM DURUMLARINDA DİNİ BAŞA ÇIKMA YÖNTEMİ OLARAK NAMAZ İBADETİ

Rumeysa Nur KAYA

Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, rumeysanur.kaya53@gmail.com

Özet

Günümüz Türkiye'sinin kaçınılmaz bir gerçeği olan deprem, yaşattığı yıkımlar ve can kayıpları ile sınırlı değildir. Aynı zamanda depremi birinci elden yaşayan yahut sürece tanıklık eden bireyler için de ciddi psikolojik hasarlara yol açabilmektedir. Bu durum incelendiğinde araştırılmaya değer bir konu olarak görülmektedir. Araştırmanın konusu, bireylerin deprem gibi ani ve yıkıcı afetler sonrasında karşılaştıkları travmatik durumlar ile başa çıkma süreçlerinde dini başa çıkma yöntemlerinin etkisini incelemesidir. Dini başa çıkma yöntemi olarak namaz ibadeti ele alınmış olup namazın, bireylerin yaşadığı travmatik olaylar üzerindeki etkisi incelenmiştir. Özellikle namazın bireylerin travmalarla baş etmede nasıl bir rol oynadığı araştırılmıştır. Doğal afetler, bilhassa depremler, bireylerde yoğun stres, korku, endişe, kayıp duyguları gibi ciddi psikolojik sonuçlar doğurabilmektedir. Bu gibi durumlar Post-travmatik Stres Bozukluğu (PTSB) bir diğer adıyla Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) gibi klinik rahatsızlıkları tetikleyebilmektedir. Çalışmanın amacı, TSSB durumları ile baş etmede dini başa çıkma yöntemlerinin kişilerde ruhsal iyileşme sürecinde yardımcı olup olmadığına dair araştırma yapmaktır. Deprem sonrasında Allah'a sığınma ve ibadet etmek gibi manevi fiillerin ne derece arttığını incelemek araştırma konularından biridir. Çalışma, nicel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi SPSS programı yardımıyla yapılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, katılımcılar yaşadıkları deprem durumlarının oluşturduğu psikolojik zorluklar karşısında genellikle manevi kaynaklardan destek alarak iyileşme sürecine girmektedirler. Namazın bireylerin psikolojik iyileşme süreçlerinde etkili bir başa çıkma yöntemi olduğunu ortaya koymuştur. Deprem sonrasında bireylerin ibadetlerini artırdıkları ve bu durumun travmalara karşı ruhsal direnç geliştirmelerine yardımcı olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak namaz ibadeti dini başa çıkma yöntemi olarak bireylerin PTSB, kriz ve stres anlarında ve günlük yaşamlarında bir rehber ve önemli bir destek mekanizması olabileceği sonucuna varılmıştır. Bu çalışma, dini pratiklerin bireylerin psikolojik iyileşme süreçlerine etkisini anlamak için daha geniş çaplı araştırmalara kapı aralamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Deprem, Travma Sonrası Stres Bozukluğu, Dini Başa Çıkma, Namaz, Psikolojik Dayanıklılık

ADALET VE DİNDARLIK

Tuğbanur BAYRAKDAR & Fatma BALCI ARVAS

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, tugbanurbayrakdar17@gmail.com & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, fatma.arvas@balikesir.edu.tr

Özet

Adalet bireysel ve toplumsal hayatın temel değerlerinden biridir. Bu çalışmada adalet ve dindarlık ilişkisi hem teolojik hem de psikososyal yönleriyle ele alınmakta, özellikle İslam düşüncesinde adaletin yeri ve önemi incelenmektedir. Ayrıca din psikolojisi araştırmaları ışığında dindarlığın bireyin adalet duygusuna etkisi tartışılmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden literatür ve doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır.

Adalet bireyin kendisine başkalarına ve topluma karşı sorumluluklarını dengelemesi bakımından ahlaki bir erdem olarak kabul edilmektedir. Adalet kavramı, felsefe alanında genellikle hak, hakkaniyet ve hukuk kavramları ile ilişkilendirilmiş bir erdem olarak ele alınmıştır. Psikoloji literatüründe ise hem ahlaki gelişim konuları içerisinde hem de pozitif karakter gücü olarak değerlendirilmiştir. Özellikle pozitif psikolojide, adil olma erdemi sağlıklı toplum yaşamını destekleyen bir karakter gücü olarak ele alınmaktadır. Dindarlık kavramı, bireylerin dinlerine karşı hissettikleri aidiyet duygusu ile dine bağlılık hali şeklinde açıklanmaktadır. Dindarlık çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Din psikolojisi alanında, farklı yaklaşımlar üzerinden çeşitli dindarlık tanımlamaları ve sınıflandırmalarına rastlanmaktadır. İslam'da ise bireyin dindarlığı inanç, ibadet ve ahlak boyutları üzerinden değerlendirilmektedir. Adaletli davranışlar sergilemek çoğu dini gelenekte imanlı bir hayatın ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilir. Adalet, İslam dininde de vurgulanan önemli erdemlerden biridir. İlgili ayetlerin tümünde adil olmak, adaleti sağlamak ve şahitlikte hakkaniyet, Müslüman olan-olmayan tüm insanlar için bir hak olarak ifade edilmektedir.

Elde edilen bulguların sonucunda, dindarlığın adalet duygusunu güçlendiren bir faktör olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalar da dindarlık ve adaletli tutum ve davranışlar arasında olumlu ilişkiler bulmuştur. Dindarlık, bireyin ahlaki duyarlılığını artırarak adaletli davranma motivasyonunu güçlendirmektedir. Adalet duygusunun ahlaki gelişimin bir parçası olduğu göz önünde bulundurulduğunda, dinin adaletle teşvik etmesinin bireyin ahlakını ve karakterini geliştirmede de önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Din Psikolojisi, Adalet, Dindarlık, İnanç, Değer.

DİN ÖĞRETİMİNDE DİSİPLİNLER ARASI YAKLAŞIMDAN FAYDALANMAK

Emin BALI

*Uludağ Ün., Felsefe Din Bilimleri Anabilim Dalı Din Eğitimi Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, Bursa ,
serahsi43@gmail.com\ <https://orcid.org/0000-0002-5715-9448>*

Özet

Bin yıl önce yaşamış ve ilmi faaliyetleri ile Müslümanların altın çağını yaşamasına vesile olmuş Farabi, İbn Sina, Harezmi vb. gibi Müslüman bilginlerde görmüş olduğumuz ilim öğrenmedeki disiplinler arası yaklaşımın benzerini Osmanlı'nın son dönemlerinde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yaşamış olan Çağdaş İslam eğitimcilerinde de görüyoruz. Çağdaş İslam eğitimcilerin eğitim görüşleri, yeni eğitim ve öğrenme yaklaşımları olan “yapılandırmacılık” ve “maarif modeli” gibi eğitim-öğrenme yaklaşımlarıyla örtüşmektedir. Onların birçok alanda çalışma yapmış olmaları, eğitimde yeni bir öğrenme metodu olarak gündeme gelen ‘disiplinler arası öğrenme’ metodunu benimsemiş olmalarından kaynaklanmaktadır. Onlara göre öğrenmede disiplinler arası ilişkiyi anlayabilen ve analiz yapabilen öğrenciler, araştırma ve analiz becerisine sahip olacaklarından dolayı ortaöğretimde ve yüksek öğretimde akademik anlamda başarılı olacaklardır. Dolayısıyla eğitimde “disiplinler arası yaklaşım” konusu bu açıdan önem arz etmektedir.

2005'ten 2024'e kadar uygulanmış olan “yapılandırmacı yaklaşımda” ve Eylül 2024'ten itibaren uygulanmaya başlanan “maarif modeli”nde yer alan disiplinler arası yaklaşım anlayışına göre öğrenilen bilgilerin diğer derslerle de bağlantısı kurulmalıdır. Çağdaş İslam eğitimcilerimizden olan Hilmi Ziya Ülken ve İsmail Hakkı Baltacıoğlu derslerini işlerken disiplinler arası yaklaşımdan faydalanmışlardır. Ülken'e göre öğretmen, sadece alanında değil diğer disiplinler hakkında da bilgi sahibi olmalıdır. Bu minval üzere din eğitimine baktığımızda öğrenme-öğretme süreçlerinde disiplinler arası yaklaşım konusunun önemi ortaya çıkar.

Bu çalışma giriş, din öğretiminde disiplinler arası yaklaşım ve DKAB derslerinin disiplinler arası yaklaşıma göre işlenmesine dair örnekler olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde disiplinler arası yaklaşımın felsefesi, din öğretiminde disiplinler arası yaklaşım bölümünde disiplinler arası yaklaşım tanıtımı, DKAB derslerinin disiplinler arası yaklaşıma göre işlenmesine dair örnekler bölümünde ise disiplinler arası yaklaşımın öğretme öğrenme süreçlerinde nasıl kullanılacağına dair ders işleyiş örnekleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Din eğitimi, öğrenme-öğretme süreçleri, disiplinler arası yaklaşım, yapılandırmacılık, maarif modeli.

Kur'ân'da Bitkiler Temsili Üzerinden Zihin İnşası

Doç. Dr. Ramazan ŞAHAN& Emir Berra MACİT & Firdevs Canan AMİL

Kocaeli Üniversitesi / Berramaciit@gmail.com

Özet

İnsan, fıtratı gereği kendinden yüce bir varlığa inanma ihtiyacı hisseder. Tarihten günümüze birçok din ve ideolojinin oluşum sebebi de budur. İlkel toplumlarda görülen doğa olaylarını metafizik ile anlamlandırmaya yönelik ilahi güç ithafı insanın anlam arayışına uygun bir örnek teşkil etmektedir. İnsan zihnindeki merak unsuru ile meydana gelen nedensellik sorgusu, muhatabı birçok yönden ilim ve belgelerle kuşatıp zihnindeki şüphelere yer bırakmamak sûretiyle bertaraf edilebilir. Nitekim ister dindar isterse dindar olmayan topluluklarda insanın inançla ilgili meraklarını giderecek ve sorularını cevaplayacak ifade tarzları benimsenmiş ve buna yönelik bilgi ve belgeler sunulmuştur. Bu ifade tarzlarının en eşsiz örneği elbette Kur'ân-ı Kerîm'de yer almaktadır. Günümüzde benimsenen Pragmatist ve Materyalist düşünce yapısının insanlarda oluşturduğu algı; iman, amel, eğitim-ahlak, infak, kudret, nimet, sanat ve dünya gerçeği gibi soyut kavramları anlamayı zor hale getirmektedir. Bu algının bir getirisi olan ve varoluşsal sancılara sebep olan tatminsizlik hissi ise insanın hem dünya hem ahiret hayatını tehlikeye sokmaktadır. İşte tam da bu noktada zaman üstü özelliğiyle muhatabı kuşatan Kur'ân, eşsiz ifade tarzıyla insanın anlamakta zorluk çektiği bu soyut ifadeleri bitkiler temsili üzerinden sembolik anlatımlarla somutlaştırarak var olan algıyı bertaraf etmeyi hedeflemiştir. Örneğin; iman ve güzel söz olgusu tümüyle hoş bir ağaç temsili üzerinden somutlaştırılarak anlatılırken, küfür ve çirkin söz ise yine kötü, verimsiz ve zararlı bir ağaç üzerinden somutlaştırılarak izah edilmiştir (İbrahim sûresi, 24-27. ayetler). Yine eğitim öğretim konusu Hz. Zekerıyyâ ve Meryem kıssası üzerinden ele alınırken, bir bahçıvanın bitki yetiştirmesi gibi bitki sembolizmi üzerinden Hz. Meryem'in de Hz. Zekerıyyâ'nın kontrolünde yetiştirildiği anlatılmıştır (Âl-i İmrân sûresi, 37. ayet). Buna benzer daha pek çok konuda bitki temsiliyle dini ve ahlaki değerler anlatılmakta, zihin inşasına çalışılmaktadır. Biz de bu çalışmamızda Kur'ân'ın bitkiler üzerinden temsili anlatımını ele alarak bahsi geçen soyut kavramların nasıl somutlaştırıldığını gerek Tefsir gerekse Belagat literatüründen yararlanarak izah ve ispata çalışacağız. Aynı şekilde bu çalışmamızda bahsi geçen kavramları ilgili ayetler ışığında, nitel ve nicel yöntemlere dayalı bilimsel verilerden de yararlanarak daha önce anlamakta güçlük çekilen noktalara açıklık getirmeyi, bu sayede insanların varoluşsal sancılarını hafifletmeyi ve İslamiyet'e yönelik olumsuz argümanları çürütmeyi hedefliyoruz.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerîm, Bitki, Temsil, Somut, Soyut

MISIR'DA MEDFUN MEŞHUR MÜFESSİRLER

Gamze UÇAR

Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, gamzeucr9@gmail.com

Özet

“Mısır’da Medfun Meşhur Müfessirler” başlıklı bu çalışma, tefsir ilmine katkıda bulunan ve kabirleri Mısır sınırları içinde medfun yirmi önemli müfessiri ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, İslamî ilimler tarihinde müstesna bir yere sahip olan bu alimleri hem biyografik hem de tefsirî yönleriyle tanıtmaktır. Bu araştırma, sahada elde edilen veriler doğrultusunda gerçekleştirilmiş; bu kapsamda Kahire, İskenderiye ve Minye gibi bölgelerdeki müfessirlerin kabirleri ziyaret edilerek mezarların güncel durumları yerinde gözlemlenip belgelenmiştir. Ayrıca İskenderiye Kütüphanesi’nde adı geçen birçok müfessirin tefsir eserlerine ulaşılmış ve bu eserler fotoğraflarla kayıt altına alınmıştır. Bu bağlamda araştırmanın saha boyutu ile klasik literatürde yer alan bilgilerin güncel ve somut verilerle desteklenmesi hedeflenmektedir. Proje sürecinde, El-Ezher Üniversitesi Usûlü’l-Dîn Fakültesi Tefsir ve Kur’an Bilimleri Bölümü Başkanı Prof. Dr. Muhammed Hasan Sebtan ile röportaj gerçekleştirilmiş; bu görüşme aracılığıyla Mısır’ın tefsir tarihi içindeki konumu ve medfun müfessirlerin ilmî mirası detaylı biçimde ele alınmıştır. İncelenen müfessirler arasında Ebû Cafer Ahmed b. Muhammed b. İsmâil el-Murâdî el-Mısırî Nehhâs (ö. 338/950), Muhammed b. Ali el-Üdfüvî (ö. 388/998), Ebû Hayyân el-Endelûsî (ö. 654/745), Muhammed b. Ahmed el-Kurtubi (ö. 671/1273), Abdulaziz ed-Dîrînî (ö. 694/1295), Takiyyuddîn es-Sübkî (ö. 756/1355), Celâleddîn el-Mahallî (ö. 864/1459), Celâleddîn es-Suyûtî (ö. 911/1505), Zekerîyyâ el-Ensârî (ö. 926/1520), Ebû’l-Hasan el-Bekrî es-Siddîkî (ö. 952/1545), el-Hatîb eş-Şîrbînî el-Kâhîrî (ö. 977/ 1570), Şehâbeddîn el-Hafâcî (1069/1659), Reşîd Rızâ (ö. 1865/1935), Tantâvî Cevherî (1862/1940), Ahmed Mustafa el-Merâğî (ö. 1883/1952), Seyyid Kutub (ö. 1906/1966), Muhammed Hüseyin ez-Zehebî (1915/1977), Muhammed Mütevellî eş-Şa’râvî (ö. 1911-1998), Âişe Abdurrahman (ö. 1913-1998) ve Zeyneb el-Gazzâlî (ö. 1917/2005) yer almaktadır. Çalışmada yer verilen başlıca konular şunlardır: Müfessirlerin hayatları ve eğitim süreçleri, yazdıkları tefsirler, kabirlerinin coğrafi konumları ve fizikî durumları ve Mısır’ın tefsir tarihi içindeki özel yeri.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Müfessir, Biyografi, Mısır, İlmi Miras.

İBN HİŞÂM EN-NAHVÎ'NİN “MES' ELETÜ'L-ĤİKME FÎ TEZKÎRİ ĶARÎBİN” ADLI ESERİNİN İNCELENMESİ

Bünyamin GÜDER

Doktora Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Arap Dili ve Belâgatı
bunyaminguder31@gmail.com

Özet

Arapçada isim cümlesinin öğeleri olan mübtada ile haberin arasında birtakım uyumlar aranmaktadır. Bunlardan biri de cinsiyet bakımından iki ögenin birbirine uymasıdır. Bir diğeri ise sayı bakımından birbirleri ile uyum sağlamalarıdır. Cinsiyet bakımından uyum içinde olmaları için her iki ögenin de ya müzekker (eril) ya da müennes (dişil) olmaları gerekmektedir. Sayı bakımından uyumlu sayılabilmesi için mübtada olan öge gayr-ı akil cemi olmadığı takdirde her iki ögenin de müfred (tekil), tesniye (ikil) ve cemi (çoğul) olarak birbirleriyle aynı olmaları gerekir. Mübtada ile haberin bu şekilde birbiri arasında uyum içerisinde olmaları ilkesinin yanısıra gerek Kur'an-ı Kerim'de gerek Arap şiirinde bazı istisna örneklerin de bulunduğu bilinmektedir. Bu örneklerdeki her iki öge arasında zahiren herhangi bir uyum olmasa da tefsir ve nahiv âlimleri bu uyumsuzluğa birtakım gerekçeler sunarak açıklamalar getirmeyi gerekli görmüşlerdir. Buradan hareketle dilbilimciler bir cümleye dair birden fazla vechin ortaya çıkmasına zemin hazırlamışlardır. Bu örneklerden biri de A'râf Sûresi'nin 57. ayetidir. Ayette لِفَادَيسِ ismi ve haberi konumunda olan رَحْمَةً ve قَرِيبٌ kelimeleri arasında görünürde cinsiyet uyumsuzluğu bulunmaktadır. Ancak müfessirler ve nahivciler bu uyumsuzluğu gerekçeleriyle birlikte farklı vecihlerini ortaya koymuşlardır. Bu vecihlerin bazılarında رَحْمَةً kelimesini zâid görmüşler ya da hazfedilen bir muzafın yahut mevsuf bir kelimenin olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan قَرِيبٌ kelimesinin فَعِيلٌ vezninde olması, onun مَفْعُولٌ veznindeki anlamıyla kullanılmasıyla hem müzekker hem de müennes formda gelmesinin aynı şey olduğunu ifade etmişlerdir. İşte bu gibi vecihlerin neredeyse tamamı sayılabilecek 14 farklı durumu İbn Hişâm en-Nahvî, “*Mes' eletü'l-ĥikme fî tezķiri ķaribin fî ķavliķi Te'ālâ İnne raķmeta'llāķi ķaribün mine'l-muķsinîn*” adlı eserinde bir araya getirmiştir. Bu çalışmanın ana konusunu oluşturan eser de budur. Eserde İbn Hişâm 14 vechin tamamı üzerinde kendi değerlendirmelerini yapmış ve ilgili vecihlere ilişkin olumlu ya da olumsuz bazı eleştiriler yöneltmiştir. Çalışmamızın konusu İbn Hişâm'ın kabul ettiğİ ve itirazda bulunduğu bu vecihlerin incelenmesidir. Çalışmanın hedefi ayette zahiren müenneslik-müzekkerlik uyumsuzluğu gibi görünen ibarelerin gerekçelerini İbn Hişâm'ın perspektifinden ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dil ve Belâgatı, İbn Hişâm en-Nahvî, Mes' eletü'l-ĥikme fî tezķiri ķaribin, Müzekker-Müennes

SELEME B. MÜSLİM EL-'AVTEBÎ ES-SUHÂRÎ EL-'UMÂNÎ'NİN HAYATI, İLMÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Mehmet ÖRTÜLÜ & Dr. Öğr. Üyesi Recep KIRCI

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü & Balıkesir Üniversitesi

ÖZET

İnsanların birbirleriyle iletişimde dil önemli rol oynayan unsurlardan biridir. Dilin sürekliliği ve gelişimi ise o dili kullananlar ve dilin kurallarını belirleyerek ona hizmet edenlerin de arasında bulunduğu bazı etkenlere dayanmaktadır. Dünya üzerinde gelişimi devam eden ve günümüze kadar sürekli gelişen dillerden bir tanesi Arapçadır. Arap dilinin gramerinin tespit edilip günümüze intikali, ömrünü bu yolda harcayıp emeğini buna teksif eden dilciler sayesinde. Bu grup dilciler tek bir etnik kökene bağlı olmayıp birçok farklı milletten oluşmaktadır. Aynı zamanda bunlar farklı coğrafyalarda yaşayan kişilerdir. Söz konusu bu dilcilerden biri de Asya kıtasında (Arap Yarımadasının güneyinde) Umman'da yaşayan Seleme b. Müslim el-Avtebî es-Suhârî el-Umânî'dir (ö.5- 6. yy?). Çalışmada Seleme b. Müslim el-Avtebî'nin hayatı, ilmi kişiliği ve eserleri ele alınacaktır. Araştırmada literatür tarama yöntemi kullanılmıştır. Bu konuda ağırlıklı olarak Seleme b. Müslim el-Avtebî'ye nispet edilen ve tahkiki neşirleri bulunan, lügat alanındaki *Kitabü'l-İbâne fi'l-Lugati'l-Arabiyye* adlı eserden, fıkıh alanındaki *Kitâbü'z-Ziyâ* adlı eserden ve nesep ilmi alanındaki *el-Ensâb* adındaki kitaptan yararlanılmıştır. Bilhassa bu eserler için, eserlerin muhakkikleri tarafından müellifin hayatı hakkında yazılan mukaddimelerden istifade edilmiştir. Ayrıca Yakut el-Hamavî'nin *Mu'cemü'l-buldân* kitabından, İbnü'l-Esîr'in *el-Kâmil fi't-târih* kitabından, el-Mi'velî'nin *Kısas ve ahhâr cerat fi Uman* kitabından, el-Batâşî'nin *İthâfü'l-a'yân fi târihi ba'z-ı 'ulema-i Umân* kitabından, el-İzkevî'nin *Keşfü'l-gumme el-câmi liahbâri'l-Ümme* kitabından, es-Siyâbî'nin *Şahsiyyâtün Umâniyye* kitabından, el-Berrâdî'nin *Risâle fi Mâ semi'tü bihi ev vekaftü 'aleyhi min tevâlifi ashâbina* kitabından ve diğer birçok eserden yararlanılmıştır. Dil bilimsel çalışmaların Umman ve oradaki bilim merkezlerinde Basra, Kûfe, Bağdat, Mısır ve Endülüs dil okullarındaki çalışmalar ile eş zamanlı olarak devam ettiği anlaşılmıştır. Araştırma dil bilimci âlimin hayatına, yaşadığı döneme ve coğrafyaya ışık tutacağından bizim açımızdan önemli görülmüştür. Amacımız böyle bir çalışma ile konuya ilgi duyanlara hizmet edip alana mütevacı bir katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Arap Dili, Gramer, Suhârî, İbâne, Ummân

MAHALLEMÎ ARAP ATASÖZLERİNDE SECİ SANATININ KULLANIMI

Memet AK

Bursa Uludağ Üniversitesi - İlahiyat Fakültesi - Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı- Arap Dili ve Belâğatı Bölümü

Özet

Bu makale, “Mahallemî Arap Atasözlerinde Seci Sanatının Kullanımı” başlığını taşımaktadır. Makalenin amacı, Mardin ili Midyat ilçesinde yaşayan Mahallemî Araplarının sözlü kültürüne ait atasözlerinde yer alan seci sanatının yapısını, işlevini ve estetik katkılarını analiz etmek; bu söz sanatının yerel dil kullanımındaki örneklerini bilimsel bir çerçevede değerlendirmektir. Arap edebiyatında belâgat ilminin bedî‘ kısmına ait olan seci, sözlü ve yazılı anlatımda benzer seslerin düzenli biçimde tekrar edilmesiyle oluşturulan, sözün etkisini artıran önemli bir sanat türüdür. Mahallemî Arapları gibi geleneksel sözlü anlatımı güçlü olan topluluklarda, bu tür söz sanatlarının atasözlerinde ne şekilde yapılandığı, hem dil hem de kültür açısından büyük öneme sahiptir.

Makale, üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, Mahallemî Araplarının tarihsel geçmişi, kültürel özellikleri ve konuştukları Mahallemî lehçesi hakkında bilgi verilecektir. Bu bölüm, çalışmanın sosyokültürel zeminini oluşturacaktır. İkinci bölümde, Arap dilinde seci sanatının tanımı, tarihçesi, klasik Arap belagatindeki yeri ve seci türleri ele alınacaktır. Ayrıca seci sanatının yazılı ve sözlü edebiyat metinlerindeki kullanımı örneklerle açıklanacaktır. Üçüncü ve son bölümde ise, Mahallemî Araplarına ait atasözlerinden seçilmiş örnekler üzerinden, secinin yapısal ve anlamsal analizi yapılacaktır. Bu bölümde atasözlerinin iç yapısında yer alan ses benzerlikleri, kafiye düzenlemeler ve söz sanatları ayrıntılı biçimde çözümlenecek, seci sanatının anlam derinliği ve anlatı estetiği üzerindeki rolü değerlendirilecektir.

Bu çalışma, Mahallemî Araplarının dilsel zenginliğini ortaya koyarken, seci sanatının atasözleri üzerindeki etkisini çok yönlü olarak ele almaktadır. Böylece çalışma, hem Arap dilinde söz sanatı üzerine hem de Türkiye'deki yerel kültürel birikimlerin korunması açısından önemli bir katkı sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mahallemî, Midyat, Arap, Atasözü, Seci.

BALIKESİR GAZİ İMAM HATİP ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNİN ARAPÇA DİL ÖĞRENİMİNDE MATERYAL VE YÖNTEMLERİ HAKKINDA BİR DURUM ÇALIŞMASI

Nuray MERT & Hesham MOTAVA

İlahiyat Fakültesi / Balıkesir Üniversitesi nuraymrt99@gmail.com & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi

Özet

Arapça Sâmi diller ailesindendir. Sâmi diller doğu ve batı olmak üzere iki büyük kola ayrılır. Arap dili, Sami dil ailesinin batı kolu güney bölümünün kuzey grubundan bir dildir. Arapça, İslam dininin temel kaynakları olan Kuran ve Sünnet dili olması sebebiyle İmam Hatip okullarında önemli bir yere sahiptir. Öyle ki İmam Hatip okullarında ayrı bir ders olarak programa dahil edilmiştir. Adı geçen okullarda Arapça eğitimi M.E.B tarafından hazırlanan bir müfredat ile 5, 6, 7 ve 8. sınıflarda haftalık ikişer ders zorunlu ders kapsamında işlenmektedir. Bunun yanında adı geçen okullarda Arapça seçmeli ders olarak 5, 6, ve 7. Sınıflarda birer saat; 8. sınıfta ise bir veya iki ders olarak verilmektedir. Bu çerçevede materyal olarak M.E.B'in verdiği ders kitapları, interaktif web siteleri ve video dersler kullanılmaktadır. Bu araştırmada Gazi İ.H.O.O öğrencilerinin söz konusu bu materyal ve yöntemlerle Arapça eğitimini nasıl tecrübe ettikleri araştırılmaktadır. Çalışmanın amacı İ.H.O.O müfredatında olan eğitim materyalleri ve yöntemlerindeki uygulama eksikliklerini tespit etmek ve bu konuda çözüm önerileri geliştirmektir. Araştırmanın çalışma grubunu Gazi İmam Hatip Orta Okulunda öğrenim görmekte olan farklı sınıflardan 20 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada, karma araştırma yöntemi ve açılımlı sıralı desen kullanılmış, bu kapsamda anket ve görüşme tekniklerinden yararlanılmıştır. Ölçüt olarak da öğrencilerin okullarında yüz yüze Arapça eğitim almış olmaları kıstas olarak belirlenmiştir. Bilgi derlemek için çalışma grubuna katılacak öğrencilere anket çalışması yapılmaktadır. Bu ankete katılan öğrencilere araştırmacı tarafından oluşturulan şu anket soruları yöneltilmektedir: 1. Kaçınıcı sınıfta okuyorsun? 2. Derslerde hangi materyaller kullanılıyor? 3. Ders materyalleri dersi anlamana yardımcı oluyor mu? 4. En faydalı bulduğun materyal hangisidir? 5. Öğretmenin derste en çok hangi yöntemleri kullanıyor? 6. Derste en çok hangi yöntemle daha iyi öğreniyorsun? Çalışma grubuyla yapılan anketler yazılı formda olup veriler kodlanmıştır. Bu kodlama neticesinde “sınıf seviyesi”, “materyal yeterliliği”, “yöntem tercihi”, “karşılaştırmalar” ve “öneriler” şeklinde beş tema elde edilmiştir. Sonuç kısmında ise elde edilen bulgular çerçevesinde öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Dil, Arapça, Eğitim, Materyal, Yöntem, İmam Hatip Orta Okulu

BATI VE ARAP DÜNYASINDA SEMANTIĞİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Şadi BIYIK & Hesham MOTAVA

Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi & Doç. Dr. , Balıkesir Üniversitesi

Özet

Dil bilimin alt disiplinlerinden biri olan semantik yani anlam bilim kısaca dilsel ifadelerin anlamını sistematik bir şekilde inceleyen bilim dalı olarak tanımlanmaktadır. Yaklaşık 200 yıldır anlam bilim çalışmaları yapılmaktadır. Bu dönemde yapılan anlam bilim çalışmaları incelendiğinde bu bilimin daha geniş bir ifade ile, dilin anlam boyutunu derinlemesine inceleyerek hem bireysel hem de toplumsal düzeyde anlam üretim süreçlerini ve bu anlamların yapılanma biçimlerini açıklamayı hedeflediği söylenebilir. Batıda Semantik bilimi ilk olarak Michel Bréal (1832-1915) tarafından terim anlamında kullanılmasıyla modern bir disiplin olma yoluna girmiştir. Müslüman Arap alimler, anlam bilim konularını fıkıh, kelim, tefsir ve belagat gibi farklı disiplinlerle ilişkili bir şekilde ele almış ve bu alandaki katkılarıyla modern semantiğin gelişimine zemin hazırlamışlardır. Bununla beraber Arap düşünce dünyasında semantik, çoğunluğu Arap gramercilerden olan Câhız (ö. 255/869), İbn Düreyd (ö. 321/933), İbnül-Enbârî (ö. 328/940), İbn Cinnî (ö. 392/1002) ve Ahmed b. Fâris (ö. 395/1004) gibi dil bilimcilerin çalışmalarıyla şekillenmiş daha sonraki dönemlerde, özellikle de son dönemde delalet kavramı etrafında gelişen bir bilim dalı olarak ortaya çıkmıştır. Modern dönemde Arap semantik çalışmaları, İbrahim Enîs (1906-1977) ve Ahmet Muhtar Ömer (1933-2003) gibi isimlerle yeni bir ivme kazanmıştır. Modern dönemde Arap dünyasında semantik çalışmalarına öncülük eden İbrahim Enîs, klasik ve modern döneme ait yaklaşımları sentezleyerek, bu alanda yeni bir çerçeve ortaya koyan ilk kişi olmuştur. Ahmet Muhtar ise anlamın yapısal analizini; cümle ve metin düzeyine taşıması, Ferdinand de Saussure (1857-1913)'ün göstergebilimini dildışı göstergelerle genişletmesi ve bağlamsal semantiğin önemini vurgulamasıyla özgün çalışmalar ortaya koyarak modern dönemde semantik alanına önemli katkılarda bulunmuştur. Bu çalışmanın konusu Batı ve Arap dünyasında semantiğin gelişimini incelemektir. Semantiğin dil bilimde önemli bir yeri vardır. Her ne kadar batı çıkışlı olsa da Arap dünyasında yer edinip derinlemesine çalışmalarla kendisini göstermiştir. Bu nedenle Batı ve Arap dünyasında semantiğin gelişiminin incelenmesi önemli görülmüştür. Çalışmada literatür tarama ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Amacımız böyle bir çalışmayla alana ilgi duyanlara hizmete edip dil çalışmalarına mütevazı bir katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Semantik, Arap Dili, Batı, Tarihsel Gelişim

VAHİY – İLHAM İLİŞKİSİ

Ahmet TURNA & Lütfü CENGİZ

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü/ Temel İslam Bilimleri
ahmetturna1038@gmailcom & Dr.Öğr.Ü., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi*

Özet

Vahiy ve ilham, ilahi bir kaynaktan gelen bilgiyle ilişkilendirilmekle birlikte tanımları, kapsamı ve bağlayıcılık dereceleri itibarıyla birbirinden farklıdır. Kelam ilmi bu iki kavramı, sistematik bir zemine oturtma gayretiyle ele almış; özellikle nübüvvetin temellendirilmesi ve bilgi kaynaklarının sınıflandırılması çerçevesinde değerlendirmiştir. Vahiy, kelam geleneğinde nübüvvetin en temel göstergesi ve ilahi iletişimin en güvenilir formu olarak kabul edilirken; ilham daha çok bireysel tecrübeye dayanan, sübjektif yönü ağır basan ve bağlayıcılığı sınırlı bir olgu olarak tanımlanmıştır. Bu iki kavram, farklı şekillerde ve farklı bakış açılarıyla değerlendirilmiş olmakla birlikte etimolojik ve köken itibarıyla aynı lügavî mananın etrafında yer aldıkları tespiti de yapılmaktadır. Hz. Peygamber'e atfedilen vahiy ve ilham kavramları, cahiliye Arap toplumunda özellikle şiir ve belağat alanında, Hanif dinine benzer ya da ondan ayrılan tezahürlerle kendini göstermiştir.

Kelamcılar, akıl ve nakil dengesini dikkate alarak bilgi kaynaklarını sınıflandırmaya çalışmış ve bu süreçte vahiy ile ilham arasındaki farkları ortaya koymuştur. Mâtürîdiyye ve Eş'ariyye mezhepleri başta olmak üzere farklı kelamî geleneklerde ilhamın mahiyeti, doğrulanabilirliği ve hüküm üretmedeki rolü çeşitli yönleriyle tartışılmıştır. Bazı tasavvufî ve felsefî gelenekler ilhamın bilgi değeri taşıyabileceğini savunsa da klasik kelamcılar bu tür iddiaları çoğunlukla eleştirel bir bakışla karşılamıştır.

Kitabî dinlerde vahiy genellikle peygamberlere yönelik doğrudan ilahî bildirimler olarak kabul edilirken ilham daha çok kutsal metinlerin tefsiri ya da kişisel sezgi düzeyinde değerlendirilmiştir. Bu çalışma, İslam kelam geleneği merkezli olmakla birlikte vahiy ve ilhamın farklı dini geleneklerde nasıl algılandığını kısaca karşılaştırmalı olarak ele almakta ve iki kavram arasındaki sınırları teorik düzeyde netleştirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Vahiy, İlham, Nübüvvet, Mâtürîdiyye, Eş'ariyye

Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin Şerhu'l-Mevâkıf'ında Bilgi Problemi

Cengiz BAL

19 mayıs üniversitesi ilâhiyat fakültesi-felsefe ve din bilimleri

Özet

Bu bildiride, Seyyid Şerif el-Cürcânî'nin Şerhu'l-Mevâkıf adlı eserinde bilgi problemine yaklaşımı ele alınmaktadır.

Çalışmanın amacı, kelim ve felsefe disiplinlerinin kesişim noktasında yer alan bilgi anlayışını, Cürcânî'nin sistematik çözümlemeleri ışığında incelemektir.

Araştırmada nitel yöntem kullanılmış; eser metni, ilgili literatür taraması ve metin çözümlemesi yoluyla değerlendirilmiştir.

Özellikle Şerhu'l-Mevâkıf'ın birinci cildi temel alınarak bilginin tanımı, kaynakları, sınırları ve doğrulukla ilişkisi gibi temel kavramlar analiz edilmiştir.

Cürcânî'nin, Fahreddîn er-Râzî sonrası gelişen kelimci ve filozoflar kuşağına getirdiği eleştirel bakış açısı detaylı şekilde incelenmiştir.

İnceleme sırasında, bilgi probleminin sadece teorik değil, metodolojik bir boyuta da sahip olduğu görülmüştür.

Araştırmanın kaynakları arasında klasik kelim literatürü, Şerhu'l-Mevâkıf üzerine yapılan çağdaş çalışmalar ve ilgili akademik makaleler yer almaktadır.

Çalışmanın sonucunda, Cürcânî'nin bilgi problemini ele alış tarzının, hem İslam düşüncesinde hem de sonraki epistemolojik tartışmalarda etkili olduğu tespit edilmiştir.

Böylece, Şerhu'l-Mevâkıf'ın kelim ilminin epistemolojik mirasında merkezi bir konum işgal ettiği ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şerhu'l-Mevâkıf, Seyyid Şerif Cürcânî, Bilgi Problemi, Kelim, Epistemoloji

EŞ'ARİ KELAM GELENEĞİNDE NEDENSELLİK

RABİA İLHAN DOKGÖZ & LÜTFÜ CENGİZ

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı/ Balıkesir Üniversitesi, ilhanrabia571@gmail.com & Dr. Öğret. Üyesi, İlahiyat Fakültesi/ Balıkesir Üniversitesi

Özet

Varlığı ve olayları anlamlandırma noktasında insanın karşısına çıkan sorunlardan birisi de nedensellik konusudur. Peşi sıra meydana gelen olaylar arasında bir illiyyet (nedensellik) olup olmadığı hem filozofların hem de kelimcilerin üzerinde düşündükleri, eserler kaleme aldıkları bir husus olmuştur. “Tanrı fiillerini zorunlu olarak mı yapmaktadır yoksa iradesi ile mi yapmaktadır?” sorusu, nedensellik tartışmasında metafizik açıdan ele alınan önemli bir konuma sahiptir. Kalam ekolleri, ilahi fiillerin iradi olarak yapıldığı ve Allah’ın Fail-i Muhtar olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır.

Bu tebliğde, Eş’ari kelim geleneğinin nedensellik (illiyyet) anlayışı ve Allah’ın fiillerini iradi olarak meydana getirdiği düşüncesi ele alınmaktadır. Eş’ari gelenek, Allah’ın fiillerinin zorunlu olarak meydana geldiği görüşünü reddetmekte ve her hadisenin doğrudan Allah’ın iradesiyle meydana geldiğini savunmaktadır. İlahi fiillerin sürekli ve doğrudan olduğu düşüncesini temele alarak evrende var olan düzenin bağımsız bir neden-sonuç ilişkisiyle değil, Allah’ın sürekli olarak yaratmasıyla meydana geldiğini ileri sürmüşlerdir. Bu bağlamda olaylar arasındaki ilişki, Allah’ın adeti (adetullah) gereği süreklilik arz eden bir düzene sahiptir. Ateşin yakması veya suyun söndürmesi gibi hadiseler, alışkanlık sebebiyle birbirine bağlı sebep-sonuçlar gibi görünse de esasında aralarında zorunlu bir ilişki bulunmamaktadır. Eş’ari düşüncede adetullah kavramı ile açıklanan bu durum Allah’ın sürekli yaratması (teceddüd-i halk) ifadesiyle temellendirilmiştir. Eş’ari’ye göre, mutlak kudreti sınırlandırmak anlamına gelen illet, maslahat gibi saikler Allah’a nispet edilemeyeceğinden ahlâkî niteliklerin (adalet, hikmet, zulüm gibi) de Allah’a izafe edilmesini reddetmişlerdir çünkü bu tür değerler insan perspektifine aittir ve izafidir.

Tebliğde Eş’ari düşünce geleneğinin nedensellik (illiyyet) olgusunu yeniden nasıl yorumladığı ve bu konuda tevhid ilkesini koruma amacı taşıdığı ele alınmaya çalışılmıştır. Mutlak irade ve kudret merkezli bir kozmoloji sunan Eş’ari gelenek, doğrudan ilahi tasarruf olmadan hiçbir şeyin meydana geleceğini savunmuştur. Bu noktada özgün bir nedensellik yaklaşımı ortaya koyup koymadığı çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İlet, Nedensellik, Eş’ari, Hikmet, Adetullah

TEORİK VE PRATİK AKIL AYIRIMINDA KUR'AN AKLININ SINIRLARI

Zeynep ÖNDER

Arş. Gör., Balıkesir Üniversitesi, zeynepondersdu@gmail.com

Özet

Kelam ilminin öncelikli referans kaynağı olan vahiyde/Kur'an'da zikredilen akletmeye/düşünmeye dair ayetlerin hangi sınırlarda anlaşılabilceğinin sorgulandığı bu çalışmada, Aristoteles'in (ö. MÖ 322) teorik (insan iradesinden bağımsız olan episteme: fizik, matematik ve felsefi metafizik) ve pratik akıl (insan iradesine bağımlı tekhné: tıp, siyaset, hukuk, sanat, ekonomi, mimari) ayrımı temelinde bir izah geliştirilmiş ve vahyin yönlendirici aklının, Yunan felsefi/bilimsel düşüncesinden ne ölçüde farklılaştığı sorgulanmıştır. Bu farklılığın olgusal gerekçesi olarak, İbn Haldun'un "...yine de her şey *tabii seyrine göre* yürümektedir" sözünün izinde, vahyin, kendi zaman ve mekânı koşullarında, ilk muhatapları olan Arap bilincinin nitelikleri, düşünce ve yaşam biçimleri ile din dilinin kendine özgü yapısı öne sürülmüştür. Buna göre Arap kültüründe görülen ümmilik/okuma-yazma olmayış, sözlü kültür/okuma-yazma olmayış, kabilecilik/devlet olmayış, göçebelik/şehirlilik olmayış, kölelik/hür olmayış, itikadi açıdan ise putperestlik/tevhid ve ahiret inancının olmayışı, vahyin kendisini bu niteliklere göre belirlemesini beraberinde getirmiştir. Bu belirleme akletmeye dair ayetlerde de kendisini gösterir. Kur'an'da akıl sözcüğünün ve kavramının geçmiyor oluşu, akletmenin de sadece vahye ve habercisine imana/itaate/teslimiyete yönelik olarak zikredilmiş olması, bu aklın Yunan düşüncesinde görülen kuramsal, bilimsel, spekülatif, eleştirel, refleksif, felsefi ve teorik akıl ile aynı anlama gelmediğini gösterir. Yine vahiyle oluşturulan dini dizgedeki mümin-kâfir karşıtlığı ile bunların hem bu dünyada hem de ahiretteki konumları, muhataplarının nebiye sordukları soruların içerikleri, akletmenin iman etmekle eş değer olduğu ayetler, hadislerde teorik akla dair aktarımların olmayışı, ilk kelami tartışmaların felsefi değil dini-siyasi oluşu, felsefi eserlerin tercümesine kadar oluşan ilk ilimlerin akli değil, dini ilimler olması gibi nedenler, vahyin teorik akli değil de pratik akli içerdiği iddiasını mümkün kılar. Müslüman bilincin teorik akıl ile doğrudan tanışmasının ise felsefi eserlerin Arapça'ya çevrildiği tercüme döneminde gerçekleştiği söylenebilir. Bundan sonra ilk olarak Mu'tezile vasıtasıyla teorik akıl öğrenilmiş ve İslam'da felsefi/bilimsel düşünce ilerlemeye başlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Tanrı, Akıl, Vahiy, Teorik, Pratik

MODERN FİNANSAL SÖZLEŞMELER KLASİK AKİTLERLE SINIRLI MIDIR: TASARRUF FİNANSMAN SİSTEMİNE FİKHİ BİR YAKLAŞIM

Abdullah Eren YILDIRIM & Yılmaz FİDAN

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi yldrmaeren@gmail.com & Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi
yilmaz.fidan@balikesir.edu.tr*

Özet

Günümüzde bireylerin ev, araç gibi temel ihtiyaç unsurlarına ulaşmaları zorlaşmış, dolayısıyla bu ihtiyaçların giderilmesi için birtakım finansal çözümler sunulmuştur. İslâmi hassasiyete sahip Müslümanların da bu ihtiyaçlarını gidermek adına başvurdukları çözüm araçları, Katılım Bankaları ve Tasarruf Finansman Şirketleri'dir. Faizsiz finans anlayışı doğrultusunda, Tasarruf finansman sistemi bireylere ev, araç ve işyeri ihtiyaçlarını karşılamaları için alternatif bir yöntem olarak ortaya çıkmıştır. Sistemde, taraflar arasında kurulan sözleşmenin akdi mahiyeti İslâm hukuku açısından tartışmaya açıktır. Bu çalışma, modern finansal sözleşmelerin akdi boyutunu ele alırken; klasik dönemde yer alan akitler ile birebir örtüşüp örtüşmediği ya da ondan bir parça barındıran sözleşmelerle faaliyette bulunmanın, İslâm hukuku açısından bir beis içerip içermediğini incelemektedir.

Bu bildirinin amacı, Tasarruf finansman sistemi sözleşmelerini İslâm hukukundaki akit anlayışı ve akit türleriyle ne ölçüde örtüştüğünü analiz etmek, aralarındaki ilişkiyi ortaya koymak ve klasik fıkıh akitlerinin günümüz modern finansal uygulamalarını kapsayıp kapsayamayacağını tartışmaktır. Çalışmada nitel bir yöntem benimsenmiş; klasik fıkıh akitleri ile günümüzdeki uygulamalar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Bu kapsamda Tasarruf Finansman Sözleşmeleri, İslâm hukukunda yer alan bey', karz, sarf, hibe, icâre, şirket, istisnâ, vekâlet, selem ve vedîa gibi akitler bağlamında analiz edilmiştir.

Sonuç olarak modern finansal sözleşmelerin klasik fıkıh akitlerine birebir örtüşmediği; ancak bazı unsurlar bakımından benzerlik taşıdığı tespit edilmiştir. İslâm dini kolaylık ilkesini esas aldığından, modern sözleşmeleri sadece klasik akitlere örtüşmedikleri gerekçesiyle reddetmek, günümüz Müslümanlarının gelişen ve değişen dünyada yeniliğe kapalı kalmalarına neden olacaktır. Bu bildiride ayrıca, modern sözleşmelerin mutlak surette klasik akitlerle birebir örtüşme zorunluluğu bulunup bulunmadığı meselesi, maslahat, kamu yararı ve diğer şer'i ilkeler çerçevesinde tartışmaya açık bir konu olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Tasarruf Finansman Sistemi, Modern Sözleşmeler, Faizsiz Finans, Akit

KATILIM VE KONVANSİYONEL BANKACILIK SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI İNCELENMESİ

EMRE KORKMAZ & Yılmaz FİDAN

*İlahiyat Fakültesi/ Balıkesir Üniversitesi, emrekorkmaz299@gmail.com & Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi
yilmaz.fidan@balikesir.edu.tr*

Özet

Bu çalışma, bankacılığın iki farklı işleyiş modelini; İslami prensiplere uygun faaliyet gösteren katılım bankalarını ve geleneksel faiz esaslı konvansiyonel bankaları karşılaştırmaktadır. Bankalar, ekonomik yaşamın temel unsurlarından biri olarak, hem bireylerin hem de kurumların finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir rol oynar. Çalışmada, faiz kavramının İslam dinince yasaklanması ve bu nedenle faizsiz bankacılık yöntemlerinin geliştirilmesi süreci ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Katılım bankaları, faizsiz finans prensibi çerçevesinde, müşterilerle kâr-zarar ortaklığı esasına dayalı işlemleri gerçekleştirmektedir. Katılım bankacılığında bankanın sermayesi ve müşterinin yatırımları, ortaklık yapısında değerlendirilmekte; murabaha, mudarebe, finansal kiralama gibi yöntemlerle ticari faaliyetler yürütülmektedir. Böylece, hem ekonomik getirinin paylaşılması hem de risklerin ortak olması sağlanırken, İslam hukukuna uygun işlem yapma hassasiyeti de korunmaktadır. Geleneksel bankacılık sistemi ise faiz geliri temelinde çalışmakta, belirlenen faiz oranları üzerinden işlemler yürütülmektedir.

Çalışma, her iki bankacılık modelini incelemektedir. Katılım bankaları, faizsiz işlem yapma avantajı sayesinde dini hassasiyeti olan kesim tarafından tercih edilir. Kâr-zarar ortaklığı modeli nedeniyle risklerin paylaşılması ve belirsizlik unsurlarının olabileceği de vurgulanır. Konvansiyonel bankalar ise, uzun yıllara dayanan deneyimleri ve geniş hizmet ağı sayesinde ekonomik büyümeye katkıda bulunur ve finansal sürdürülebilirliği destekleyen çeşitli mekanizmalar sunar.

Sonuç olarak, her iki modelin de ekonomi, finans ve bankacılık açısından kendine özgü işleyiş mantıkları ve hizmet alanları bulunmakta olup, bu farklılıklar tercihlerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Katılım bankacılığı, faizsiz finansın sunduğu alternatif çözümler ile toplumsal adaleti ve risk paylaşımını öne çıkarırken, geleneksel bankacılık sisteminin stabil büyüme modeli de modern finans dünyasında önemli bir yer tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ekonomi, Finans, Faizsiz finans, Katılım bankacılığı, Murabaha

İSLAM HUKUKUNDA MAHTUT ESERLERİN TAHKİKİ

Muhammed Mesut SELVİ & Yılmaz FİDAN

*İlahiyat Fakültesi/Balıkesir Üniversitesi, muhammedmesutselvi@gmail.com & Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi
yilmaz.fidan@balikesir.edu.tr*

Özet

Bu çalışma, İslam hukuk geleneğinin temel yapı taşlarından biri olan mahtut (el yazması) eserlerin tahkik sürecini ele almaktadır. Mahtut eserler, klasik dönemde yazılmış ancak çoğunlukla basılmamış metinlerden oluşur ve İslam hukuk tarihinin önemli kaynaklarını teşkil eder. Bu eserlerin modern ilmi çevrelerde anlaşılabilir ve kullanılabilir hale gelmesi, ancak tahkik süreciyle mümkündür. Tahkik; bir metnin farklı nüshalarının karşılaştırılması, hataların düzeltilmesi ve metnin aslına en yakın hâle getirilmesi işlemlerini kapsar. Bu bağlamda çalışmada, tahkikin tanımı, amacı, tarihî önemi, uygulama adımları ve akademik katkıları ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Ayrıca Türkiye'de yapılan bazı tahkik örneklerine yer verilmiş, özellikle Hanefî fıkıh geleneğine ait iki eser olan İsbicâbî'nin Zâdü'l-Fukahâ ve Sağnâkî'nin et-Tesdid fî Şerhi't-Temhid adlı eserleri üzerinden uygulamalı analiz sunulmuştur. Bu örnekler, tahkikin yalnızca metni düzenlemek değil, aynı zamanda metnin ilmi bağlamını ortaya koymak açısından da ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Netice olarak bu çalışma, fıkıh tarihçiliği, metin araştırmaları ve klasik kaynakların günümüz ilim dünyasına kazandırılması açısından tahkik çalışmalarının önemini ortaya koymakta ve nitelikli tahkiklerin, İslam hukuk araştırmalarında temel bir kaynak teşkil ettiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mahtut Eser, Tahkik, Nüsha Karşılaştırması

BOYKOTUN FIKHÎ TEMELLERİ VE GÜNÜMÜZ UYGULAMALARI

Yusuf ABİŞ & Yılmaz FİDAN

*İlahiyat Fakültesi/Balıkesir Üniversitesi, yusufabis94@gmail.com & Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi
yilmaz.fidan@balikesir.edu.tr*

Özet

Bu çalışma, zulme karşı bir direniş yöntemi olarak boykotun İslam hukukundaki meşruiyetini incelemektedir. Tarihî örnekler ve modern uygulamalar üzerinden boykotun fikhî dayanakları ve ahlâkî yönleri değerlendirilmektedir.

Araştırmanın temel amacı, zulüm karşısında Müslüman birey ve toplumun nasıl bir duruş sergilemesi gerektiğini fıkıh çerçevesinde ortaya koymak; boykotun, dinî sorumluluk kapsamında bir tepki biçimi olup olmadığını irdelemektir.

Çalışmada klasik fıkıh kaynakları ve siyer örnekleri incelenmiş, modern boykot hareketleri çağdaş fetvalar ve kurumlar ışığında değerlendirilmiştir. Karşılaştırmalı analiz yöntemiyle klasik-mevcut uygulamalar arasında benzerlik ve farklar analiz edilmiştir.

Sonuç olarak, İslam hukukuna göre bireyin tüketim tercihi yalnızca kişisel değil; aynı zamanda toplumsal ve ahlâkî bir sorumluluktur. Bu tercihin sonuçları Müslüman birey için bağlayıcı nitelik taşıyabilir. İslam hukukunda zalime yardım etmek yasaklanmış, zulme rıza göstermek reddedilmiştir. Boykot, "emr-i bi'l ma'ruf", "maslahat" ve "zaruret" gibi temel ilkelerle meşrulaştırılabilir. Özellikle Filistin gibi mazlum coğrafyalar için yapılan boykotlar, bilinçli ve ölçülü olmak kaydıyla meşru kabul edilmektedir. Ancak boykotun etkili olabilmesi için yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde bir dayanışma; bilgiye dayalı ve stratejik bir yaklaşım gereklidir. Zira boykot, rastgele değil; planlı ve sistematik biçimde, toplumun tüm kesimlerinin katılımıyla gerçekleştirildiğinde anlam kazanır.

Anahtar Kelimeler: İslam hukuku, boykot, zulüm, fıkıh, toplumsal tepki

KUVEYT AHVÂL-İ ŞAHSİYYE KANUNU'NA GÖRE EVLİLİK SÖZLEŞMESİ ŞARTLARINA UYULMAMASI SEBEBİYLE EVLİLİĞİN SONA ERMESİ

Ayşegül Bedia YARGI & Mustafa BORAN

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi aybedia@gmail.com & Doçent Doktor, Çanakkale
Onsekiz Mart Üniversitesi, mustafa.boran@comu.edu.tr*

Özet

Eskiden olduğu gibi günümüzde de insanlar evlenirken gerek menfaatlerini korumak gerekse muhtemel çekişmelerin önüne geçmek veya uygun bir aile ortamı oluşturmak maksadıyla karşı tarafa çeşitli şartlar koşmaktadırlar ya da onda farklı özellikler aramaktadırlar; bu şartları resmi evlilik sözleşmelerine de yansıtmaktadırlar. Modern dönemde sosyal hayattaki değişimler ve ihtiyaçlar bu şartlara ilişkin sözleşmeleri daha da önemli bir hale getirmektedir. Şartı kabul eden taraf evlilikten sonra bu şarta uymazsa bunun hukukî sonuçları fıkıh kitaplarında ele alındığı gibi günümüz ahvâl-i şahsiyye kanunlarında da düzenlenmektedir. Ülkemizde de çeşitli sebeplerle gündeme gelen evlilik sözleşmelerinin çağdaş İslam ülkelerinin ahvâl-i şahsiyye kanunlarında nasıl düzenlendiğinin incelenerek ülkemizdeki ilim ve hukuk camiasının istifadesine sunmak gayesiyle bu bildiride Kuveyt Ahvâl-i Şahsiyye Kanunu'na göre evlilik sözleşmesinde koşulan şarta taraflardan birinin uymaması sebebiyle evliliğin sona erme şekli incelenecektir. Kuveyt Ahvâl-i Şahsiyye Kanunu ağırlıklı olarak Maliki mezhebi esas alınarak oluşturulmuştur, fakat Kanun'un gerek gördüğü konularda diğer mezheplerden de faydalanılmıştır. Evlilik sözleşmesinde koşulan şarta uyulmamasının hukukî sonuçlarında Hanbeli mezhebinin görüşleri ağırlıklı olarak tercih edilmiş, gerekçeli kararında (el-Müzekkiratü'l-İzâhiyye) bunun sebepleri açıklanmıştır. Evlilik akdinin özüne aykırı bir şartla akit yapılırsa bu akit batıl sayılmıştır. Evlilik akdinin özüne aykırı olmamakla beraber akdin gereklerine (muktezasına) aykırı bir şartla ya da şer'an haram olan bir şartla akit yapılırsa şart batıl, akit sahih kabul edilmiştir. Evliliğin özüne ve muktezasına aykırı olmayan ve şer'an da haram olmayan bir şartla evlilik akdi yapılırsa şart sahih, bu şarta uymak vacip sayılmıştır. Şarta uyulmazsa lehine şart koşulan tarafın evlilik akdini feshettirme hakkı olduğu belirtilmiştir. Bu hak eşlerden birinde bulunması şart koşulan doktor veya memur olma gibi belli bir vasfın onda bulunmadığı sonradan anlaşıldığında da söz konusudur. Fesih hakkında kadın ile koca arasında fark görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Kuveyt Ahvâl-i Şahsiyye Kanunu, Evlilik Sözleşmesi, Nikahta Şartlar, Fesih

İSLÂM HUKUKUNDA KORUYUCU SAĞLIĞIN TEMELLERİ VE KORUYUCU SAĞLIKTA FAYDALANILAN BAZI ÜRÜNLERİN İÇERİĞİNİN İSLÂM HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Elif Erdaş & Mustafa Boran

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, erdaselij24@gmail.com & Doçent Doktor, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi,
mustafa.boran@comu.edu.tr

Özet

İslâm hukukunda vazedilen hükümlerde mükellefler için maslahatlar vardır. Bu maslahatların en yüksek mertebede olanı ise zarûriyyât denilen beş esas yani dini, canı, aklı, nesli ve malı korumaktır. Bu bildiride zarûriyyâtın koruyucu sağlıkla ilişkisinden dolayı özellikle can ve akıl öncelenmiştir. Yeri geldikçe diğerlerine de değinilmiştir. Bu değerler, İslâm hukukunun asli delillerinden olan Kitap ve Sünnette koyulan hükümlere göre incelenmiştir. Kur’ân-ı Kerîm’de koruyucu sağlıkla ilgili bulunan hükümler direkt veya dolaylı olarak ikiye ayrılmıştır. Çünkü Allah Teâlâ hükümlerden bazılarını direkt olarak sağlığı korunmak için yapmayı emretmiş ya da nehyetmiştir. Allah Teâlâ’nın emrettiği veya nehyettiği bazı hükümlerden ise koruyucu sağlığa dair faydalar çıkarılmıştır. Koruyucu sağlıkla ilgili Sünnette bulunan hükümlerden ise yapılması ya da yapılmaması istenilen fiiller belirlenmeye çalışılmıştır. Bildirinin son bölümünde koruyucu sağlıkta yaygın olarak kullanılan, tüketilen ürünlerden bazılarının içerikleri incelenmiştir. Ürünlerde bulunan içeriklerin helâllik, haramlık ve sağlık açısından durumları İslâm hukukuna göre değerlendirmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak İslâm hukuk literatürü taranmıştır. Başta Kur’ân-ı Kerîm âyetleri ve hadîs-i şerîfler olmak üzere klasik fıkıh kitaplarından, çağdaş fıkıh kitaplarından istifade edilmiştir. Güncel akademik makalelerden yararlanılmıştır. Bildiride kullanılan kaynaklardan bazıları; Zebîdî’nin (ö. 893/1488) yazdığı ve Kâmil Miras ile Ahmed Naim’in çevirdiği *Sahih-i Buhârî Muhtasarı Tecdî-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*’nin bazı ciltleri, İbn Kayyim el-Cevziyye’nin (ö. 751/1350) yazdığı ve Abdülvehhab Öztürk’ün tercüme ettiği *Tıbbu’n Nebevi* eseri, Abdülkerîm Zeydân’ın (1921-2014) yazdığı ve Ruhi Özcan’ın tercüme ettiği *Fıkıh Usulü* eseri, Yusuf el- Kardâvî’nin yazdığı Mustafa Varlı’nın tercüme ettiği *İslâm’da Helâl ve Haram* eseri, Mustafa Boran’ın *Yiyecek ve İçeceklerimizde Helâl Haram Ölçüleri* eseri, Hamdi Döndüren’in *Kur’ân ve Sünnete Göre Güncel Fıkıhî Meseleler (200 soru 200 cevap)* isimli eseri, Fatih Gültekin’in *Kaşığında Ne Var? Beslenme ve Gıda Seçme Kılavuzu* eseridir.

Araştırmada İslâm hukukunun insanın beden ve ruh sağlığının korunmasına çok değer verdiği görülmüştür. Haram kılınan birçok maddenin maslahata yönelik olduğu anlaşılmıştır. Helallik durumu şüpheli olan ürünlerden uzak durmanın da koruyucu sağlık ile ilişkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Koruyucu Sağlık, Helâl, Haram, Temel

İSLAM HUKUKUNDA BOŞANMA

Fatma nur Çelik & Mehmet ÖZKAN

Lisans Öğrencisi/ Balıkesir Üniversitesi, abdullahfurkanturker@gmail.com & Prof. Dr./ Balıkesir Üniversitesi, mehmetozkan@balikesir.edu.tr

Özet

İslam dini evlilik akdine çok önem vermiş olup bu akdin devamı için birçok önlem almıştır. Fakat bazı problemlerin ortaya çıkmasıyla eşler arasındaki ilişki zarar görebilmiştir. Bu zararların ortaya çıkmasının bir çözümü olarak İslam'da boşanma helal kılınmıştır. Bu çalışmada aile kurumunun önemi, boşama hakkının kullanılmasıyla ilgili Kur'an ve sünnetin belirlediği kurallara uygunluğu açısından sünni ve bid'i talak, evlilik hayatına dönüş imkânı tanıyıp tanımaması bakımından ric'i ve ba'in talak ile boşanma ile ilgili diğer kavramlar fıkıh mezheplerinin görüşlerine yer verilerek incelenmiştir. Boşanma konusunda İslam evliliğin devam etmesi için bu meseleyi her yönüyle ele almış ve bazı kuralları koymuştur. Bu çalışmada genel olarak boşanmanın türleri ve kuralları incelenerek değerlendirilmiş, fakihlerin bu kurallara bakış açısına yer verilmiştir. Karı-koca arasında doğan büyük problemler sonucunda bu problemlere Kur'an ve Sünnet tarafından bakış açısının nasıl olduğu ve çözilemeyen problemlerde kadının da erkeğin de birbirine zorluk çıkarmadan nasıl evliliklerini sona erdirilebileceklerini açıklığa kavuşturmak ve insanlara bu konu da bir bakış açısı kazandırmak amaçlanmıştır. Görülmektedir ki, meydana gelen boşanma sonucunda bazı problemler sadece karı-kocayı değil aynı zamanda daha büyük bir problem oluşturacak şekilde çocukları da etkileyebilmektedir. Hatta bununla da kalmayıp toplumu etkileyebilen bir problem haline gelebilmektedir. Çalışmada İslam hukukunun temel kaynaklarını oluşturan Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in hadisleri başta olmak üzere klasik ve güncel fıkıh literatüründen yararlanılmıştır. Yapılan çalışma sonunda evliliğin devam etmesinin imkânsızlaştığı durumlarda boşanmanın meşru bir yol olduğu, boşanma sonunda nafaka, velayet, vesayet gibi uygulamalarla kadın ve çocukların iâşe ve ibatelerinin sağlanarak korunmaları konusunda gerekli düzenlemelerin yapıldığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Talak, Boşanma, Velayet, Nafaka

KÂRIN MAKSİMİZE EDİLMESİ YERİNE İHTİYACIN MAKSİMİZE EDİLMESİ: İSLAM İKTİSADI AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

İsmail Ferdi ÜÇTAŞ & Prof. Dr. Tevhid AYENGİN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, ismail92uctas@gmail.com

Özet

Kapitalizm, “doğadaki kaynakların kıt, insanların ihtiyaçlarının ise sınırsız olduğunu” ve iktisadın mezkûr şartlarda “toplumun ekonomisini yönetebilme sanatı” olduğunu benimsemektedir. Kapitalizmde iktisadi sistemin devam edebilmesi için bireyin kârını maksimize etmesi (homoekonomikus) ve sermaye biriktirmesi şarttır. Böylece her bireyin kârını maksimize etmesiyle toplumun menfaati de maksimize olur. Ancak kapital anlayış, az sayıdaki üretim araçlarının sahibi olan insanın sınırsız servet sahibi ve geri kalan çok sayıda insanın ise tüketim bağımlısı olmasını sağlar. Neticesinde meydana gelen ekonomi ise ihtiyacından fazlasını üretmekten ve tüketmekten ibaret olacaktır. Ayrıca bu yaklaşım, doğal kaynaklara yönelik talebi azaltma ve sürdürülebilir bir kalkınma hedefinden çok uzağa götürmektedir.

Kapitalizm, hedefi için medya, internet ve reklam gibi araçları kullanmakta hatta yaşam tarzlarına bile müdahale etmektedir. Söz gelimi kadim milletlerin yaşam alanlarının çarşılarına bakıldığında pazarların insanların ahlak ve değerlerine hitap eden büyük ibadethanelerin etrafına kurulduğu görülür. Ancak günümüzde mezkûr büyük ibadethanelerin yerini AVM’ler almaktadır. O halde zannımızca sürdürülebilir bir kalkınmayı hedefleyen iktisadın Kur’ân’ın temel iktisat anlayışıyla örtüşen “ihtiyacın maksimize edilmesi/aşırı tüketimden uzak kalma” yaklaşımı, kâr maksimizasyonuna göre daha yerindedir. Çünkü kapitalizm düşüncesinin aksine sınırsız olan insan ihtiyaçları değil, haz ve arzularıdır. Bu anlamda insanoğlunun, üretimde ve tüketimde arzu ve ihtiraslarına kapılmayıp ölçülü bir şekilde davranması esastır.

İslam, kapitalizmle gelen aşırı üretim ve tüketim neticesinde oluşan israfı yasaklamış¹ ve insanın değil toplumun temel ihtiyaçlarının karşılanması için i’tidâl yolunu emretmiştir.² Bunun için ise kapitalizmin önemli argümanlarından olan faizi yasaklamış ve yerine alternatif olarak ortaklık temelli uygulamaları/ticareti getirmiştir.³

Çalışmamız temelde 2 ana bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde kapitalizmin mahiyetinden ve kapitalizmin kâr maksimizasyonu ile sermaye biriktirme öğelerinden bahsedeceğiz. İkinci bölümde ise sürdürülebilir bir kalkınma için kârın maksimize edilmesinden önce temel ihtiyaçların öncelendiği/aşırı tüketimin olmadığı bir iktisat sistemi geliştirilmesinin daha işlevsel olduğunu konu edineceğiz. Çalışmamızı veri toplama yöntemi ile klasik fıkıh kaynaklarından, İslam iktisadı ve kapitalizm üzerine yazılmış olan kitaplardan, makalelerden ve tezlerden oluşturacağız.

¹ Kur’ân Yolu Meâli, çev. Hayrettin Karaman – Mustafa Çağrıncı – İbrahim Kâfi Dönmez – Sadrettin Gümüş (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 2014), A’râf 7/31 ve En’âm 6/142.

² Kur’ân Yolu Meâli, çev. Hayrettin Karaman – Mustafa Çağrıncı – İbrahim Kâfi Dönmez – Sadrettin Gümüş (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 2014), Lokmân 31/32 ve Bakara 2/143.

³ Kur’ân Yolu Meâli, çev. Hayrettin Karaman – Mustafa Çağrıncı – İbrahim Kâfi Dönmez – Sadrettin Gümüş (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları. 2014), Nisâ 4/29 ve Bakara 2/270-279.

Anahtar Kelimeler: İktisat – Klasik İktisat Teorisi - Kârın Maksimizasyonu – İhtiyacın Maksimizasyonu

ASLAN PARÇASI CESUR ÇİZGİ FİLMİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ VE PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ: BİR İÇERİK ANALİZİ ÇALIŞMASI

Huzeyfe ARKALI & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü & Doç. Dr.,
Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı*

Özet

Dijital içerik tüketiminin yaygınlaştığı günümüzde, okul öncesi çocukların izlediği çizgi filmlerin eğitsel niteliği önem kazanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, TRT Diyanet Çocuk kanalında yayınlanan "Aslan Parçası Cesur" adlı çizgi filmin, okul öncesi ve erken okul çağı çocuklarına yönelik değerler eğitime (olumlu rol modeller sunma ve davranış öğrenme bağlamında) ve problem çözme becerilerinin gelişimine katkı potansiyelini değerlendirmektir. Çalışmada, çizgi filmin belirlenen bu eğitsel hedefler açısından uygun bir içerik sunup sunmadığı araştırılmıştır. Nitel araştırma yöntemi ile tasarlanan bu çalışmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Ulaşılan bulguların analizi ise içerik analizi tekniği ile yapılmıştır. Veri setini, "Aslan Parçası Cesur" çizgi filminin ilk 13 bölümüne ait alt yazı metinleri ve videoları oluşturmaktadır. Analiz sürecinde, karakterlerin (özellikle Hasan Hoca, Cesur, Sarp) sergiledikleri davranışlar, diyaloglar, temsil ettikleri özellikler ve bu davranışların sonuçları (rol modeller açısından) ile karakterlerin karşılaştıkları sorunlara yönelik geliştirdikleri çözüm stratejilerinin türü ve niteliği (problem çözme becerileri açısından) sistematik olarak incelenmiştir. Analiz sonucunda, çizgi filmin belirgin rol modeller sunduğu görülmektedir. Başta Hasan Hoca karakteri olmak üzere, şefkat, bilgelik, sabır, adalet, iş birliği gibi olumlu davranışlar tutarlı ve olumlu sonuçlarla ilişkilendirilerek sergilenmektedir. Cesur karakterinin korkaklıktan cesarete evrilen gelişimi de olumlu bir model sunmaktadır. Rakip karakter Sarp'ın zorbalık, bencillik ve kaba kuvvete dayalı yaklaşımları ise sürekli olarak başarısızlık, komik duruma düşme veya olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmektedir. Elde edilen bulgular ışığında, "Aslan Parçası Cesur" çizgi filminin, çocuklara olumlu davranış kalıplarını (özellikle Hasan Hoca ve Cesur aracılığıyla) model alma yoluyla sunma ve yapıcı, şiddetsiz problem çözme yöntemlerini (iş birliği ve akıl yürütme odaklı) somut örneklerle aktarma açısından önemli bir eğitsel potansiyel taşıdığı sonucuna varılmıştır. Yapımın, değerler eğitimi ve problem çözme becerilerinin desteklenmesi amacıyla kullanılabilecek nitelikli bir yerli içerik olarak değerlendirilebileceği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Değerler Eğitimi, Problem Çözme, Aslan Parçası Cesur, Çizgi Film, TRT Diyanet Çocuk.

GELİŞİMSEL BASAMAKLAR BAĞLAMINDA YETİŞKİNLİK DÖNEMİ DİN EĞİTİMİ: DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ GÜNCEL UYGULAMALARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Merve TÜRKDOĞDU & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü & Doç. Dr.,
Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı*

Özet

Bu çalışmada, gelişimsel basamaklar çerçevesinde yetişkinlik dönemi din eğitimi konusu incelenmiştir. Bu bağlamda yetişkinlik dönemi din eğitimi ve bu döneme yönelik Diyanet İşleri Başkanlığı'nın güncel uygulamalarının ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu kapsamda yetişkin bireylerin fiziki, psiko-sosyal gelişim özellikleri çerçevesinde yapılabilecek etkinlikler ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın güncel uygulamalarına yer verilmiş, bu uygulamaların verimliliği üzerinde durulmuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemi, literatür taraması ve görüşme tekniklerinden yararlanılmış, elde edilen verilerin analizinde ise içerik analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda 2024-2025 eğitim öğretim yılı Bahar döneminde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 15 personeli (11'i Kur'an kursu öğreticisi, 2'si vaiz, 1'i imam-hatip, 1'i manevi danışman) ile kendilerinden randevu ve onam alınarak yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yetişkinlik dönemi din eğitimi uygulamalarında, bu dönemin gelişimsel özelliklerinin dikkate alınmasının eğitimin etkinliğini artırdığı tespit edilmiştir. Yetişkinlere yönelik bu uygulamalarda takip edilen yaklaşımların, eğitim faaliyetlerinin içeriklerinin, etkinliklerin, kullanılan yöntem-teknik ve araç-gereçlerin daha da zenginleştirilmesinin bu uygulamaların daha verimli hale gelmesine katkı sağlayacağı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yetişkinlik Dönemi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Güncel Uygulamalar.

AİLE İÇİ İLETİŞİM VE ÇOCUK: DİN EĞİTİMİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

Şevval EREN & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü & Doç. Dr.,
Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı*

Özet

Bu çalışmada anne-baba ile çocuklar arasındaki dini iletişim süreci, din eğitimi çerçevesinde incelenmiştir. Araştırmada, çocuğun din eğitiminde aile içi iletişimin etkisinin literatür ışığında ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda literatür taraması ve doküman incelemesi tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, içerik analizi tekniğinden yararlanarak çocukta dil ve iletişim gelişimi, ailede dini iletişim, çocuğun din eğitiminde aile içi iletişimin önemi, Hz. Muhammed'in çocuklarla iletişimi ve örnekliliği, çocukların din eğitiminde etkili iletişim kurma, iletişim teknikleri ile ailede din eğitimi, çocuklar için din dili, dini iletişimde disiplin sorunu, din eğitiminde etkili iletişim ilkeleri, ebeveynlere iletişim tavsiyelerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Aile, Anne-Baba, Çocuk, İletişim, Dinî İletişim.

DİN EĞİTİMİNDE EĞİTSEL OYUNLAR VE UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Şifanur ORUÇ & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Lisans Öğrencisi, Balıkesir İlahiyat Fakültesi & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı

Özet

Oyun, çocuğun zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimine katkı sağlayan doğal bir etkinliktir. Özellikle eğitsel oyunlar, öğrenmeyi kalıcı ve eğlenceli hale getirmesi açısından dikkat çekmektedir. Bu çerçevede çalışmada, çocuğun temel ihtiyaçlarından biri olan, onun gelişimi ve eğitiminde önemli bir yere sahip olan eğitsel oyunlar incelenmiştir. Çalışmanın amacı, eğitsel oyunların özellikleri ve din eğitiminde etkili bir öğretim yöntemi olarak kullanılmasının önemini uygulama örnekleri çerçevesinde ortaya koymaktır. Nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilen çalışmada literatür taraması ve doküman incelemesi tekniklerinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucuna göre; din eğitiminde eğitsel oyunların kullanımının, öğrencilerin derse aktif katılımını artırdığı ve bilgilerin davranışa dönüşmesine katkı sağladığı, bu bağlamda, eğitsel oyunların hem öğretim sürecini zenginleştiren hem de öğrenme motivasyonunu destekleyen araçlar olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada uygulama örnekleri ve önerilen eğitsel oyunların yalnızca okullarda değil, Kur'an kurslarında ve evde de uygulanabilecek nitelikte olduğu, bu yönüyle, din eğitimcilerine (Din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretmenleri, Kur'an kursu öğreticileri, din görevlileri vb.) ve ebeveynler için de rehber niteliği taşıdığı ifade edilebilir. Sonuç olarak çocuğun doğal eğilimi olan oyunun öğretim yöntemi olarak kullanılmasının, din eğitiminde öğrenmeyi daha etkili ve kalıcı hale getirdiği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Din Eğitimi, Oyun, Eğitsel Oyun, Oyun, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi.

DEĞERLER TAKIMI ÇİZGİ FİLMİNİN DİN VE DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Recep DURAN & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

*Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı*

Özet

Son yıllarda çocukların dini ve ahlaki gelişimlerinde görsel medya araçlarının etkisinin giderek artması, bu tür yapımların eğitsel değerini önemli hale getirmiştir. Bu bağlamda çalışma, çocuklara yönelik hazırlanmış olan "Değerler Takımı" adlı çizgi filmi din ve değerler eğitimi açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmış, veri toplama aracı olarak araştırmanın konusu bir çizgi film olduğu için doküman incelemesi tekniği tercih edilmiştir. Ulaşılan verilerin analizinde ise içerik analizi tekniği kullanılmış; dizide öne çıkan din ve değerler eğitimi çerçevesinde dini ve ahlaki değerler tespit edilmiştir. Özellikle dürüstlük, yardımlaşma, sabır, saygı, sorumluluk gibi temel değerlerin nasıl işlendiği analiz edilmiş, karakterler ve olay örgüleri üzerinden bu değerlerin çocuklara nasıl aktarıldığı ele alınmıştır. Bu çalışmada, "Değerler Takımı" dizisinin çocuklara dinî ve ahlaki değerleri kazandırmada etkili bir araç olabileceği; sade dili, görsel anlatımı ve karakter temsilleriyle değerler eğitimi desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu yönüyle çalışma, din ve değerler eğitimi alanında görsel ve dijital materyal kullanımının önemini vurgulamakta ve benzeri projelerin eğitim sürecine katkı sunabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Değerler Takımı, Çizgi Film, Ahlaki Gelişim, Görsel Medya Araçları.

YAHUDİLİKTE GÜNLÜK İBADET

İsmail BAŞARAN, İsmail Furkan DUMAN

Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, ibasaran@hotmail.com orcid.org/0000-0003-4408-0842 & İsmail Furkan Duman. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı (Dinler Tarihi), Yüksek Lisans Öğrencisi fduman4488@gmail.com.

Öz

Yahudilikte ibadet; günlük, haftalık ve yıllık olarak bölümlendirilmektedir. Günlük ibadet için *Tefillot* kavramı kullanılır. Kelime kökeni itibarıyla, İbranice *tefila* sözcüğünün çoğuludur ve “dualar” anlamı taşır. Kelime olarak en önemli anlamı Tanrı ile iletişime geçmektir. Terim anlamı ise, Yahudilikteki günlük üç ibadetten birisi olmasıdır. Günlük üç sefer ibadetin tarihsel kökeni Mabel döneminde (MÖ 69/70) tapmakta yapılan *tamid* kurbanlarına dayanır. Tamid kurbanı, sabah ve öğleden sonra (ikinci) yapılan Tanrı’ya bağlılığı, yakınlığı ve ona ibadeti ifade eden bir sunudur. Günlük üç sefer yapılan ibadet, Mabel yıkıldıktan sonra bu kurban uygulamasının yerini almıştır. Günlük olarak icra edilen bu ibadetlerde dualar yapılır. En önemli duaları, Yahudilerin kelime-i tevhidi sayılan ve Türkçesi “Dinle Ey İsrail” olan *Şema Yisrael* duasıdır. Bu dua, sabah ve akşam yatmadan önce günde iki kez okunur. İbadetler bireysel ve toplu olarak yapılabilir. Belli ibadetlerin cemaatle yapılabilmesi için on erkekten oluşan *minyan* adı verilen cemaatin olması gerekir. Yeterli sayıya ulaşamadığı takdirde birtakım dualar yüksek sesle okunmaz. Dualar İbranice olarak Yahudi bilgin ve rabbiler tarafından derlenen *Siddur* adı verilen dua kitabından okunur. İbadetin en mühim kısmı dua yapılırken on sekiz duadan oluşan *Şimone Esre* olarak da bilinen *Amida* duasının okunmasıdır. *Amida* duası Kudüs’e dönülerek ayakta icra edilir. Dualar, cemaat tarafından önce sessiz, sonra da *hazan* adlı görevli tarafından sesli olarak okunur. Bu kişi İslam’ daki müezzine benzetilebilir.

Günümüz modern dönem mezheplerinin günlük ibadetlere bakışları farklıdır. Ortodoks Yahudiler en dindar gruptur. Üç vakit ibadeti yapmayı zorunlu görürler. İbadetler mümkünse cemaatle yapılmalıdır. Kadınların ibadete katılımı sınırlıdır. Muhafazakâr Yahudilik ibadetler konusunda daha esnekler. Katı bir din anlayışına sahip değildir. Kadınlar sinagogdaki ibadete katılabilir. Reformist Yahudilik ise, ibadetleri bağlayıcı görmez. Dualar İbranice yapılmak zorunda değildir. Yerel dil kullanılabilir. İbadete erkekler gibi kadınlar katılır.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Günlük İbadet, Dua.

YAHUDİLİKTE MENORA’NIN ANLAM VE ÖNEMİ

İsmail BAŞARAN & Murat MERT

Doç. Dr. İsmail BAŞARAN Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Öğretim üyesi ve Anabilim Dalı Başkanı Ibasaran@hotmail.com & Murat MERT Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi murat_blk@windowslive.com

ÖZ:

İbranice “lamba” anlamına gelen Menora yedi kollu şamdana denir. Menora’nın kaynağı Eski Ahit’in Çıkış Kitabı’dır. Çıkış Kitabı’na göre Hz. Musa ve yanındakiler Mısır’dan çıkışlarından üç ay sonra Sina Dağı’na yerleşirler. Hz. Musa burada Rab ile görüşür. Rab, Menora’nın hangi malzemeden nasıl yapılacağını ayrıntılı bir şekilde Hz. Musa’ya anlatır. Yine Rab, Menora’nın İsrail halkı tarafından getirilen sıkma zeytinyağlarıyla, Mişkan’ın (Çadır Mabet) içinde bulunan Ahit Sandığı’nın önündeki perdenin dışında bir yerde ve akşamdan sabaha kadar yakılmasını emreder. Menora’nın yakma işini de Hz. Harun ve oğulları tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğini ve bunun kuşaktan kuşağa aktarılan bir kural olmasını emretmektedir. Böylelikle, Menora Süleyman Mabedi inşa edilene kadar Mişkan’da yakılmıştır. M.Ö. 957’de Süleyman Mabedi inşa edilince Mabette yakılmaya başlanmıştır. M.S. 70’de ise, Roma İmparatoru Titus Kudüs’ü ele geçince Mabedi yıkmış ve Mabette bulunan Menora’yı Yahudilere karşı kazandığı zafer yürüyüşünde sergilemiştir. Bu olayı Roma’da bulunan Titus Kemerindeki kabartmadan da anlamaktayız. Mabetin yıkılışından sonra Menora sinagoglarda yakılmaya devam etmiştir. Günümüzde Menora sinagoglarda sembolik olarak yakılmaktadır. Ayrıca Menora sembolü İsrail’in resmi devlet armalarında bulunmaktadır.

Yahudilikteki dokuz kollu şamdan olan Hanukiya ise Menora’dan farklıdır. Hanukiya’nın kökeni M.Ö. 167’de başlayan Makkabi Ayaklanmasına dayanır. Haşmoni ailesi lideri, Selevkosların kralı IV. Antiokhos Epifanes’e karşı Kudüs’te ayaklanma başlatmıştır. Ayaklanmayı oğlu Yehuda Makkabi devam ettirmiştir. Tarihte Makkabi Ayaklanması olarak isimlendirilen bu olay sonucunda, Yahudiler M.Ö. 164’de Kudüs’ü ele geçirerek Selevkos yönetime son vermişlerdir. Diğer taraftan Yahudiler, Mabet’i Selevkosların inanışlarına ait unsurlardan temizledikten sonra Mabetteki kandilleri yakmak istemişler ama sadece bir günlük yağ olduğunu fark etmişlerdir. Buna rağmen mucizevi bir şekilde kandiller sekiz gün yanmıştır. İşte Yahudiler hem bu olayı hem de Selevkoslara karşı kazandıkları zaferi anmak için Hanuka Bayramı (Işıklar Bayramı)’nı sekiz gün boyunca kutlarlar. Bu bayramda Hanukiya ismini verdikleri dokuz kollu şamdanı yakarlar.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Menora, Hanukiya, Hanuka Bayramı

YAHUDİLİKTE DİNDARLIĞIN BİR SEMBOLÜ OLARAK KİPA

İsmail BAŞARAN & Ebuzer SARI

*Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ibasaran@hotmail.com
orcid.org/ 0000-0003-4408-0842 & Ebuzer Sarı, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din
Bilimleri Bölümü, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, ebuzer3510@gmail.com*

ÖZ

İbranice’de “kipa” kelimesi, “kubbe” veya “yuvarlak örtü” anlamına gelir. Terim olarak ise, Yahudi erkeklerin dindarlığın sembolü olarak başlarını örttükleri dini bir semboldür. Aşkenaz Yahudileri, kipa için Yidiş kökenli “yarmulke” kelimesini yaygın olarak kullanmaktadır. Her ikisinde de amaç, kişinin kendisini Tanrı’nın huzurunda olduğunu hissetmesidir.

Kipa’nın kullanımı Tevrat’a dayanmamakla birlikte, Talmud ve diğer rabbinik metinlerde bu uygulamaya yönelik farklı örnekler mevcuttur. Özellikle Talmud’a (*Kiduşin* 31) göre, Tanrı korkusu taşıyan birinin başını örtmesinin uygun olacağı ifade edilir. Başta sadece ibadet ile ilgili bir uygulama iken, zaman içerisinde günlük hayatta da yer almıştır. Orta Çağ boyunca özellikle Avrupa Yahudiliğinde kipa kullanımı yaygınlaşmış ve dindarlığın bir parçası olmuştur. Modern dönemde ise Yahudi kültürünün bir parçası olarak görülmektedir.

Kipa, sadece fiziki bir unsur değil, aynı zamanda manevi farkındalık sembolüdür. Yahudi inanışına göre, Tanrı ile her an birlikte olmanın bilincini ortaya koyar. Özellikle diasporada Yahudiler, kipayı kendi varlıklarının devamı olarak görmüştür. Günümüzde birçok aile, çocuklarına kipa taktırarak dini kimliklerini ortaya koymaktadır.

Ortodoks Yahudilik, kipa takmayı dini bir zorunluluk görür. Bu itibarla kipa, sadece sembol değil, dini yükümlülüğün bir parçasıdır. Muhafazakâr Yahudilik, kipayı sinagogda ibadet ile ilişkilendirirken, günlük hayatta kipa takmayı kişinin isteğine bırakır. Reformistler ise, bireysel özgürlüğü savunurken, kipa takılması tamamen kişisel bir dinî tercihtir. Hasidilerde ise kipa, daha büyük ve siyah şapkalarla kullanılır. Başın örtülmesi, dini bir zorunluluk değil, aynı zamanda manevi bir disiplinin göstergesidir.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Yahudilik, Dini Semboller, Kipa

Yahudilikte Mabet Olarak Sinagogun Önemi

İsmail BAŞARAN & Emre GÜNDOĞDU

Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, ibasaran@hotmail.com
orcid.org/ 0000-0003-4408-0842 & Emre Gündoğdu, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din
Bilimleri Bölümü Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, emregundogdu69@gmail.com

ÖZ

Sinagog, Yahudi ibadet mekânı olarak tarih boyunca farklı işlevler üstlenmiş, dini ve toplumsal anlamda önemli bir yapı olarak varlığını sürdürmüştür. Kelime kökeni itibarıyla Yunanca *sunagoge* (toplanma yeri) ifadesinden türeyen sinagog, İbranice’de *bet ha-keneset* (toplanma evi) olarak anılmaktadır. Babil Sürgünü sonrasında yaygınlık kazanan bu isim, Yahudi toplumunun dini hayatını sürdürebilmesi açısından kritik bir rol oynamıştır. Sinagog, İslam dünyasında *kenise*, Osmanlı arşiv belgelerinde *kenâvis* ve *sinâvi*, Balkanlarda ise *havra* olarak adlandırılmıştır.

II. Mabedin M.S. 70 yılında yıkılmasıyla sinagoglar, Yahudi dini hayatında merkezi konuma yerleşmiş; ibadet, eğitim ve toplumsal organizasyonun merkezi haline gelmiştir. Sinagoglar yalnızca *Beit Tefilah* (dua evi) değil, aynı zamanda *Beit Midrash* (öğrenme evi) olarak da işlev görmektedir, kutsal metinlerin incelendiği ve cemaat üyelerinin sosyal dayanışma içinde bulunduğu çok yönlü yapılar olarak öne çıkmaktadır.

Tarihsel süreç içinde sinagogların gelişimi, Yahudi topluluklarının yaşadığı sürgünler ve zaman içerisinde değişen ibadet pratikleri ile şekillenmiştir. Yahudi tarihinde Babil Sürgünü (M.Ö. 587), sinagogların ortaya çıkışında önemli bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Mabedin yıkılmasıyla birlikte Yahudiler, ibadet ve ritüellerini sürdürebilecekleri alternatif mekânlar oluşturmaya başlamışlardır. Mezhepsel farklılıklar da sinagog anlayışını şekillendirmiştir. Ortodoks ve Hasidik Yahudiler, sinagoga genellikle Yidiş kökenli *shul* (okul) ifadesiyle atıfta bulunurken, Muhafazakâr Yahudiler *sinagog* terimini kullanmayı sürdürmüşlerdir. Reformist Yahudiler ise sinagoglarını *temple* (mabet) olarak adlandırarak, bu ibadethaneleri Kudüs’teki Mabedin bir devamı niteliğinde görmüşlerdir. Ortodoks Yahudiler, modern dönem Yahudi mezheplerini, sinagogu ana amacı dışında kullanmalarından ve tarihteki fonksiyonundan uzaklaştırmalarından dolayı eleştirmektedirler.

Bu itibarla, sinagogun Yahudi dini kimliğinin oluşması ve tarihsel gelişiminde önemli bir yere sahip olduğu müşahade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, Sinagog, Kenise, Mabet, Dini mekanlar.

BAKARA SURESİ 174 İLA 182. ÂYETLER BAĞLAMINDA EBÛ MANSÛR MUHAMMED B. MUHAMMED EL-MÂTÛRÎDÎ'NİN KUR'ÂN YORUMU VE KAYNAKLARI KULLANMA BİÇİMİ

Kevser EPCEREV & Prof. Dr. Yunus Emre GÖRDÜK

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü kevserep56@gmail.com & Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Yüce Allah tarafından insanları doğru yola iletmek ve böylelikle de onları dünya ve ahiret saadetine kavuşturmak maksadıyla Hz. Muhammed'e (s.a.s) vahyedilmiş olan Kur'an'ı Kerim, genel itibarıyla açık ve maksadı anlaşılır bir yapıda olsa da yer yer mücmel, müphem, müşkil, müteşâbih vb. delaleti açık olmayan lafızları da bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla Kur'an'ı Kerim Hz. Peygamber'in risâlet anları da dahil olmak üzere tarihin tüm dönemlerinde sıklıkla tefsire konu edilmiş bir kitaptır. Ancak bu ameliyye yine tarihin tüm dönemlerinde rastlantısal bir biçimde değil metodolojik bir hüviyetle ve hiyerarşik biçimde yapılmış olan Kur'an, sünnet, sahabe kavli, Arap dili, rey ve içtihat şeklindeki kaynaklar aracılığıyla tahakkuk ettirilmiştir. Tefsire dair bu gerçekliğin bariz bir şekilde gözlemlendiği eserlerden bir tanesi de aynı zamanda mütekellim ve fakih kimliğini haiz bulunan Ebû Mansûr Muhammed b. Muhammed el-Mâtürîdî'nin (ö. 333/944) yazmış olduğu Te'vilâtü'l-Kur'an'dır. Bu sebeple çalışmamızda tefsirin az önce dile getirilen gerçekliğini daha iyi kavramak adına İmam Mâtürîdî'nin adı geçen eserdeki Bakara suresinin 174 ila 182. ayetleri çerçevesindeki yorumları özellikle kaynakları bakımından incelemeye ve metodolojik olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Buna göre söylemek gerekirse Mâtürîdî, genellikle re'y ve dirâyete önem veren bir müfessir olarak görülmüş olsa da âyetleri tefsir ederken bu kaynakları ve onlardan edinmiş olduğu bilgileri mutlaklaştırmamış yeri geldiğinde rivayet bilgilerinden de bolca yararlanmıştı. Bir başka ifadeyle o, tefsir gerektiren yerlerde umumiyetle ilk önce kendi görüşünü dile getirmiş olsa da bunu, sahih rivayet bilgileri, dil ve akıl gibi kaynaklardan elde ettiği bilgilerle yapma çabası içerisinde olmuştur. Bunun yanında o, İsrâiliyyât bilgilerini, dinin hükümleriyle teâruz içerisinde olmadığı sürece yorumun bir kaynağı olarak kullanmaktan da çekinmemiştir. Ancak bunu ayrıntıya inmeden ve alınması gereken mesajlar üzerinden gerçekleştirmeye çalışmıştır.

Anahtar kelimeler: Tefsir, Rivâyet, Dirâyete, Kaynak, Te'vilâtü'l-Kur'an

MUKÂTİL B. SÜLEYMAN'IN KUR'ÂN YORUMUNDA İSTİHDÂM ETTİĞİ KAYNAKLAR(BAKARA 174 İLA 182. AYETLER BAĞLAMINDA NİTEL BİR İNCELEME)

Ercan ÇETİN & Dr. Öğr. Üyesi Fahri ÇAKAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü ercancetin0416@gmail.com & Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi fahri.cakan@balikesir.edu.tr.

Özet

Tarihsel verilerden anlaşıldığına göre Müslümanlar başlangıçtan itibaren Kur'ân'ı anlama konusunda büyük bir çaba içerisinde olmuşlardır. Bu çaba, Hz. Peygamber zamanında ona yöneltilen sorular ve onun ilahi onamaya tabi olan cevaplarıyla karşılık bulurken onun vefatından sonra muhtelif kaynaklara yönelmiş ve Kur'ân'ın anlamına dair sonuçlar bu kaynaklardan hareketle elde edilmeye çalışılmıştır. İlmî kayıtlara göre bu kaynaklar bazen merfû', mevkûf ve maktû' düzeyinde haberler bazen Arapçanın divanı durumunda bulunan şiirler bazen İsrâiliyyât bazen de re'y ve onun bağlı bulunduğu bilimsel veriler olabilmektedir. Buna göre söylemek gerekirse Kur'ân yorumunda istihdam edilen kaynaklar sahâbeden günümüze hem zenginleşmiş hem de artmıştır. Ancak kaynaklardaki bu artış ve zenginleşme dönemlere göre Kur'ân yorumunun dayandırıldığı referans bilgiler açısından birtakım farkları da beraberinde getirmiştir. Örneğin erken dönemlerde tefsir genelde rivayete dayalı bilgilerle icra edilirken sonraları bu durum değişmiş ve klasik ve sonrası dönemde dil çağdaş dönemde de salt re'y' bu faaliyetin temel kaynağı haline gelmiştir. İşte bu durum tefsiri doğru bir şekilde anlamak ve konumlandırmak adına erken dönemdeki çalışmaları özellikle kaynakları bakımından incelemeyi önemli bir hale getirmektedir.

Bu çalışmada az önce dile getirilen bağlama uygun olarak Mukâtil bin Süleyman'ın (ö 150/767) et-Tefsîru'l-kebir adlı tefsir eserindeki Bakara suresinin 174. ayetinden başlayarak 182. ayetine kadar olan kısımdaki yorumları incelenmektedir. Çalışmanın amacı adı geçen eser özelinde erken dönemde Kur'ân yorumunda kullanılan kaynakları ve bu kaynakların ilgili yerlerde niçin istihdam edildiğini tespit etmektir. Çalışma nitel bir karakter arz ettiğinden doküman, literatür tarama ve analiz yöntemlerine bağlı kalınarak gerçekleştirilmiştir. Müfessirin Kur'ân yorumunda kullanmış olduğu kaynaklar eserin orijinaline müracaat edilerek irdelenmiştir. Çalışmanın bulguları ise şunlardır: Mukâtil yoruma gerek gördüğü yerlerde ayetlerden, hadislerden, İsrâiliyyât bilgilerinden, nâsih-mensûh ilişkisinden, dilden ve eş anlamlı sözcüklerden istifade ederek anlamı ortaya koymuş, uzun tartışmalara girmeden sade bir teknik ile dile getirilen kaynakları kullanmıştır.

Anahtar kelimeler: Kur'ân, Tefsir, Kaynak, Mukâtil b. Süleyman, Tefsir-i Kebir

KLASİK BİR MÜFESSİR OLARAK İBN CERİR ET TABERİ’NİN KUR’ÂN YORUMUNDA İSTİHDAM ETTİĞİ KAYNAKLAR (BAKARA SURESİ 174 İLA 182. AYETLER BAĞLAMINDA BİR İNCELEME)

ESRA YILMAZ & Dr. Öğr. Üyesi FAHRİ ÇAKAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü esraylmz1903blk@gmail.com & Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi fahri.cakan@balikesir.edu.tr.

Özet

Kur’ân’ı Kerim’in doğru anlaşılması ve yorumlanması için Tefsir ilmi büyük bir öneme sahiptir. Zira bu ilim hem esbâb-ı nüzûl ve nâsih-mensûh gibi tarihsel bağlamı tarif eden hem de dil ve kıraat gibi lafızların zatına işaret eden bilgilerle Kur’ân’ın çok yönlü içeriğini öğrenmemizi ve ayetlerinde yüklü bulunan evrensel mesajları doğru bir şekilde kavramamızı sağlamaktadır. Bu sebeple Tefsir, sadece akademik bir çalışma alanı değil her Müslümanın Kur’ân’ı Kerim ile sağlıklı bir bağ kurmasının temel vasıtası durumundadır. Fakat bu ilim uzun bir geçmişe sahip bulunduğundan başlangıçtan günümüze özellikle Kur’ân lafızlarında yüklü bulunan mananın ortaya çıkışında referans kabul edilen bilgiler bakımından çok farklı gelişmeler sergilemiştir. İşte bu çalışmada dile getirilen bu bağlam çerçevesinde rivayet tefsir geleneğinin erken dönemdeki en önemli temsilcilerinden biri olan İbn Cerir et-Taberî’nin (ö. 310/923) özellikle yorumun istinat ettiği kaynaklar bakımından tefsir anlayışı incelenmektedir. Söz konusu inceleme adı geçen alimin Câmiu’l-Beyân fî Tefsiri’l-Kur’ân adlı eserindeki Bakara suresinin 174 ila 182. ayetleri çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Tarihi kayıtlara göre rivayet bilgileri erken dönemdeki tefsir faaliyetlerinde yegane otorite olarak görülmüş onun tam karşısında yer alan re’y ise şiddetli bir biçimde yerilmiştir. Nitekim bizzat Taberî de eserinin mukaddimesinde bu şekildeki bilgilere yer vererek tefsir konusundaki görüşünün bu yönde olduğunu belirtmiştir. Buradan da anlaşılmaktadır ki erken dönemdeki tefsir faaliyetleri diğer kaynaklardan yararlanmış olsa da genellikle rivayet bilgileriyle şekillenmiştir. Taberî özelinde söylemek gerekirse onun adı geçen eserinde ortaya koyduğu tefsir bilgileri ağırlıklı olarak merfû’, mevkûf ve maktû’ gibi farklı düzeyleri bulunan rivayet bilgilerine dayanmıştır. Bunun yanında o bazen kıraat ve dil gibi kaynaklara yaslanarak bazen de Kur’ân da yer alan diğer ayetleri delil getirerek kendi tevillerini de ortaya koyabilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Rivayet, Bakara Suresi, Kaynak, Taberî

EBU'L-LEYS ES-SEMERKANDÎ'NİN KUR'ÂN YORUMUNDA KULLANMIŞ OLDUĞU KAYNAKLAR

Orhan TUNA & FAHRİ ÇAKAN

*Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi orhantuna67@gmail.com & Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi fahri.cakan@balikesir.edu.tr.*

Özet

Son ilahi mesaj olan Kur'an-ı Kerim gerek bireysel ve toplumsal gerekse ahlaki ve dini bakımdan insanların hayatlarının düzenlenmesi için gönderilmiş olan bir kitaptır. Fakat onun bu çok yönlü fonksiyonu hem form hem de anlam yönünden çok katmanlı bir halde bulunan müfret ya da mürekkep lafızlarla gerçekleşmiştir. Bu lafızlar ise her zaman yalın ve açık bir halde bulunmamakta taşıdıkları anlamlar açısından daima tefsire ihtiyaç göstermektedir. İşte bu sebeple Kur'an'ı Kerim, rehberlik şeklindeki bu temel misyonunun doğru bir şekilde vuku bulabilmesi için tarihin tüm dönemlerinde tefsirin konusu haline getirilmiş ve bu rehberliği tarif edebilmek adına muhtelif yönleriyle pek çok alim tarafından yoruma tabi tutulmuştur.

Klasik dönemde Kur'anla ilgili az önce dile getirilen misyonu yerine getirmeye çalışan en önemli temsilcilerden birisi de Mâverâünnehir bölgesinin öne çıkan merkezlerinden birisi olan Semerkant şehrinde yaşamış Ebü'l-Leys es-Semerkandî'dir (ö. 373/983). Şüphesiz dönemindeki pek çok alimden ilim tahsil etmiş ve özellikle Hanefî usulüne göre birçok eser yazmış olan Semerkandî'nin en meşhur eseri, "Tefsîrü'l-Şur'ânî'l-Kerîm" adıyla bilinen tefsir çalışmasıdır. Dolayısıyla bu çalışmada erken dönem tefsir faaliyetinin mahiyetini anlamak adına Semerkandî'nin adı geçen eserindeki Kur'an'ı yorumlama yöntemi özellikle yoruma dayanak kılınan veriler açısından ele alınmaya çalışılmıştır. Ancak bu Bakara suresinin 174. ayetinden başlayarak 182. ayetine kadar olan kısım üzerinden daraltılarak gerçekleştirilmiştir. Buna göre çalışmanın bulgularını şu şekilde dile getirmek mümkündür: Semerkandî, Kur'an yorumunda sıklıkla rivayet verisine başvurmuş olsa da kıraat, dil, İsrâiliyyât ve re'y gibi diğer kaynaklardan da bolca yararlanmış. Bunun yanında o, sadece ayetlerin lafzî düzeydeki anlamlarıyla ilgilenmemiş yeri geldiğinde bunun ötesindeki iş'ârî ve tasavvufî manalara da eserinde yer verebilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Yorum, Semerkandî, Bahrü'l-Ulûm, Kaynak

BAKARA SURESİNİN 174 İLÂ 181. AYETLERİ BAĞLAMINDA EBU'L HASEN ALİ B. MUHAMMED EL-MAVERDÎ'NİN KUR'ÂN'I YORUMLAMA BİÇİMİ VE BU YORUMLARDA YARARLANMIŞ OLDUĞU KAYNAKLAR

YÛSRA ARSLAN & Dr. Öğr. Üyesi FAHRİ ÇAKAN

Özet

İslam düşüncesinin temel bir kaynağı olarak Kur'ân'ı Kerim, tarih boyunca pek çok âlim tarafından yorumlanmaya çalışılmış bir kitaptır. Bu yorumlar hem nasların doğru bir şekilde anlaşılmasını hedeflemekte hem de dönemin ilmi, sosyal ve ahlaki ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışmaktadır. Klasik dönemin önemli müfessirlerinden biri olan Ebû'l-Hasen Ali b. Muhammed el-Mâverdî de (ö. 450/1058) bu şekilde bir motivasyonla ilmi faaliyetler yürütmüş mümtaz kişiliklerden birisidir. İslâmî ilimlerin fıkıh, kelim ve tefsir gibi muhtelif alanlarında eser vermiş olmasının yanında Abbâsî halifelerine danışmanlık yapması ve siyasi sorunların çözümünde aktif rol oynaması onun sadece teoriyle sınırlı kalan bir kimse olmadığını bunun yanında ilmi birikimini siyaset ve yönetim gibi alanlara aktaran ve uygulayan çok yönlü bir kişilik olduğunu da göstermektedir. Mâverdî'nin ilim sahasındaki bu çok yönlülüğü, tefsir anlayışına da yansımıştır.

Kur'ân, bünyesinde müsterek, mücmel, müphem ve müşkil gibi anlam yönünden kapalı olan ve izaha ihtiyaç hisseden kelimelere yer vermesi ve bilgi yönünden muhataplarının farklı düzeylerde bulunması gibi sebeplerle zaruri olarak tefsire ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyaç dönem ve alimlere göre yorumun dayandırıldığı kaynaklar açısından farklı usullerle giderilmeye çalışılmış olsa da Mâverdî bu rivâyet ve dirâyete bağlı bilgilerin dengeli bir biçimde bir araya getirildiği özgün bir metodolojiyle kendini göstermiştir. Bunun yanında o hem muhatapların zihnî ve ruhsal gelişimine katkı sağlamak hem de Kur'ân'ın evrenselliğini gösterebilmek adına daima ayetlerde mündemiç bulunan ahlaki ve toplumsal mesajlara değinmiştir. Bir başka ifadeyle Mâverdî en-Nüket ve'l-'uyûn adlı eserinde gerek rivayet kaynağından edinilen muhtelif görüşleri aktarma gerekse aklın etkin biçimde kullanıldığı istidlâl gibi yöntemlerle hem akademik hem de pratik bir tefsir örneği ortaya koymaya çalışmıştır. Bu yönüyle o ve tefsiri, klasik dönem tefsir geleneği içerisinde önemli bir pozisyonda yer almıştır.

Bu çerçevede, çalışmamızda tefsir yöntemini daha somut biçimde ortaya koymak amacıyla Mâverdî'nin, Bakara suresinin 174 ila 181. ayetleri özelinde adı geçen eserindeki yorumları incelenecek; ilgili ayetlere yaklaşım biçimi, kullandığı kaynaklar ve yorumlama stratejileri detaylı biçimde ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mâverdî, Kur'an, Rivayet, Dirayet, Kaynak

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ İLE TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALLARINDA YAPILAN YÜKSEK LİSANS TEZLERİNİN BİBLİYOMETRİK ANALİZİ: BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Esra SOYLU & Özlem ÇALIK & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü & Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı

Özet

Bu çalışmada, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri ile Temel İslam Bilimleri Anabilim Dallarında yapılan yüksek lisans tezleri farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Araştırmada, çalışmaların künye bilgilerine yer vermekten ziyade, Felsefe ve Din Bilimleri ile Temel İslam Bilimleri Anabilim Dallarında yapılan yüksek lisans tezleri ilgili son durumun ortaya konulması ve içerik incelemesi yoluyla bu çalışmaların farklı değişkenler açısından analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bilimsel araştırma raporlarının yöntem bilim açısından incelenmesi betimsel araştırma kapsamında olduğu için çalışma, betimsel türde bir araştırmadır. Çalışma, ele alınan tezleri belirli bir zaman aralığında tez türü, tez tarihi, konu ve yöntem açısından betimleyeceği için kesit tarama deseninde yürütülmüştür. Araştırmada Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri ile Temel İslam Bilimleri anabilim dallarında yapılan 2025 yılına kadar tamamlanmış 42 yüksek lisans tezi kullanılmış, ilgili anabilim dallarında doktora programı açılmadığı için doktora tezleri yer almamıştır. Verilere, Yüksek Öğretim Kurumu'nun tez tarama veri tabanı resmî sitesinden yararlanılarak ulaşılmıştır. Felsefe ve Din Bilimleri alanında toplam 13 yüksek lisans tezi, Temel İslam Bilimleri alanında ise toplam 29 yüksek lisans tezi tespit edilmiştir. Araştırmaya göre, incelenen çalışmalarda dil değişkeni “Türkçe” olup yabancı dilde bir çalışmaya rastlanmamıştır. Cinsiyet değişkeni olarak incelendiğinde “erkekler”, bilim dalı değişkeni olarak Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü’nde ‘Din Eğitimi Ana Bilim Dalı’nda yapılan tezler öne plana çıkarken, Temel İslam Bilimleri Bölümü’nde ise ‘Tefsir Ana Bilim Dalı’nda gerçekleştirilen çalışmalar öne çıkmaktadır. Konu değişkeni olarak “kişi/eser inceleme”, yöntem/teknik değişkeni olarak “nitel/doküman inceleme”, danışman sayısı değişkeni olarak ise “tek danışman” ön plana çıkmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, 2021- 2024 yılları arasını kapsayan çalışmada yıllara göre niceliksel olarak bir artış söz konusudur. Yıllara göre en çok çalışmanın 2024 yılında yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışılan konular arasında güncel toplumsal meselelerle bağlantılı başlıklar ön plana çıkmaktadır. Bu durumun araştırmalarda sadece teorik konuların değil beraberinde çağdaş/güncel meselelerin de yer aldığını gösterdiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Balıkesir Üniversitesi, Lisansüstü Tezler, Felsefe ve Din Bilimleri, Temel İslam Bilimleri, Din Eğitimi, Tefsir.

HZ. MUHAMMED (SAV)'İN EĞİTİM ANLAYIŞI: ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ ÇERÇEVESİNDE BİR İNCELEME

Esmâ KÖSE & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı

Özet

Bu çalışmada, Hz. Muhammed (sav)'in eğitim anlayışı ve kullandığı öğretim yöntemleri farklı yönleriyle incelenmiştir. Bu yönüyle çalışma, Hz. Muhammed'in (sav) eğitimde nasıl bir yaklaşım sergilediğini, hangi yöntemleri kullandığını ve bunların günümüzde uygulanabilirliğini ve yansımalarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmada literatür taramasından ve doküman incelemesi tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırmanın sonucunda; Hz. Peygamberimiz (sav)'in hedef kitlenin/bireylerin gelişim özelliklerine göre hareket ettiği, bu yönde farklı yaklaşımlar/yöntemler kullandığı, bu yaklaşımların sadece o dönem için değil günümüz eğitimine de şekil verecek özelliklerde olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Hz. Muhammed (sav)'in bireylerin ilgi, ihtiyaç ve öğrenme seviyelerine göre yaklaşarak farklılıkları dikkate alan bir eğitim modeli ortaya koyduğu, “Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz” (Buhârî, İlim, 11) anlayışını esas aldığı görülmektedir. Onun hayatında sevgi, saygı, hoşgörü, paylaşım, diğerkamalık vb. din-ahlak-değer temelli bir yaklaşımın ön plana çıktığı, bu uygulamaların günümüzdeki eğitim sistemindeki yeni yaklaşımlara katkı sağlama ve bu süreçte karşılaşılan sorunlara çözüm üretme özelliği taşıdığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed (sav), Eğitim, Din Eğitimi, Eğitim Anlayışı, Yöntem.

AİLEDE DİN EĞİTİMİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Beyza TURAN & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

*Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi & Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı*

Özet

Ailede din eğitimi çocuğun manevi ve ahlaki gelişimi açısından büyük önem taşır. Alanyazında konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, ailede din eğitimi uygulamalarında çeşitli sorunların yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu sorunların; ebeveynlerin yeterli bilgiye sahip olmamalarından, çocuğun gelişim özelliklerini dikkate almamalarından, aile bireylerinin tutarsız tavırlarından, dini konularda baskıcı ve cezaya dayanan ya da korkutucu bir dil kullanmalarından, sosyal medya ve çağın etkisi gibi sebeplerden kaynaklandığı tespit edilmiştir. Bu çerçevede çalışmada, ailede verilen din eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışmada literatür taraması ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmış, nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara; ailede din eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerilerine örneklerle yer verilmiş, ailede doğru din eğitimi çocuğun yaşına ve gelişim sürecine uygun olarak sevgi temelli, örnek davranışlarla desteklenen bir süreç olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu sürecin rol model olarak zorlamadan, merak uyandırarak devam edecek bir süreç olduğuna dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aile, Din Eğitimi, Sorunlar, Çözüm Yolları

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM YAKLAŞIMLARINDAN MONTESSORİ EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Nisanur YILDIRIM & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

*Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı*

Özet

Bu çalışmada, okul öncesi eğitim yaklaşımlarından ve Maria Montessori tarafından geliştirilen Montessori yaklaşımının/eğitim yönteminin farklı yönleriyle incelenerek ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi, bu eksen de alanyazın taraması ve doküman incelemesi teknikleri kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ulaşılan bulgulara göre; Montessori yaklaşımının okul öncesi eğitimde köklü bir geçmiş e sahip olduğu, çocukların gelişimine uygun ortamın hazırlanıp materyallerle çocukların sosyal, duygusal ve bilişsel açıdan gelişimlerine fayda sağladığı, bireysel öğrenmeyi vurgulayan ve duyu sal tabanlı bir özellik taşıdığı, çocuğun doğal merakını ve özgürlüğünü desteklediği, insani değerlerinin gelişimine odaklanan felsefeye dayandığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu yaklaşımda, öğretmenin *çocukların doğal öğrenme süreçlerini destekleyen önemli bir rehber* konumunda olduğu, çocuğun gelişimine uygun materyaller kullanıldığı, çocuğun bireysel öğrenmesine saygı duyulduğu, öz güveninin desteklendiği, çocuklarda bütünsel gelişim ve çocukların kendi kendilerine öğrenmelerinin teşvik edildiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Montessori, Okul Öncesi, Yaklaşım, Çocuk.

SURİYE’DE DİN EĞİTİMİ: HAFIZLIK EĞİTİMİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Muhammed ZEHRA & Yaser ABDULHALİK & Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi & Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Sosyal Bilimler Enstitüsü & Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı

Özet

Bu çalışmada Suriye’de din eğitimi konusu ele alınmış, bu bağlamda Kur’an kurslarında hafızlık eğitiminin farklı yönleriyle (fiziki şartlar, yönetim, öğrenci, öğretici niteliği, müfredat/kazanımlar, yöntem-teknik, materyal, ölçme-değerlendirme, sorunlar) incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmış, literatür taraması ve doküman incelemesi tekniklerinden yararlanılmıştır. Bu çerçevede Suriye’de din, Kur’an ve hafızlık eğitimi ile ilgili kaynaklar taranmış, ulaşılan dokümanlar belli temalar altında ele alınarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda, Suriye’de din eğitimi bağlamında Kur’an ve hafızlık eğitiminin; yalnızca bilgi aktarımı değil, aynı zamanda kimlik inşası, manevi destek ve barış inşası işlevleri üstlendiği; bu doğrultuda STK’lar arası iş birliğinin güçlendirilmesi, fiziki şartların iyileştirilmesi, eğitim materyallerinin sistemleştirilmesi ve psikososyal destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması gerektiği söylenebilir.

Anahtar Kelimeleri: Suriye, Din eğitim, Hafızlık, Hafızlık Eğitimi, Kur’an Kursları.

İSLÂM DÜŞÜNCE TARİHİNDE KÜLLÂBİLİK VE NECCÂRİLİK

Gökhan DEMİRCİ

İmam-Hatip/Diyanet İşleri Başkanlığı, gokhan_demirci61@hotmail.com

Özet

Bu tebliğ, İslâm kelâmının oluşmasına etki eden iki önemli figürün görüşlerini ve ilmi düşüncelerinin bu bilim için ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yönüyle tebliğ, alanda üzerinde yeterince durulmaması veya istemsizce göz ardı edildiğinin düşünülmesi nedeniyle, önemli bir eksikliğin giderilmesini amaçlamakta ve doküman incelemesi tekniği kullanılarak da konu incelenmeye çalışılmaktadır. Küllâbiliğin ve Neccâriliğin çağdaş kelâm literatürlerinde ve üniversite ders kitaplarında yüzeysel bir bakışla ele alınması, kelâm'ın oluşmasının arkasındaki faktörleri ortaya çıkarmaya dair bütüncül yaklaşıma engel olduğundan dolayı, bu iki mezhebe dair daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.

İslâm tarihinde, Hulefâ-i Râşidîn dönemi olarak adlandırılan bölümde Hz. Ebubekir (ö.13/634), ve Hz. Ömer (ö.23/644) zamanının hilâfetlerinde cüzî miktarda problemler yaşanmış olsa da ümmet yaşamlarının birlik içerisinde sürdürmüştür. Fakat Hz. Osman (ö.35/656) dönemi olayları ve o'nun şehit edilmesi, akabinde Hz. Ali (ö.40/61)'nin hilâfeti sürecinde ortaya çıkan bir takım olaylar zinciri sonrasında birçok sahabe ve müslüman vefat etmiş, dönem Hz. Ali'nin şehit edilmesiyle sona ermiştir. Daha sonra “Mürtekib-i Kebîre” (büyük günah işleyen kişi)'nin durumu, halifelik seçimi ve halifede bulunması gereken özellikler, hilâfet'in kureyşliliği, kader tartışmaları gibi birçok tartışma, fikir ve siyâsî düşünce ortaya çıkmıştır. Ayrıca İslâm devletinin sınırlarının genişlemesine bağlı olarak antik Grek ve Helenistik medeniyeti ile karşılaşmıştır. Zikredilen medeniyetlerin felsefî kültür dünyası ile teşekkülünü henüz tamamlamamış İslâm kültürü arasında Allah'ın birliği, sıfatları, kader, varlık vb. konularda fikrî tartışmalar zuhûr etmiştir. Bu konularda cebrî, kaderci, özgürlükçü safları oluşturacak birtakım yorumlar yapılmış ve İslâm düşünce dünyası şekillenmeye başlayarak gruplaşmalar meydana gelmiştir. “Allah yarattıklarının hiçbir sıfatı ile nitelendirilemez” diyen Cehm. b Safvân (ö.128/745) ile, “muhdes olan varlıklar Allah'a benzeyemeyeceğine göre zikredilen sıfatlar te'vil edilmelidir” şeklinde beyânda bulunan Cad b. Dirhem (ö. 124/ 742) bir bakıma Mu'tezile mezhebinin oluşmasına vesile olmuşlardır. Dahası bahsi geçen konuları ilk kelâmcılar olarak işlemeleri ve İslâmî düşünce dünyasına etkileri bakımından, Küllâbîlik ve Neccârîlik mezhepleri göz ardı edilmemesi gereken iki önemli zümredir.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Küllâbîlik, Neccârîlik, Halku'l-Kur'ân, Ef'âl'i-İbâd, Sıfat

Âmidî'ye Göre İmâmetin İlâhî Tayin Boyutu ve Şîa'ya Yöneltilen Eleştiriler*

Ahmet Erkol & Gökhan Ulus

Prof. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Temel İslam Bilimleri, Kelam Ana Bilim Dalı & Mardin Artuklu Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi & 22800020@ogrenci.artuklu.edu.tr

Özet

Bu çalışma, Seyfuddîn el-Âmidî'nin imâmet anlayışını, özellikle ilâhî tayin meselesine yönelik Şîa'ya yönelttiği eleştiriler bağlamında ele almaktadır. Şîa'ya göre imam, Allah'ın lütfu gereği Allah tarafında tayin edilmeli; ayrıca tayin edilen imam, masum ve ümmetin en faziletli kişisi olmalıdır. Âmidî ise bu görüşe itiraz ederek, Allah'a hiçbir fiilin vacip olamayacağını, imâmetin toplumun maslahatına dayalı olarak belirlenebileceğini savunur. Ona göre imamin tayini, toplumun ifâ etmiş olduğu ibadet ve muamelatını kolaylaştırılması gibi pratik faydalar sağlasa da bu, Allah açısından bir zorunluluk anlamına gelmez. Ayrıca gizli imam, masumiyet ve fazilet şartları gibi Şîa mezhebinin ileri sürmüş olduğu delilleri de aklî ve şer'î deliller açısından eleştiriye tabi tutulmaktadır. Âmidî'nin bu yaklaşımı, kelâmî açıdan rasyonel ve maslahat temelli bir imâmet modeli ortaya koyar.

Anahtar Kelimeler: Âmidî, İmâmet, İlâhî tayin, Vaciplik, Maslahat, Şîa, Kelâm

* Bu bildiri, tarafımdan hazırlanmakta olan 'Seyfeddîn el-Âmidî'nin İmâmet Anlayışı' adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünü temel almaktadır.

ZEYD B. SÂBİT'İN FIKİHÇİLİĞİ HAKKINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR BİBLİYOGRAFYASI

Rumeysa Koyuncuoğlu

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, koyuncuoğlu837@gmail.com

Özet

İslâm'ın ilk yıllarına tanıklık eden ve Hz. Peygamber'in yakınında bulunarak vahiy kâtipliği görevini üstlenen Zeyd b. Sâbit, Kur'an-ı Kerim'in toplanması ve yazıya geçirilmesi sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Aynı zamanda dil, fıkıh, hadis ve kıraat gibi birçok alanda İslam ilimlerinin temelini atan sahâbilerden biridir. Bu bildiride, Zeyd b. Sâbit hakkında yapılmış akademik çalışmalardan seçilmiş örnekler sunularak, onun İslam ilimlerindeki yeri ve etkisi üzerine genel bir bakış sağlanması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Zeyd b. Sâbit, vahiy kâtibi, Kur'an tarihi, kıraat, hadis, fıkıh.

İSLÂM HUKUKU'NDA GAYRİ MÜMEYYİZ ÇOCUĞUN HAKLARI

Ruziye Nur DOĞAN & Mustafa BORAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, ruziyenur@gmail.com & Doçent doktor, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, mustafa.boran@comu.edu.tr

Özet

Bu bildiride, İslam hukukunda 0-7 yaş arasında bulunan gayri mümeyyiz çocuğun hakları ele alınmıştır. Bu haklar; bireysel ve hukuki haklar ve çevresel ve sosyal haklar olmak üzere iki ana başlık altında sınıflandırılarak incelenmeye çalışılmıştır. Gayri mümeyyiz, 7 yaşından küçük olan çocuklara verilen isimdir. Bu çocuklar ayırt etme gücüne sahip olmayan yani temyiz gücü bulunmayan sabilerdir. Çocukların yaşama, nesep tayini, süt emme, velâyet, hidâne, isim verilme, miras, eşit muamele gibi hakları İslam hukukunun temel ilkeleri olarak bireysel ve hukuki haklar çerçevesinde ele alınmıştır. Oyun oynama, öğrenim görme ve fiziksel şiddetten korunma gibi haklar ise çevresel ve sosyal haklar olarak sınıflandırılmıştır. Özellikle mezheplerin temyiz yaşı konusundaki görüş ayrılıkları detaylı bir şekilde analiz edilmiş, çocuğun hak ehliyeti ve sorumluluklarının hangi yaşlarda başladığı konusu aydınlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmada yöntem olarak klasik İslam hukuk literatürüne dayalı kaynak taraması ve mukayeseli analiz tekniği benimsenmiştir. Başta Kur'ân-ı Kerîm âyetleri (En'âm 6/152; Nisâ 4/6) ve hadîs-i şerifler olmak üzere, fıkıh literatüründen Serahsî (ö.483/1090)'nin *el-Mebsût*, Kâsânî (ö.587/1191)'nin *Bedâiu's-sanâi*, İbn Kudâme (ö.620/1223)'nin *el-Muğnî*, İbn Âbidîn (ö.1252/1836)'in *Reddû'l-Muhtâr*, günümüz kaynaklarından ise Orhan Çeker *İslam Hukuku'nda çocuk* gibi eserleri esas alınmıştır. Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye hükümleri de hukuki düzenlemelere ışık tutması açısından değerlendirilmiştir. Ayrıca dört mezhebin görüşleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır.

Bildirinin muhtemel sonucu olarak, İslam hukukunda çocuğa verilen değerin sadece biyolojik varlık olarak korunmakla sınırlı olmadığı, aynı zamanda sosyal, duygusal ve hukuki ihtiyaçlarının da sistematik biçimde güvence altına alındığı ortaya konulmaya gayret edilmiştir. Ayrıca temyiz yaşının mezhepler arası farklılıklarına rağmen, genel olarak çocuğun gelişim süreci göz önüne alınarak makul ve koruyucu bir çizgide belirlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Böylece bildiride, İslam hukukunun çocuk haklarına dair sunduğu bütüncül yaklaşım, günümüz çocuk hakları anlayışıyla da mukayese edilebilme imkânı ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Haklar, Gayri Mümeyyiz, Çocuk, Temyiz, Nesep.

HANBELİ MEZHEBİNİN TALAKTA TEK KALDIĞI GÖRÜŞLER VE BU GÖRÜŞLERİN GÜNCEL FETVALARA KATKISI⁴

Sevim Nur KABADAYI

Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, sevimnurkady@gmail.com

Özet

İslâm dini neslin devamı için tek yol olan evliliği teşvik etmiş, eşlerin evlilik birliğini, karşılıklı sevgi ve saygı ortamını olabildiğince korumalarını istemiş, talâkı da ancak evliliğin sürmesine imkân kalmadığında başvurulabilecek bir çözüm şekli olarak meşrû saymıştır. İslâm hukuk literatüründe dar anlamıyla talâk evlilik birliğinin koca ve belli durumlarda kadın tarafından tek yanlı irade beyanıyla sona erdirilmesini ifade eder. Erkeklerle eşleriyle iyi geçinmelerini öğütleyen âyet ve hadisler yanında (en-Nisâ 4/19; Müslim, “Rađâ”, 61), “Helâl şeyler içerisinde Allah’a en sevimsiz geleni boşamadır.” (Ebû Dâvûd, “Talâk”, 3) gibi hadislerde boşamanın dinen hoş karşılanmadığı açıkça belirtilmiştir. Diğer taraftan aile içi anlaşmazlıkların hakem yoluyla çözüme kavuşturulması tavsiye edilmiş (en-Nisâ 4/34-35, 128) böylece ilk çözüm yolunun boşanma olmaması gerektiğini ortaya konulmuştur. İslam dininin bu yaklaşımı fetva kurullarının kararlarında da etkini göstermiştir. Şöyle ki, talak konusunda fetva kurulları çoğunlukla evlilik birliğinin devamını sağlayacak görüşleri tercih ederek fetva vermişlerdir. Örneğin Türkiye’deki en üst fetva kurulu olan Din İşleri Yüksek Kurulu şartlı talak meselesinde “şarta bağlanmış olan boşama, bu şartın yerine gelmesiyle gerçekleşir” şeklindeki çoğunluğun görüşü yerine şartlı boşamayı yemin kabul eden Hanbelilerin görüşünü benimsemiştir. Konu talak ile ve bu konuda Hanefi mezhebi dışında istifade edilen mezheplerden biri olan Hanbeli mezhebiyle sınırlı tutulacaktır. Yapılan çalışmayla öncelikle DİYK’in talak konusundaki ve aile yuvasının devamı noktasındaki yaklaşımı ortaya konulacaktır. Ayrıca mezhepler arasındaki farklılıkların, İslam hukuk düşüncesinin birer zenginliği kabul edilerek, söz konusu farklılıkların fetva üretimine ve dolayısıyla sorunların çözümüne katkılarına dair örnekler sunulacaktır. Çalışmada yöntem olarak; klasik fıkıh metinleri ve çağdaş akademik literatür esas alınarak doküman analizi yapılmıştır. Özellikle İbn Kudâme’nin el-Muğnî adlı eseri başta olmak üzere, muteber Hanbeli kaynaklar esas alınmıştır. Bu eserlerin yanı sıra Diyanet’in çevrim içi fetva platformunun verilerinden faydalanılmıştır. Özellikle Din İşleri Yüksek Kurulu’nun verdiği güncel fetvalar analiz edilerek mezhepler arasındaki görüş farklılıklarının modern fetva mekanizmalarına etkisi de araştırılmıştır. Böylece mezhep farklılıklarının fetva pratiğine yansımaları somut örneklerle ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Talak, Hanbelî Mezhebi, Fetva, Din İşleri Yüksek Kurulu.

⁴ Bu çalışma “2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı” 2024/1 dönemi kapsamında desteklenmektedir.

Endonezya’da Konut Finansmanında Uygulanan Şer’i Akitler

Sofia Afifa SAYUTİ & Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sait Arvas

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı

Özet

Endonezya’da hem Müslüman hem de gayrimüslim nüfusun İslami bankacılığa artan ilgisi doğrultusunda, İslami finans sektörü hızlı bir gelişim göstermektedir. Bu kuruluşlar, bir yandan sermaye ihtiyacı duyan yatırımcılara fon temini sağlarken, diğer yandan temel ihtiyaçlarını karşılamak isteyen tüketicilere yönelik çeşitli finansal çözümler sunmaktadır. Bu çerçevede, İslami bankalar tarafından sunulan konut finansmanı programları, toplumun temel ihtiyaçlarından biri olan barınma ihtiyacının karşılanmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, Endonezya’daki konut finansmanı uygulamalarında kullanılan şer’î akitleri analiz etmeyi amaçlamaktadır. Özellikle murabaha, müşâreke mütenâkıs, icâre müntehiye bittemlik ve istisna gibi akit türlerinin fikhî dayanakları ile Endonezya Ulema Konseyinin (Majelis Ulama Indonesia - MUI) fetvalarına uygunluğu incelenmiştir. Araştırmanın verileri, akademik kaynaklar, MUI fetvaları ve İslami finans kuruluşlarının resmi internet sitelerinde yayımlanan belgelerden toplanmış, elde edilen bilgiler betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Ayrıca bu araştırma söz konusu akitlerin Endonezya’daki Bank Syariah Indonesia, Bank Muamalat ve Bank Jatim gibi önde gelen İslami finans kurumlarındaki uygulamalarına ilişkin somut örnekler de sunmaktadır. Araştırma sonucunda Endonezya’da İslami bankaların konut finansmanında şer’î akitleri uyguladıkları ancak bazı İslami bankalar ile emlak kurumlarının, bu akitlerin uygulamasında MUI fetvalarındaki düzenlemelere tam anlamıyla riayet etmedikleri tespit edilmiştir. Özellikle murabaha akdinin, yapısal sadeliği ve faize dayalı işlem risklerinden arındırılmış olması nedeniyle en yaygın tercih edilen yöntem olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca müşteri ihtiyaçlarına göre müşâreke mütenâkıs, icâre müntehiye bittemlik ve istisna akitlerinin de alternatif finansman araçları olarak kullanımda olduğu görülmüştür. Genel olarak, Endonezya’da İslami bankaların konut finansmanına yönelik şer’î akit uygulamalarının bazı yapısal sorunlar içermekle birlikte, helal ve şeriata uygun finansman çözümleri sunma açısından etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Endonezya, İslami Bankacılık, Konut Finansmanı, Murabaha, İcare Bittemlik.

DİNİ UYGULAMALARIN TOPLUM KÜLTÜRÜNE YANSIMASI: YAĞMUR DUASI ÖRNEĞİ*

Sümeyye ORHAN

Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, sumeyyedorhan2520@gmail.com

Özet

Yağmur, insan hayatı için önem taşır. Yağmur'un her bir damlası yeryüzüne hayat verir, kurak toprakları canlandırır, bitkileri besler ve ekosistemin devamlılığını sağlar. Yağmurun yağması tüm insanlık için bereket, sevinç ve yaşam kaynağıdır. Yağmur; manevi yönden de temizlik, arınma sembolüdür. Yağmurun yağmaması sonucu oluşan kuraklık, insanlar arasında İlahî bir ceza olarak algılanmaktadır. Bu inanış nedeniyle geçmiş ve günümüz insanlık topluluğunda insanlar, inandıkları Tanrı'ya yağmurun yağması için dua etmiştir. Bu çalışmada yağmur duası etrafında uygulanagelen törenler ve bu törenler öncesi gerçekleştirilen ritüeller incelenecektir. Yağmur yağması için dua etmek, Müslümanlar arasında da yaygındır. Anadolu Müslümanları ve dünya genelindeki Müslümanların uyguladığı törenler, törenler sırasında edilen dualar, yapılan ibadetler, Allah'a yakınlaşmak için yapılan eylemler bu bildiride sunulacaktır. Bu törenler yalnızca dua etmekten ibaret olabileceği gibi, "istiskâ namazı" denilen iki rekat namazdan veya farz namazlardan sonra ya da cuma hutbesi esnasında hatibin dua edip cemaatin "amin" demesi şeklinde de olabilir.

Yağmur duası sadece İslam dininde ve toplumlarında değil, diğer din ve toplumlarda görülen törenlerde ele alınacaktır. Törenlerde yemek dağıtılması, kurban kesme gibi dinden kaynaklanan uygulamaların yanı sıra; suya çakıl taşı atma, oyumcak bebek yapma, yılan yakma gibi dini kaynaklı olmayan uygulamalar da rastlanmaktadır.

Yağmur duası törenlerinin, din ve toplum ilişkisi bu bağlamda ele alınacak; bu törenlerin toplumdaki birliği nasıl sağladığı ve bu uygulamanın kültürel bir yapıya nasıl dönüştüğü incelenecektir. Yağmur duası törenlerin din temelli olduğu açıklanmaya çalışılacaktır. Yağmur yağması için toplumun bir araya gelmesi, toplumun örf, adet ve gelenekleri yönüyle de değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Din, Yağmur Duası (İstiskâ), İbadet, Tören, Kültür.

* Bu çalışma "2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı" 2024/1 dönemi kapsamında desteklenmektedir.

İSLAM, EHL-İ KİTAP VE ÇEŞİTLİ KÜLTÜRLERDE DAĞLARIN SEMBOLİK ROLÜ İLE KUR'AN'DAKİ DAĞ KAVRAMLARININ ANALİZİ

Esin YILDIZ AYCAN

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, e.yildizaycan@gmail.com

Özet

Bu çalışma, İslam, Ehl-i Kitap inançları ve çeşitli kültürlerde dağların sembolik ve manevi rollerini incelerken, Kur'an'da dağ anlamına gelen kavramların (Revâsî, Cebel, Rabve, Tûr) tefsir ve sembolizm bağlamındaki anlamlarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Dağlar, tarih boyunca kutsal mekanlar olarak görülmüş; Tanrı'nın yüceliğini, vahiy süreçlerini ve manevi deneyimleri sembolize etmiştir. Çalışma, dağların hem fiziksel hem de metafizik boyutlarını ortaya koyarak, doğa ve ilahi mesaj arasındaki ilişkiyi anlamaya katkı sunmayı hedeflemektedir. Tam metinde, öncelikle İslam geleneğinde dağların önemi ele alınacaktır; Hz. Muhammed'e ilk vahyin geldiği Hira Dağı'nda Alak Suresi'nin ilk beş ayetinin indirilişi, Uhud Dağı'nda hicretten sonra Mekkeli müşriklerle yapılan savaşın Müslümanlar üzerindeki derin etkisi, Sevr Dağı'nda Hz. Muhammed ve Hz. Ebu Bekir'in hicret sırasında gizlendikleri mağara olayı ve Arafat Dağı'nda Hac ibadeti sırasında şeytana karşı duruşu simgeleyen vakfe incelenecektir. Ehl-i Kitap'ta ise Yahudilikte Sina Dağı'nın Hz. Musa'ya Tevrat'ın verildiği kutsal mekan oluşu, Hristiyanlıkta Zeytin Dağı'nın Hz. İsa'nın inzivaya çekildiği ve vaaz verdiği yer olarak sembolik değeri ile Golgata Tepesi'nin Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği yer olarak kutsallığı tartışılacaktır. Çeşitli kültürlerde dağ algısı, Türk kültüründe Ötügen Dağı'nın Göktürkler için kutsal bir merkez oluşu, Araplarda Ebu Kubeys Dağı'nın Hz. İbrahim'in hacca davet ettiği yer olarak önemi ve Japonya'da Fuji Dağı'nın ölümsüzlük sembolü olarak görülmesi örnekleriyle değerlendirilecektir. Ardından, Kur'an'da dağ kavramları tefsir perspektifinden analiz edilecektir; Revâsî'nin "sabit dağlar" veya "ağırlıklar" olarak yeryüzünün dengeleyici unsuru oluşu (örneğin, Râzî'nin "ağırlıklar" yorumu), Cebel'in "kazık" metaforuyla izostatik dengeye katkısı (Taberî'nin çadır kazığı benzetmesi), Rabve'nin Hz. Meryem ve Hz. İsa'nın yerleştirildiği "yüksek ve verimli yer" olarak bereket sembolizmi ve Tûr'un Hz. Musa'nın vahiy aldığı kutsal mekan olarak önemi irdelenecektir. Bu çalışma, dağların dinler ve kültürler arasındaki ortak sembolik değerlerini ortaya koyarken, Kur'an'daki kavramsal anlamlarını tefsir yöntemleriyle açığa çıkararak, doğa, yaratılış ve maneviyat arasındaki ilişkiyi derinlemesine anlamaya katkı sunmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, farklı inanç sistemlerinde dağların ortak ve ayrışan yönlerini karşılaştırmalı bir perspektifle ele alarak, dinler tarihi ve tefsir alanlarında yeni bir tartışma zemini oluşturmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Dağ Kavramları, Kutsal Mekan, Ehl-i Kitap

KUR'ÂN-I KERÎM MEALİ ÇALIŞMALARINDA MÜELLİFİN ÖZGÜNLÜĞÜNÜ ETKİLEYEN UNSURLAR ÜZERİNE BİR İNCELEME : HÜSEYİN ATAY ÖRNEĞİ

Seyit Ahmet ERARSLAN

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuzmayıs Üniv. Tefsir ABD , tefsirsae@outlook.com

Özet

Din, mensuplarını belirli ahlak, ibadet ve hukuk kuralları çerçevesinde yaşatma adına, mutlak kudreti temsil eden Yaratıcının emir, yasak ve tavsiyelerini kutsal kitabı ile beyan eder ve peygamberi ile hayata geçirir. İslam Dininin kutsal kitabı olan Kur'ân-ı Kerîm de, anlaşılması ve yaşanması için her dönemde indirildiği coğrafyanın dili olan Arapça'dan farklı dillere tercüme edilmiştir.

İslam dünyasında sınırların genişlemesi sonrası Kur'ân-ı Kerîm tercümelerinin artmasına dönük ihtiyaçlar farklı çeviri yöntemlerini de beraberinde getirmiştir. Müelliflerin bir kısmı çevirilerin de müfessirlerin tercihlerini dikkate alırken bir kısmı da “ kırık mana ” tabir edilen, âyetleri oluşturan kelimelerin kaynak dilden, hedef dile çevrilmesine odaklı yöntemle Kur'ân-ı Kerîm'i tercüme etmişlerdir. Türkiye’de de bu tercüme faaliyetleri, müelliflerin tercihlerine bağlı olarak daha çok “ meal ” kısmen de “ çeviri ” adı altında yayınlanmıştır.

Özellikle son yüzyılda ülkemizde, İlahiyat alanında da eleştirel okuma faaliyetlerinin artması ve enstitü, fakülte düzeyinde kurumsallaşması, müelliflerin hedef dili okuyucuya yansıtmaya biçimleri, geleneğe bakış açıları, ihtilafa konu âyetlere dönük çeviri tercihleri ve köklü dini ekollerle ya da ilim adamları ile ortak noktaları açısından ortaya çıkan farklılıklar özgünlük olgusunu meal teliflerine yansıtmıştır. Bu tercüme çalışmalarını ortaya koyan müelliflerden birisi de 2023 Yılında vefat eden ve İlahiyat alanında ki geniş ilmi birikimi, farklı üslubu ve fikirleri ile tanınan Hüseyin Atay’dır.

Çalışmamızda, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ilk baskısı 1961 yılında yayınlanan ve Hüseyin Atay’ın, Yaşar Kutluay ile birlikte hazırladığı “ Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Anlamı (Meal) ” isimli çalışmayı merkezimize alarak, müellifin özgünlüğünü etkileyen unsurları, Hüseyin Atay’ın, Din, Kur'ân-ı Kerîm ve meal perspektifini gerek akademik çalışmalarından gerekse genel okuyucu kitlesi ile buluşturduğu yayınlarından hareketle tahlil edeceğiz. Sonuç bölümünde ise tespit ve değerlendirmelerimizi paylaşacağız.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Meal, Özgün, Hüseyin Atay

KUR'ÂN'DA GEÇEN DAVUT VE SÜLEYMAN KISSASININ VERDİĞİ MESAJ (KISSA-SİRET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KRONOLOJİK BİR OKUMA)

Esra ÖZDEN & Doç. Dr. İsmail KURT

*Yüksek Lisans Öğrencisi/Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü/esrakif1667@gmail.com & Balıkesir Üniversite İlahiyat
Fakültesi/ismailkurt1000@hotmail.com*

Özet

Bu çalışmada, Kur'an'da yer alan Davut ve Süleyman kıssasının verdiği mesaj kıssa-sîret ilişkisi bağlamında kronolojik olarak ele alınmaktadır. Çalışmanın amacı, kıssaların indirildiği dönemle irtibat kurarak bu kıssaların verdiği mesajı ortaya koymaktır. Mevcut çalışmalarda genellikle bu kıssaların tematik yönü ön plana çıkarılırken, tarihî bağlamı dikkate alan bu çalışmada Davut ve Süleyman kıssasının nüzul dönemindeki muhataplara verdiği mesaj ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman, literatür tarama ve analizi yöntemi kullanılmıştır. Kıssaları ele alırken sure kronolojisi konusunda genel olarak Mevdudî'nin nüzul sıralamasına uyulmuş, bunun yanında Mukâtil, Taberî, Dervezê gibi klasik ve modern dönem müfessirlerinin tefsirlerinde verdiği sîret bilgilerine de başvurulmuştur. Çalışmada ulaşılan genel bulgu ve sonuçlardan bazıları şunlardır: Kur'an insanlık tarihinin bir parçası olan bu iki peygamber kıssasından sunduğu örneklerle muhataplarına evrensel, ahlaki ve sosyal dersler vermektedir. Bu iki peygamber, sadece ilahi mesajın tebliğcisi olmayıp aynı zamanda hikmet, adalet ve sorumluluk bilincinin örnek birer temsilcisidir. Bu nedenle Kur'an'daki bu iki kıssa tarihî olayları aktarmanın ötesinde Allah'ın yüce kudretini, insanların dünyevi ve uhrevi sorumluluklarını bu iki peygamberin örnek kişilikleri üzerinden ortaya koymaktadır. Tâlut-Câlut arasındaki mücadele, Davud'un yeryüzünde halife kılınması vb. hükümlerle ilgili anlatılar üzerinden muhataplara hükümdarlık/liderlik görevinin nasıl ve ne şekilde yürütüldüğü ve yürütülmesi gerektiği mesajı verilmektedir. Hz. Davud'tan sonra peygamberlik ve hükümdarlık görevini üstlenen, geniş bir ilim ve hikmetle donatılan Hz. Süleyman kıssasında da muhataplar için birçok ibretler vardır. Hz. Süleyman'ın kuşların dilini anlaması, karıncaları koruması, Sebe Melike'si Belkis'i tevhide davet etmesi gibi anlatılar yöneticilerin hikmetle davranarak Allah'ın rızası doğrultusunda insanlara ve mahlûkata karşı sorumlu hareket etmesi gerektiği mesajını vermektedir. Yine bu iki kıssada insanlara verilen güç ve makamın birer imtihan olduğu ve bu nimetlere şükretmek gerektiği mesajı verilmektedir. Çok kudretli bir kral olan Hz. Süleyman'ın vefatı ise muhataplara, bütün nimetlerin ve güzel makamların geçici olduğunu, insanın faniliğini ve Allah'a muhtaç olduğunu hatırlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'an, Davut, Süleyman, Kıssa, Mesaj.

KUR'ÂN'DA GEÇEN İBRAHİM KISSASININ VERDİĞİ MESAJ (KISSA-SİRET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KRONOLOJİK BİR OKUMA)

Rıdvan BİÇER & Doç. Dr. İsmail KURT

*Yüksek Lisans Öğrencisi/Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü/rdvn3697@gmail.com & Balıkesir Üniversite İlahiyat
Fakültesi/ismailkurt1000@hotmail.com*

Özet

Bu çalışma kıssa-siret ilişkisi bağlamında Kur'ân'ın farklı pasajlarında yer alan İbrahim kıssasının muhataplara verdiği mesajı ele almaktadır. Çalışma, İbrahim kıssasını parçacı bir yaklaşımdan ziyade kıssanın tarihî bağlamını dikkate alarak bütüncül bir perspektifle ele almaktadır. Bu yönüyle çalışma Kur'ân'ın İbrahim kıssası üzerinden örnek verdiği değerleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışmada Hz. İbrahim'in tevhid mücadelesi, putperestliğe karşı duruşu, hicreti, ailevi imtihanları vb. anlatılar kıssa-siret ilişkisi bağlamında kronolojik olarak muhataplara verdiği mesaj açısından incelenmektedir. Yapılan çalışmalarda İbrahim kıssası daha çok kıssa merkezli bir şekilde tematik olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada ise İbrahim kıssası kronolojik olarak ve kıssanın mesaj yönü ön plana çıkarılarak ele alınmaktadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman, literatür tarama ve analizi yöntemi kullanılmıştır. İbrahim kıssasını ele alan ayetler kronolojik olarak analiz edilmiştir. Kıssa değerlendirilirken klasik ve modern tefsirlerden de istifade edilmiştir. Konu ele alınırken tefsirlerin yanı sıra siyer, tarih ve dinler tarihi literatürü dikkate alınarak kıssa-siret bütünlüğü kurulmaya çalışılmıştır. Bunu yapmadaki amacımız tarihsel bağlamı dikkate alarak kıssanın muhataplara olan mesajını/mesajlarını ortaya çıkarmaktır. Çalışmada ulaşılan bulgu ve sonuçlar ise genel olarak şu şekildedir: Kur'ân'da geçen İbrahim kıssasında Hz. İbrahim'in muhataplarına karşı daha çok akıl yürütme yoluyla tevhid hakikatini ortaya koyduğu görülmektedir. İbrahim kıssası ile ilgili pasajlarda verilen mesajın genellikle tevhid inancı uğruna verilen mücadele ve Allah'a gönülden teslimiyet temaları etrafında döndüğü tespit edilmiştir. İlgili pasajlar incelendiğinde tevhid inancının sadece bir inanç ilkesi olmadan ziyade adil bir sosyal düzenin ve sağlıklı bir toplumun inşasındaki en etkili ilke olduğu görülmektedir. Özellikle Hz. İbrahim'in kavmiyle girdiği tartışmalarda ve Nemrud'la olan mücadelesinde bu yön güçlü bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak farklı pasajlarda geçen İbrahim kıssası, tarihî bağlamı dikkate alan kronolojik bir okumayla ele alındığında tevhid inancı konusunda verilen mesaj başta olmak üzere Kur'ân'ın muhataplarına verdiği mesajın/mesajların daha iyi anlaşılacağı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, İbrahim, Kıssa, Tevhid İnancı.

KUR'ÂN'DA GEÇEN YUNUS VE YUSUF KISSALARININ VERDİĞİ MESAJ (KISSA-SİRET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA KRONOLOJİK BİR OKUMA)

Ramazan Çakar & İsmail KURT

*Yüksek Lisans Öğrencisi/Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü/202412573506@ogr.balikesir.edu.tr & Balıkesir Üniversite İlahiyat
Fakültesi/ismailkurt1000@hotmail.com*

Özet

Bu çalışma, kıssa-siret ilişkisi bağlamında Kur'ân'da yer alan Yunus ve Yusuf kıssalarının verdiği mesajı ele almaktadır. Bir diğer ifadeyle klasik ve modern tefsirler üzerinden bu kıssaların verdiği dini-ahlaki mesaj incelenmektedir. Çalışmada kıssalar, kıssaların nüzul bağlamı ve tematik içerikleri dikkate alınarak kronolojik olarak analiz edilmektedir. Yapılan çalışmalarda Yunus ve Yusuf kıssalarının verdiği mesaj daha çok tematik açıdan ele alınmaktadır. Bu çalışmada yöntem olarak kronoloji ve kıssa-siret ilişkisinin öne çıkarılarak konunun ele alınması bu çalışmayı diğerlerinden ayırmaktadır. Bunun yanında bu iki kıssayı birlikte inceleyen herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmada klasik ve modern yorumlar birlikte değerlendirilerek her iki kıssanın muhataplara vermiş olduğu mesaj bütüncül bir yaklaşımla sunulmaya çalışılmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman, literatür tarama ve analizi yöntemi kullanılmıştır. Yunus ve Yusuf kıssaları muhataplar ve bağlam dikkate alınarak kronolojik olarak incelenmiştir. Kıssalar ele alınırken Taberî, Zemahşerî, Râzî gibi klasik dönem müfessirlerinin görüşleri ile Mevdûdî, Seyyid Kutub, Fazlurrahman gibi modern dönem yorumcularının görüşleri mukayese edilmiştir. Çalışmada ulaşılan bulgu ve sonuçlardan bazıları şöyledir: Yunus ve Yusuf kıssaları yalnızca tarihi olayları aktaran bir anlatı değildir. Tarihte yaşanmış bu kıssalar ile Hz. Peygamber'in sireti/hayatı arasında bir paralelliğin bulunduğu görülmektedir. Yusuf kıssası; sabır, sadakat, iffet ve ilahi takdire teslimiyet gibi değerler üzerinden Hz. Peygamber için örnek bir peygamber, inananlar için ise örnek bir insan modeli sunmaktadır. Yunus kıssası ise; tebliğ sorumluluğundan kaçış sonrası yaşanan pişmanlık ve yeniden tebliğ görevine dönüş gibi temalar üzerinden Hz. Peygamber'e insanları İslam'a davet etmede sebat göstermesi gerektiği mesajına ağırlık vermektedir. Her iki kıssa, indirildikleri tarihsel dönemlerde hem Hz. Peygamber'e moral desteği sağlamış hem de onun tebliğ sürecinin yönünü belirlemiştir. Bu kıssaların başta Hz. Peygamber olmak üzere inanan bireylerin kişisel gelişim süreçlerine yön veren birer ibret olduğu görülmektedir. Toplumsal hayata bakan yönüyle bu kıssalar birer örneklem olup toplumların karşılaştığı ahlâkî ve sosyal sorunları nasıl çözeceğini göstermektedir. Sonuç olarak bu iki kıssa hem bireysel inşa hem de toplumsal düzen açısından yol gösterici bir rehber işlevi görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kur'ân, Yunus ve Yusuf, Tebliğ, Sabır.

SEMAVİ DİNLERDE ALLAH SEVGİSİ İNANÇ VE MANEVİYAT ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Nurcan Çelik

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karabük Üniversitesi, nnurcanelik@gmail.com

Özet

İnsanlık tarihinin en köklü inanç sistemlerinden biri olan semavi dinler İslam, Hristiyanlık ve Yahudiliktir. Semavi dinlerin en önemli ortak özelliği tanrı sevgisi ve bağlılığıdır. Kutsal kitaplarda Allah sevgisine sıkça yer verilmiştir. Bu ayet ve öğretiler ışığında semavi dinlerin Allah sevgisini nasıl ele aldığı, Allah'a duyulan sevginin nasıl olması gerektiği ve inananlar üzerindeki etkileri çalışmamızın ana konusunu oluşturmuştur. Üç semavi dinde de Tanrı sevgisi temel inanç ögesidir. İnsanın tanrıya yakınlaşıp iyi bir yaşam sürmesini ve doğru yoldan ayrılmamasının anahtarı tanrıyı sevmektir. Allah sevgisi İslam da iman ve ibadetle öne çıkar. Kuran-ı Kerim'de Allah' duyulan sevgi birçok ayette vurgulanmıştır. 'İman edenler, Allah'a olan sevgilerinde daha şiddetli (bütün sevgilerden) üstün olurlar. (Bakara 2:165). Bu ayet müminlerin kalplerinde Allah'a duydukları sevginin dünyevi sevgilerden daha güçlü bir sevgi olması gerektiğini vurgulamıştır. Hristiyanlıkta Tanrı sevgisi birçok öğretiyle vurgulanmıştır. İncil de Tanrı'ya gösterilen sevgi insanlara gösterilen sevgiyle ilişkilendirilmiştir. 'Tanrı sevgidir.' (1.Yuhanna 4:8) Bu öğreti tanrının özünün sevgi olduğunu belirtir ve tanrı sevgisinin Hristiyanlığın temeli olduğunu vurgular. Yahudilikte Tanrı sevgisi tanrının halkına verdiği emirleri yerine getirilmesiyle oluşacağına inanılmıştır. 'Ey İsrail, Rabbin Tanrı'nın senden istediği şey nedir? Rabbin tanrının yollarına gitmeni onu sevmeni ve tüm yüreğinle ve tüm canınla Rabbin tanrıya kul olmanı ister.' Bu pasajda Tanrının isteklerinin temelinde teslimiyet ve sevgi yer almaktadır. (Tesniye 10:12-13) Çalışmamızda üç semavi dinde de Tanrı'yı sevmek üzerine inen öğretiler ve ayetlerde Tanrı nasıl ifade edilmiş, ne şekilde sevilmeli ve günümüze kadar Tanrı sevgisi nasıl intikal etmiş, insanlar üzerindeki tezahürleri ne olmuş bunlar açıklanmaya çalışılacaktır. Çalışmamız nitel yaklaşımlardan içerik analizi yöntemi kullanılarak tertip edilmiştir. Bu çerçevede kutsal kitaplarda Allah sevgisinin nasıl ele alındığı ve kişinin yaşamı ve dini hayatı üzerindeki etkilerinden bahsedilmeye çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: *Semavi Dinler, İnanç, Maneviyat, Dini Hayat, Allah Sevgisi.*

MEGAN DAVID’İN YAHUDİLER İÇİN ÖNEMİ

Şüheda AKLAN & Hatice ARSLAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı/Balıkesir Üniversitesi, srhf.1999@gmail.com & Dr. Öğr. Üyesi, İlahiyat Fakültesi/Balıkesir Üniversitesi

Özet

Megan David, altı köşeli bir yıldız şeklinde olup iki eşkenar üçgenin iç içe geçmesiyle oluşmuştur ve İbranice ‘‘Davud’un Kalkanı’’ anlamına gelmektedir. Yahudi geleneğinde ilk başlarda dekoratif olarak kullanılırken zaman içerisinde Ortaçağda dini anlam kazanmaya başlamıştır. Antik dönemlerde koruyucu bir işaret olarak görülmüş ve bazı Yahudi metinlerinde Tanrı’nın koruyucu gücünü temsil etmiştir. Özellikle Kabalistik metinlerde bu sembol gök ile yer arasında Tanrı’nın denge kurmasını ifade eder. Üçgenlerden birisi yukarıyı Tanrı’nın ilahi iradesini temsil ederken diğeri aşağıyı yani maddi dünyayı temsil eder.

Modern dönemde 17.yüzyıl sonrasında resmi bir sembole dönüşmüştür. Kolektif simge olarak benimsenmiştir ve sinagoglarda, binalarda, çeşitli yerlerde kullanılmaya başlanmıştır. Megan David başlarda koruma anlamındayken ve Ortaçağ’da dini bir sembol iken 19.yüzyılda çıkan laikleşme hareketiyle bu sembol farklı anlamlarda yorumlanmıştır. İbadet yerlerinden çıkarak sosyal hayatta kimlik beyanı, aidiyet aracı olarak daha çok kullanılmaya başlanmıştır. 20. Yüzyıla geldiğimizde bu sembolün Siyonizm hareketiyle birlikte siyasal bir kimliği de taşıdığı söylenebilir. Öyle ki Megan David İsrail Devleti’nin bayrağında yer almasıyla etnik bir hüviyete de dönüşmüştür. Hatta bu süreçte siyasi ve politik anlamı dini anlamının önüne geçmiştir. 20. yüzyılın sonlarına geldiğimizde ise dizilerde, markalarda, sahnelerde sıklıkla kullanılmıştır.

Megan David’in her zaman olumlu bir anlam taşıdığı söylenemez. Bilakis Holokost döneminde Yahudi damgası olarak kullanılan bu sembolün olumsuz bir anlam taşıdığı görülür. Naziler döneminde Yahudiler’ in diğer halktan ayrıştırılması için sarı Megan David rozetleri takılmıştır. Fakat zamanla bu sembol Yahudi mücadelesinin simgesi haline gelerek olumlu bir anlama dönüşmüştür. Bu sembolün en önemli yanı ise Yahudiler için kolektif bir kimlik ve aidiyet duygusu oluşturmastır.

Bu çalışmada Megan David’in ne olduğu, tarih boyunca hangi anlamlarda kullanıldığı, Yahudiler için neyi ifade ettiği analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Megan David, Yahudilik, Sembol, Yahudi kimliği,İsrail

YÂSİN SÛRESİ 36/13-29. ÂYETLERİNDE GEÇEN ASHÂBÜ'L-KARYE KISSASININ DİNLER TARİHİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Halil İbrahim DOKGÖZ & Hatice ARSLAN

Halil İbrahim DOKGÖZ, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı (Dinler Tarihi), Yüksek Lisans Öğrencisi, ibrahimdokgoz1994@gmail.com. & Dr. Öğr. Üyesi. Hatice ARSLAN Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, hatice.arslan@balikesir.edu.tr. orcid.org/ 0000-0003-4408-0842

Özet

Kur'ân-ı Kerim'in Yâsîn Sûresi'nde yer alan “ashâbü'l Karye kıssası içerik olarak, bir toplumun şehre gelen elçiler tarafından hakikate davet edilmelerini konu alır.

Kur'ân'daki anlatıya göre, söz konusu şehir halkına gerçeğe davet için iki elçi gönderilmiş, ancak halk bu elçileri yalanlamıştır. Daha sonra bu iki elçiye destek olmak üzere üçüncü bir elçi daha görevlendirilmiştir. Elçilerin çağrısına karşı karye halkı direnirken, şehrin uzak bir köşesinden gelen bir kişi iman ettiğini açıklayarak elçilere destek vermiş ve halkı da inanmaya davet etmiştir. İlgili suredeki ayetlerin akışından anlaşıldığı üzere, bu kişi toplum tarafından öldürülmüş; sadakati nedeniyle cennetle mükâfatlandırılmıştır. Buna mukabil şehir halkı ise bir *sayha* (ilâhî ses) ile helâk edilmiştir.

Tefsir kaynaklarında, bu halka gönderilen elçilerin isimleri Yuhanna, Pavlus ve Şem'ün'ü's-Safâ (Simun Petrus) olarak aktarılmakta, gönderildikleri şehir ise Antakya olarak zikredilmektedir. Bu elçilere inanan mü'min şahsiyetin ismi de ekseriyetle Habîb en Neccâr olarak rivayet edilmektedir. Klasik kaynaklar, çoğunlukla Habîb en-Neccâr'ın marangoz olduğunu belirtir. Onun, günlük kazancının yarısını ailesine ayırdığı, kalanını ise yoksullara tasadduk ettiği aktarılır. Cüzzam hastalığı nedeniyle şehirden uzak bir bölgede yaşayan bu kişi, mümin oluşunu ilan ettikten sonra şehir halkı tarafından taşlanarak, vahşice şehit edilmiştir. Bazı rivayetlerde ise, başını eline alarak yürüdüğü aktarılmaktadır. Kur'ân'daki anlatım üslûbu, bu kıssanın Hz. Peygamber döneminde bilinen bir olay olduğuna işaret etmektedir. "Onlara malum şehir halkını örnek ver" anlamındaki ifade (Yâsîn 36/13), söz konusu kıssanın hatırlatılarak muhataplara ibret verici bir uyarı olarak sunulduğunu göstermektedir. Ancak, olayın nerede ve hangi dönemde meydana geldiğine dair sahih hadis kaynaklarında bir bilgi bulunmamaktadır.

Bu çalışma, Yâsîn Sûresi'nde (36/13-29) yer alan ashâbü'l karye kıssasını merkeze alarak, bu anlatının temel öge ve kavramlarını dinler tarihi bağlamında açıklamayı amaçlamaktadır. Tarihsel rivayetler ve klasik tefsir metinleri çalışmamızın ana kaynaklarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yasin Suresi, Antakya, Racülün Yes'a, Elçiler

DIŞLAYICILIK (EXLUSIVİZM) DÜŞÜNCESİ İLE YAHUDİLİKTEKİ SEÇİLMİŞLİK İNANCI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Fatma BİLGİÇ

Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, fatmabilgic@icloud.com

Özet

Günümüz dünyasında dinlerin ya da inananların kendi dinleri dışındaki inançlara yönelik bakış açıları farklı teolojik paradigmaların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu paradigmalar arasında yer alan ve Türkçe’de genellikle dışlayıcılık olarak karşılanan exlusiveizm belirli bir inanç, ideoloji ya da dünya görüşünün **tek doğru yol olduğunu** ve diğerlerinin **yanlış, eksik ya da kurtuluş sağlayamaz** olduğunu savunan görüştür. Dışlayıcı görüş, kendi dinlerini tek hakikat yolu olarak tanımlamakta ve sadece bu hakikatin kurtuluşa erdirebileceğini öne sürmektedir.

Bu bağlamda Yahudilikte önemli bir yer tutan seçilmişlik inancı (am segula) Yahudilerin kendilerinin Tanrı’nın seçilmiş kavmi olduklarına ve arz-ı mev’ûdun Tanrı tarafından kendilerine vaad edildiği fikrine dayanmaktadır. İsrailoğulları’nın Tanrı’nın kutsal kavmi olarak seçildiği şeklindeki Torah inancına dayanan seçilmişlik doktrini Yahudi geleneğinde merkezi bir yere sahiptir. Yahudilikteki seçilmişlik iddiası ister istemez bir üstünlük iddiasına kapı aralamaktadır. Yahudilerin kendilerini diğer insanlardan üstün görmeleri ve Yahudilerin kendilerinin Tanrı tarafından seçilmiş bir kavim olduklarını iddia etmeleri dışarıdan bir bakış açısıyla dışlayıcı bir eğilim olarak görülmüştür.

Bu çalışma ilk olarak dışlayıcılık kavramının ne olduğundan bahsederek Yahudiliğin en temel ve önemli görüşlerinden biri olan seçilmişlik düşüncesini etnik, dini ve tarihsel gelişimi açısından analiz etmeyi amaçlamaktadır. Ardından Yahudiliğin kendi dışındaki dinlere ve bu dinlerin mensuplarına karşı olan tutum ve görüşleri ele alınarak, Yahudilikteki seçilmişlik inancının direkt olarak dışlayıcılık ile ilişkilendirilebilir olup olmadığı tartışılacak ve Yahudiliğin diğer dinlere bakış açıları ele alınacaktır. Nihai olarak bu çalışma dışlayıcılık, seçilmişlik inancı ve Yahudiliğin diğer dinlere bakışı konusunda elde edilen bilgiler ışığında ‘Yahudilik doğal olarak dışlayıcı bir din midir?’ sorusuna cevap aramayı ve bu konuda bir görüş ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yahudilik, dışlayıcılık, seçilmişlik, üstünlük, inanç.

İBNÜ'L-CEZERÎ VE RODOS FETHİ PAŞA VAKFI HAFİZ AHMED AĞA KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN KIRAAT İLE İLGİLİ YAZMA ESERLERİ

Ayşe ŞAHİN

Yüksek Lisan Öğrencisi

Özet

Kıraat, Kur'an'ın farklı okuma şekillerini konu alan temel İslami disiplinlerden biridir. Sözlükte “*okumak, tilâvet etmek, telaffuz etmek*” anlamına gelen kıraat, Kur'an'ın lafızlarının farklı okuyuşlarını, bu okuyuşların nakledildiği rivayet zincirlerini ve harflerin telaffuz kurallarını kapsar. Kıraat ilmi, İslami ilimler arasında teorik ve pratik yönleriyle önemli bir yere sahiptir.

Kıraat ve Tecvid'in hem teorik hem de pratik boyutlarını sistematik olarak ortaya koyan Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed el-Cezerî (ö. 833/1429), bulanda otorite kabul edilen bir alimdir. Cizre asıllı olan İbnü'l-Cezerî; Şam, Mısır, İsfahan ve Şiraz gibi ilim merkezlerinde tahsil görmüş, kıraat, hadis, fıkıh ve Arap dili gibi pek çok alanda eserler kaleme almıştır. “*En-Neşr fi'l-Kirâ'âtî'l-Aşr*”, “*Tayyibetü'n-Neşr*” ve “*Takribü'n-Neşr*” gibi kıraat alanında klasikleşmiş eserleriyle on kıraat sistemini ilmi literatüre kazandırmış ve bu ilmi sistematik hale getirmiştir.

Osmanlı Medeniyetinin önemli kültür merkezlerinden biri olan Rodos Adası'ndaki Fethi Paşa Vakfı Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi, 1793 yılında kurulmuş olup, kıraat ilmine dair zengin bir yazma eser koleksiyonuna sahiptir. Bu Kütüphane yalnızca bir el yazması deposu değil; İslami bilimlerin klasik geleneğini, özellikle de Kıraat biliminin önemli bir entelektüel miras merkezidir diyebiliriz.

İbnü'l-Cezerî'nin kıraat ilmindeki etkisi yalnızca sahip olduğu ilmi birikimle sınırlı kalmamış; bu birikim, yazma eser kültürü aracılığıyla Osmanlı ilim dünyasında geniş ölçekte etkisini göstermiştir. Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi, bu ilmi mirası muhafaza eden kurumlardan biri olarak özel bir yere sahiptir.

Bu bildiride, Hafız Ahmed Ağa Kütüphanesi koleksiyonunda İbnü'l-Cezerî'ye ait birçok eserin bulunduğu tespit edilmiştir. Bu eserler, kıraat imamlarının farklı okuyuşlarına, rivayet zincirlerine ve tecvid esaslarına dair detaylı bilgiler sunmaktadır. Çalışma, söz konusu eserlerin fiziksel özelliklerini, içeriklerini ve tarihî önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, İbnü'l-Cezerî'nin ilmi kişiliği ve kıraat ilmine katkıları değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: İbnü'l-Cezerî, Kıraat İlmi, Yazma Eserler, Tecvid, Hafız Ahmed Ağa

MEKKE-MEDİNE LEHÇELERİ VE KİRÂAT EKOLLERİ BAĞLAMINDA HZ. PEYGAMBERİN KİRÂATI

Sezai GÜN

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, sezaigun43@gmail.com

Özet

Kırâat ilmi, Kur'ân-ı Kerim'de yer alan lafızların rivâyet zincirine uygun olarak nasıl icrâ edileceğini ve farklı okuyuş kültürlerini konu edinen ilimdir. Kırâat'teki bu farklılıklar Kur'ân'ın nazil olduğu dönemdeki Arap toplumunun kullanmış olduğu lehçe çeşitleri ile doğrudan ilişkilendirilebilir. Kur'ân'ın okunmasında kolaylık sağlayan bu lehçe çeşitliliği muhatapların Kur'ân'ı kendi dil fonetikleriyle anlamalarını ve benimsemelerini sağlamıştır. Bu minvalde Hz. Peygamberin 'Kur'ân Yedi Harf üzere inmiştir' sözü Kur'ân'ın farklı dil özelliklerine uygun okunabileceği ruhsatını ortaya çıkarmıştır. Bununla beraber mezkûr ruhsat ile birlikte kırâatlerin sıhhat şartlarından kabul edilen Arap diline uygunluk meselesi lehçe ile kırâat ilişkisini güçlendirmektedir. Söz konusu ilişkinin bariz örneklerinden biri de Mekke ve Medine'deki lehçeleri ile bu merkezlerin kırâatleri arasında tezahür etmektedir. Bu çalışma, Mekke-Medine kırâat ekollerini yine aynı bölgeye özgü lehçe çeşitleri ile mukâyese ederek söz konusu bölgelerin lehçelerinin fonetikleri ile kırâat usûlleri arasındaki münasebeti incelemeyi hedeflemiştir. Çalışmanın amacı mevzubahis merkezlerin kırâat ekolleri ile lehçeleri arasındaki ilişkiyi mercek altına almak neticesinde kırâat usûlü bakımından Hz. Peygamberin kırâatinin özelliklerini ortaya koymaktır. Araştırma Mekke-Medine kırâat ekollerinde yer alan kırâat imamlarından İbn-i kesîr, İbn-i muhaysin, Nâfi' ve Ebû Ca'fer kırâatleri ve bu bölge özelinde yer alan lehçeleri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada ismi zikredilen kırâat imamları ve onların meşhur râvilerinin kırâatteki usûl yönü tetkik edilmiş, Mekke-Medine lehçeleri de tahlil edilerek aralarındaki bağ tespit edilmiştir. Mezkûr Kırâat ekolleri ile lehçelerin analiz edilmesi neticesinde Hz. Peygamberin genelde Medine'de okumuş olduğu kırâat usûlüne ışık tutmak ve bu konuyu literatüre kazandırmak hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân-ı Kerim Okuma ve Kırâat İlmi, Mekke-Medine Kırâat Ekolleri, Lehçe, Mekke-Medine Lehçesi, Hz. Peygamberin Kırâati

MUTEZİLE’DE HÜSÜN KUBUH MESELESİ

Ali Can GÜREL

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi , cinali6675@gmail.com

Özet

Bu çalışma, İslam düşüncesinde ahlakî hükümlerin kaynağı olarak hüsün ve kubuh (iyilik ve kötülük) kavramlarını Mu‘tezile ekolü çerçevesinde ele almaktadır. Mutezile’ye göre iyilik ve kötülük akılla bilinebilir, fiillerin kendisinde iyilik veya kötülük zâtî olarak vardır. Yani fiilin kendindendir. Allah’ın emir ve yasakları bu temele dayanır. Dolayısıyla bir fiil Allah emrettiği için iyi veya yasakladığı için kötü değildir.

Mutezile’nin adalet anlayışı, insanın özgür iradesine ve fiillerinden sorumlu tutulmasına dayanır. Allah adildir ve asla zulmetmez; bu nedenle insanlar işledikleri fiillerin yaratıcısı durumundadır. Dolayısıyla işledikleri olumlu veya olumsuz fiillerin sevap ve günahlarını hak etmiş olarak karşılıklarını alırlar. Mutezile’nin bu görüşüyle kaderci cebri anlayışlara karşı bir duruş sergiler.

Bağdat ve Basra Mutezile ekolleri arasında farklılıklar olsa da, ortak görüş, aklın iyilik ve kötülüğü belirlemede belirleyici olduğudur. Bağdat ekolü vahyin gerekliliğini daha fazla vurgularken, Basra ekolü daha katı bir akılcılığı savunmuştur.

Mutezile’ye göre fiiller, vacip (yapılması zorunlu), mendup (yapılması övgü getiren), mübah (nötr) ve kabih (kınamayı gerektiren) olarak sınıflandırılır. Bu sınıflandırma, aklın medih (övgü) ve zemm (kınama) esasına göre yapılır. Özellikle “vecih” anlayışı, fiilin ahlaki değerinin bağlamına göre belirlendiğini ortaya koyar.

Mutezile’de insan fiilleri Allah’a izafe edilemez; kişi kendi fiilinin tek fâilidir. Ona göre bir fiilin iyi ya da kötü olması, bağlam ve niyet gibi unsurların oluşturduğu “vecih”e bağlıdır. Aynı fiil farklı şartlarda farklı ahlakî değerler taşıyabilir.

Sonuç olarak Mutezile, ahlaki hükümlerin akıl yoluyla bilinebileceğini ve insanların özgür iradeleriyle fiillerinden sorumlu olduklarını savunarak, İslam keliminde güçlü bir akılcı ahlak anlayışı geliştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kelam, Mutezile, Adalet, Hüsün-Kubuh, Vecih.

TRANSHÜMANİZM'İN TEKNOLOJİK TEKİLLİK (TECHNOLOGICAL SINGULARITY) PROJESİNİN KELÂM'IN İNSAN ANLAYIŞI AÇISINDAN GETİREBİLECEĞİ MUHTEMEL TEHDİTLER VE İMKANLARIN DEĞERLENDİRMESİ*

Ceyda ARICI*

Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, ceydaarici12@gmail.com

Özet

Teknolojinin insan hayatının içerisinde azımsanamayacak kadar etkin bir rol oynaması ve yaşamın vazgeçilemez bir parçası olması, insanı yeni bir arayışa, yeni bir buluşa yönlendirmektedir. Nihayetinde de insan fikirleriyle, zekasıyla her geçen gün teknolojiye yeni bir ivme kazandırmaya devam etmektedir. Yapılan yeniliklere, gelişen teknolojiye bakıldığında bu sürecin insanın daha kaliteli yaşam sürdürülebilmesi ortak bir amaç olarak ortaya konulmuştur. Geçmişte teknolojinin gelişmesini günlük yaşam içerisinde kullanılan eşyaların yaşamı daha kolay hale getiren parçalardan ibaret olduğu varsayılabilir ancak günümüzde teknolojinin alışlagelmışın dışında bir temsilcisi var: Yapay Zekâ. Yapay zekâ yeni bir teknolojik gelişme olmasıyla birlikte hızla gelişim göstermekte ve bu gelişim yalnızca sürekli kullandığımız cihazlarla sınırlı kalmamaktadır. Artık zihinlerin ve bedenlerin yapay zekâ ile bağlantı kurduğu, yapay zekâ ile gelişim gösterdiği bir sistemden bahsedilmektedir. Bu sistem neticesinde temel amacı insanın yaşam konforunu olumsuz etkileyen hastalıkları, kusurları, acıyı ortadan kaldırmak; insan yaşamının ömrünü uzatmak temel görüşüne sahip neticede ölümsüzlük iddiasına sahip birçok proje oluşturulmuştur. Transhümanizm ise bu projelerden sadece biridir. Gerçekleştğinde insanı nasıl bir geleceğin beklediği bilinmemekle beraber gerçekten insan için olağanüstü bir ilerleme mi yoksa beklenmedik bir netice mi olacağı soruları henüz netlik kazanmamış durumdadır. Dolayısıyla bu sıra dışı yeniliğe ayak uydurulması veya korkulması arasında bir konsensüs bulunmamaktadır. Bununla beraber transhümanizm şemsiyesi altında ele alınan teknolojik tekillik projesi ölümsüzlük bağlamında ulaşılmak istenen hedeflerden biridir. Teknolojik tekilliğin insan yaşamının daha konforlu, kaliteli ve uzun olacağına dair verdiği vaatlerin tartışılıp değerlendirilmesi birçok alanda olduğu gibi teoloji alanında da zorunluluk arz etmektedir. Dolayısıyla genelde transhümanizm özelde teknolojik tekillik projesin, kelâmın insana baktığı perspektiften ele alınıp muhtemel imkânları ve tehditleri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Din, kelâm, insan, yapay zekâ, transhümanizm, teknolojik tekillik.

* TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Programı tarafından desteklenmektedir.

* Doç. Dr. Kadir Gömbeyaz (Danışman)

MUTEZİLE'DE EMR-İ Bİ'L-MA'RUF NEHY-İ ANİ'L-MÜNKER

Emrullah AKKAY

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi & emrullahmail11@gmail.com

Özet

Bu çalışmada Mutezile'nin emr-i bi'l maruf nehyi ani'l-münker ilkesi ele alınmıştır. Mutezile'nin beş temel esasından (usûl-u hamse) biri olan bu ilke, haddi zatında mezhebin düşünce, varoluş, gelecek ve devamlılığını sağlayan taşıyıcı bir özelliğe sahiptir.

Mutezile'ye göre emr-i bi'l maruf'un vucûbiyeti hususunda ümmet icmâ etmiştir. Bu sebeple iyi ve güzeli insanlara iletmek ve insanları kötülüklerden alıkoymak, teklife muhatap olan herkes için vâciptir. Maruf yani güzel olan fiilleri emretmek iki kısımdan ibarettir. İlk kısım vâcip olup, vâcip fiillerin emredilmesidir. İkinci kısım ise nedb hükmünde olup, mendup fiillerin emredilmesidir. Bu konuda mezhep içinde bir ihtilaf söz konusu değildir. Bu ittifak Kuran'daki ilgili ayetlere dayanır. Ancak nehyi ani'l-münker'in keyfiyeti (kavl, darb, kitâl) hususunda mezhep içi bir ihtilaftan söz etmek mümkündür.

Çalışmamızın birinci bölümünde kavramın anlamına ve mezhep içerisindeki konumuna yer verdik. Kâdî Abdülcabbâr'a göre emr-i bi'l maruf nehyi ani'l-münker' den maksat hasen olan fiili yerine getirip kabih olan fiilden yüz çevirmektir. İbnü'l-Melâhimî'ye göre ise iyi oluşu akıl veya şeriat ile bilinen bütün fiiller maruf kapsamına girmektedir. Münker ise aklın veya sem'in (nass) çirkin gördüğü her şeydir veyahut vâcip olanın ihlâl edilmesidir.

Ebû Ali'ye göre iyiliği emretmek ve kötülükten alıkoymak aklen vâciptir. Ebû Hâşim'e göre ise şer'an vaciptir. Kâdî Abdülcabbâr'a göre emr-i bi'l maruf ve nehyi ani'l-münker arasında fark vardır. Şöyle ki iyiliği emretmede mücerret emir yeterliyken münker'in nehy edilmesinde sadece nehiy kâfi gelmez. Yerine göre tedricî bir nehy sürecinden bahsetmek mümkündür.

Âmir (iyiliği emreden) ve nâhiy (kötülükten yasaklayan) için birtakım şartların ve yeterliliklerin olması önemlidir. Sonuç olarak Mutezile içinde emr-i bi'l maruf için genel manada bir ittifak söz konusu iken nehyi ani'l-münker'de ise birtakım farklı görüşlerin olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Mutezile, İyiliği emretmek, Kötülükten sakındırmak, Vâcip.

MUTEZİLE'DE ASLAH TEORİSİ

Kübra KAHRAMAN & Mehmet Fatih ÖZEROL

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, kubra1034@gmail.com & Doç. Dr. Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışmada Mutezile ekolünün beş temel ilkesinden olan adalet ilkesi içerisinde benimsediği temel yaklaşımlarından biri olan aslah teorisi ele alınmıştır. Giriş bölümünde, aslah teorisinin Mutezile'nin adalet ilkesi ile bağlantısı ele alınmış, Allah'ın tüm fiillerinin hasen olduğu ve bu bilgiler doğrultusunda insanlar için en uygun olanı yaratmanın O'na vacip olduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu düşünceler Mutezilî kelimada “vücüb alellah” kavramı ile de ifade edilmiştir.

Birinci bölümde aslah kavramı etraflı bir şekilde işlenmiştir. Aslah kavramı genel olarak "insanlar için en elverişli, en yararlı olan şeyler" olarak ifade edilirken, Mutezilî kelimacılar bu kavramı farklı şekillerde değerlendirmişlerdir. Ebü'l Hüzeyl el-Âllâf, Allah'ın insanlar için en uygun olanı yaratmasını vâcib görürken, Nazzâm ise en uygunu değil, uygun (salah) olanı yaratmasının gerekli olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla temelde aslah doktrini kabul edilmiş olsa da, Mutezile içerisinde farklı anlayışlar da bulunmaktadır. Mutezile'de aslah teorisi ile ilgili en temel ayrışma Bağdat ve Basra ekolleri arasında olmuştur.

Bağdat Mutezile kelimacıları aslahı, insanla ilgili dinî ve dünyevî konuların tümünde aslahı yapmanın Allah'a vâcib olduğunu savunurken; Basra Mutezile kelimacıları bu hususta daha sınırlı bir alanda aslahın vâcib olduğunu ifade etmişlerdir. Basra Mutezilesi, Bağdat Mutezilî kelimacılarının aslah konusundaki katı tutumlarını reddederek aslahın yalnızca dinî konularda geçerli olduğunu savunmuş ve bu bağlamda lütuf kavramını öne çıkarmıştır. Bağdat ekolünün aslah anlayışı, Basra Mutezilesine mensup kelimacılar tarafından birçok yönden tenkit edilmiştir. Mutezile kelamını sistemleştiren Kâdî Abdülcebbar, eserlerinde Basra ekolünün bu konudaki düşüncelerini ve eleştirilerini etraflıca izah etmiştir.

Sonuç olarak Mutezile'nin aslah teorisi, kelimacılar arasında zengin bir tartışma alanı oluşturmaktadır. Bu tartışmalar, Allah'ın iradesinin ve kudretinin nasıl anlaşıldığına dair önemli ipuçları vermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kelâm, Mutezile, Aslah, Basra, Vücüb alellah.

TASAVVUF PSİKOLOJİSİNİN İNSANIN BENLİĞİ VE BAĞIMLILIKLARIYLA OLAN ETKİLEŞİMİNİN TASAVVUFİ VE PSİKOLOJİK KAVRAMLARLA BAĞLANTISI

Betül TÜRKEL & Esmâ SAYIN

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, betulturkel35@gmail.com & Profesör Doktor,
Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

Özet

İnsan uça olma arzusu ile uçsuz olma arasında sıkışmıştır. Bu durum insanın, insan olma mücadelesinde kişiyi, zirvede olmayı, uçsuz olarak yaşamayı isteyen birine dönüşmesini, insanı kendine bağlı ve bağımlı hale getirmiştir. İnsanın uç noktası kendisine bağlılığı, uçsuz olması ise, kendisine bağımlılığı ile ilgilidir. Uçurtmada da İp, uçurtmaya bağlı olduğu için uçurulabiliyorsa, insanda Rabbine bağlı olduğu sürece kendisine, hayat amacına bu dünyada yer bulabilir. Nasıl ki, ipi kaçırılan bir uçurtma oradan oraya savruluyorsa, dünyada kendisine yer bulamayan insan da, başkalarının bulduğu yere oturmak zorunda kalır. İnsanın kendine olan bağlılığı, İnsanı Rabbine bağlanmaktan onunla gönül bağı kurmaktan alıkoyar. Bu çalışmanın amacı Tasavvuf Psikolojisinin insanın benliği ve Bağımlılıklarıyla Mücadelesini bu arzunun, arzuyu arayanda cevap bulması ile yolunu bulmuştur. Bağımlıların tedavisinin zorlu olmasının sebebinden ziyade, sonucu önemlidir. Çünkü sonuç, onları kendi sonlarına götürür. Yaşanmışlıklar, yaşantıları, yaşantılar ise son cevaptır onlar için. Tedaviye karar veren kişi, bilmelidir sonun bir başlangıcı olduğunu, insanın da son bulduğunu. Bu sayede kendi kendinden çıkarak, nefsi emareden nefsi Kamile'ye varabilir. Tasavvuf psikolojisinde nefsi emare kötülükten beslenirken, nefsi Kamile ise iyilikten beslenmiştir. Bu makale de tasavvuf psikolojisinin insanın benliği ve bağımlılıkları ile olan etkileşiminde dini başa çıkma konularından kendini bulmak nefsi Kamile, kendini kaybeden insanın duygusuzluğu depresyon, uça ve Uçsuz olmayı isteyen insanı etkileyen istikamet, Kişilik bozukluğunun tedavisi zühd, sadakat ile Allah'a bağlılık İhsan, Güven duygusunun karşılığı tevekkül, razı olmanın rızaya ulaşması, benliğin keşfi müşahade ve hal değişimi vecdin tasavvufi ve psikolojik kavramlarla bağlantısı Literatür taraması, karşılaştırma ve kavram Analizi, yorumlama, yöntemi kullanılarak araştırılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tasavvuf Psikolojisi, Benlik, Bağımlılık, Bağlılık.

DİNİ VE MANEVİ GELİŞİMİN TASAVVUF PSİKOLOJİSİ AÇISINDAN İNSANIN KARAKTER GELİŞİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Büşra Nur TÜRKEL DİNLER & Esmâ SAYIN

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, busranurturkel@gmail.com & Profesör Doktor,
Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

Özet

Dini ve manevi gelişimin Karakter üzerindeki oluşumunu sağlayan ahlak, önce insan olmak demektir. İnsanlığın temelini de ahlak ve insanın karakteri oluşturmuştur. Sevgi, saygı, hoşgörü ahlakın ayrılmaz bir parçası olduğu gibi, insanın karakterini de yansıtır. Yansıma karşılıklı olduğu için, bu yansımayı yansıtan ahlak ve karakterin insana uyumunu sağlayan sevgidir. Ahlak ve karakter gelişimi uyum içinde, yaşamla iç içe geçmiş hayatın ve insanlığın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Yaşamak isteyen biri, ahlakı ve karakter gelişimini öğrenmelidir. Ahlakın ve karakter gelişiminin öğrenildiği ve yaşatıldığı yer aile evidir. İlk önce anne babadan başlar ahlak ve karakter gelişimi dersleri. Sevgi ve saygı birinci ders niteliğindedir. Sevgi, ruhun gıdası saygı kalbin gıdasıdır. Bunları öğrenen bir birey, hayatını iyi şekillendirir. Toplumu biçimlendirir. Ahlaki ve karakter gelişimini tamamlamış olmanın Erdemli olmakla aynı anlama geldiğini de bilir. Güçsüzleri ezmemesi gerektiğinin, onlara kol kanat germenin gerekliliğini dini bir rehber olan peygamber efendimizden (sav.) öğrenmiştir. Gücün haklının yanında olduğunu, haksızın ise hak üzerindeki hırsızlığının farkında olur. Bu yaklaşımla ahlaki bütünlüğün korunması ve tasavvuf psikolojisinin insanın dini ve karakter gelişimi üzerindeki durumunu, benlikte kaybolmak vecd, insan olmak yolda olmaktır istikamet, çocuklukla başlayan ahlaki eğitim Takva, yaptıklarından ve yapmadıklarından pişman olan insan nefsi levvame, intihar girişimindeki insanın nefesine uyması, tasavvuf psikolojisinin insanın ahlaki ve karakter gelişimine olan bakış açısı konularını literatür taraması, kavram analizi, karşılaştırma yorumlama yöntemi, kullanarak açıklamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tasavvuf Psikolojisi, Manevi Gelişim, Karakter, Din.

TASAVVUFİ AÇIDAN ESMAÜ'L HÜSNÂ'NIN İNSANIN MANEVİ YAŞANTISINA ETKİLERİ

Hakan KAVALCI & Esmâ SAYIN

*Temel İslam Bilimleri/Sosyal Bilimler Enstitüsü - Balıkesir Üniversitesi, Yüksek Lisans Öğrencisi,
hakankavalcı5@gmail.com & Prof. Dr., Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*

Özet

Tasavvufî anlayışa göre insan, maddi ve biyolojik bir varlık olmanın ötesinde, “eşref-i mahlukat” yani yaratılmışların en şerefliisi olarak tanımlanan ve derin anlam arayışı içerisinde bulunan manevi bir varlık olarak kabul edilmektedir. Bu yönüyle insan Allah Teala’nın ilahî isimleri vasıtasıyla, hayatının her alanında hem varoluşunu anlamlandırma ve kendini tanıma hem de Rabbi ile kendi öz benliği arasında derin ve manevi bir bağ kurma imkanına sahip olur. İşte bu noktada “Esmâü’l-Hüsnâ”nın en temel fonksiyonlarından biri, insan ile Yaratıcısı arasındaki irtibatı ve manevî bağı kurmaktır. İlahî isimler, insanın Yaratıcısı ile olan bağlarını canlı tutar ve manevî hayatını anlamlandırmasında önemli bir rol oynar. Bu isimler insanı kalben Rabbine yönlendirerek, gerçek anlamda Allah Teala’yı tanıma durumu olan marifetullahın oluşmasına vesile olurlar.

Allah Teala, kullarını yalnızca fiziki bir yapıda değil, aynı zamanda manevî kabiliyetler vererek yaratmış; Esmâü’l-Hüsnâ vasıtasıyla da “Allah’ın ahlâkıyla ahlâklanma” yeteneğini vermiştir. Bu, insana bahşedilmiş en büyük nimetlerden biridir. Bununla birlikte Allah Teala, kullarından bu ilahî isimlerin gerektirdiği şekilde bir yaşam sürmelerini emrederek, bu isimlerin manevî boyutlarını davranışlarına yansıtılmalarını istemiştir. Şayet Allah Teâlâ, kullarına bu ilahî isimleri manevî hayatlarında tecrübe edebilme yeteneğini vermemiş olsaydı, insanlara bu isimleri bildirmez ve bu isimlerin gereğiyle yaşamlarını emretmezdi. O hâlde insan, bu ilahî isimleri kendi ruh ve manevî dünyasında yaşadığı, hayatına bu isimlerin tecellilerini yansıttığı oranda Rabbini tanıma ve marifetullah kapısını aralama imkânına erişebilir.

Bu çalışmanın temel amacı, Esmâü’l-Hüsnâ’nın insanın manevi ve psikolojik yapısı üzerindeki etkilerini incelemek ve bu bağlamda ilahî isimlerin bireyin duygusal, ahlaki ve ruhsal gelişimindeki rolünü ortaya koymaktır. Bu bağlamda, merhamet, tevazu, şükür, güven, teslimiyet ve sabır gibi temel manevi ve ahlaki duyguların gelişiminde etkili olan ilahî isimler, tasavvuf psikolojisi yönünden ele alınacaktır. Çalışmada literatür taraması, kavramsal analiz ve yorumlama yöntemleri bir arada kullanılarak, Esmâü’l-Hüsnâ’nın bireyin maneviyat üzerindeki yansımaları irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tasavvuf Psikolojisi, Esmâü’l Hüsnâ, Tevazu, Sabır

DUANIN RUHSAL VE PSİKOLOJİK SAĞLIĞA ETKİLERİ

ZELİHA GÜNDOĞDU & ESMA SAYIN

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, zelsh.g@gmail.com & Prof. Dr. Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Profesör Doktor

Özet

Dua, insanların Allah (cc) ile arasındaki manevi bağını güçlendiren, ruhsal ve psikolojik sağlığı üzerinde olumlu etkiler yaratan samimi bir ibadet şeklidir. Dua ile insan Allah'a yönelerek sevgi, saygı ve tevazu içinde iletişim kurar. Dua, yalnızca isteklerini dile getirme aracı değil, aynı zamanda kalbin huzura kavuşmasını ve ruhsal arınma sürecini temsil eder. Kişiye güven duygusu verir, yalnızlık hissini giderir, bireye her şeyin kontrolünün Allah'ın elinde olduğunu hatırlatır. Ruhsal tedavi sürecinde dua, yalnızca kelimelerle yapılan bir eylem değil, aynı zamanda içe dönük bir yolculuktur. Birey dua ederken, benliğini arındırır, içindeki öfke, kırgınlık ve olumsuz duygulardan uzaklaşarak kalbini dinginleştirir. Bu süreç, aynı zamanda stresin, kaygının, depresyonun ve diğer psikolojik rahatsızlıkların tedavisinde önemli bir rol üstlenir. Dua etmek, bireyi sorumluluk duygusu altında akıldaki sorularına cevap aramaya, kendisini sorgulamaya ve yaşamını gözden geçirmeye yönlendirir. Dua, insanı itidale ulaştırır, kalbini arındırır, sabır, şükür ve tevazu gibi erdemler kazandırır. Düzenli ve samimi bir şekilde dua etmek, kişiye Allah'ın yakınlığını hissettirir ve manevi hastalıkları tedavi etmede en etkili yoldur. Dua yalnızca bir tedavi yöntemi değil, manevi bir güç kaynağıdır. Allah'a güvenmek, samimi bir şekilde dua etmek ve sabırla beklemek, iyileşme sürecinde büyük bir rol oynar. Bu çalışmada, dua ile ruhsal tedavi arasındaki ilişki karşılaştırılarak, dua etmenin bireysel huzura ve ruhsal dengeye nasıl katkı sağladığı açıklanmaktadır. Bu çalışmanın amacı, hangi dua hangi manevi hastalığa iyi gelir sorusunun cevabını bulmak, dua ile ruhsal tedavi yöntemlerini ve dua etmenin bireylerin psikolojik sağlıkları üzerindeki olumlu etkilerini ele almaktır. Bu çalışmamızda literatür taraması yapılmış, Kur'an-ı Kerim'deki dualar ve peygamber (sav)'in duaları karşılaştırılmış, dua etmenin psikolojik iyileşmeye etkisi anlatılmış, manevi hastalıklar ve dua arasındaki ilişki kavram analizleri ve yorumlama yöntemleri de kullanılarak hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Tasavvuf Psikolojisi, Dua, Ruhsal Tedavi, Manevi Sağlık

DİYANET'İN 4-6 YAŞ KURAN KURSLARINDA HADİS/SÜNNET EĞİTİMİNİN ÇOCUKLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ*

Haticegöl KARDEŞ**

Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, haticegulkardes@gmail.com

Özet

07.04.2012 tarihinde yaz Kur'an Kursları için şart koşulan yaş sınırı ortadan kalkmıştır. Yaş sınırının ortadan kalkması ve velilerden gelen talep üzerine 4-6 Yaş Kur'an Kursu programı ilk kez 2013-2014 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. 2014 yılından 2025 yılına kadar 11 yıllık bir eğitim süreci devam etmektedir. Bu devam eden süreçte hadisler ve Hz. Peygamberin hayatı da birçok kez hem içerikte hem de amaçlarda kendini göstermektedir. Programın genel amaçları arasında "Peygamber Efendimizin kişiliğini ve ahlakını tanımaları, sevmeleri ve model almaları" yer almaktadır. Bu bağlamda çalışmamızın amacı "4-6 yaş Kur'an Kurslarındaki hadislerin ve Hz. Peygamberin hayatının kullanımına dair öğretici ve velilerin görüşlerini" belirlemektir. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Çalışma grubu "4-6 yaş Kur'an Kursu öğreticileri ve 4-6 yaş Kur'an Kursu velileri" olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda 12 öğretici ve 18 veli ile görüşme yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler deşifre edilerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Öğretici ve velilerin görüşleri kodlandırılmış, temalandırılmış ve raporlandırılmıştır. Bu çerçevede çalışmada elde edilen en temel bulgunun; hadis ve sünnetlerin kullanımının çocukların ahlaki yönden davranışlarına çok ciddi etki ettiği, bu davranışın sadece kurslarla sınırlı kalmadığı aynı zamanda aile içine de sirayet ettiği ve çocuğun eve getirmiş olduğu sünnetlerin belli bir süre sonra ailedeki diğer üyeleri de etkilediği ve sünnetin hem ailede hem sokakta hem de okulda ahlaki bir olgu olarak yaşanmasına neden olduğu görülmektedir. Mevcut gelişim psikologlarına göre de 0-6 yaş arası bireylerin kişilik gelişimlerinin %80 i bu çağda tamamlandığı için bu yaşlar kritik bir dönem olarak kabul edilir. Bu bağlamda hadislerin çocukların hayatında önemli bir yer edindiği ve 4-6 yaş eğitiminde önemli bir faktör olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hadis, Din Eğitimi, DİB 4-6 Yaş Kur'an Kursu, Çocuk Gelişimi, Çocuk

* TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı tarafından desteklenmektedir

** Arş. Gör. Oğuzhan Yıldız danışmanlığında

POST-MODERN BİR YAKLAŞIM OLARAK ÇÖZÜM ODAKLI KISA SÜRELİ TERAPİ

Bilgen ÖZKAN & Özer ÇETİN

Balıkesir Üniversitesi, somabilgen@gmail.com & Prof. Dr. Balıkesir Üniversitesi

Özet

Bu bildiri, Çözüm Odaklı Kısa Süreli Terapi (ÇOKST)'nin temel felsefesi, ilkeleri, teknikleri ve terapötik süreçteki uygulamalarını kapsamlı biçimde ele almaktadır. ÇOKST, bireyin sorunlarını derinlemesine analiz etmekten ziyade, mevcut durumda işe yarayan davranışları ve çözüm yollarını belirleyerek danışanın güçlü yönlerini ön plana çıkarmayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın temelinde yer alan "bozulmadıysa onarma", "işleyen çözüm yollarına başvurmada ısrarlı olma" ve "işlemeyen çözüm yollarına başvurmama" ilkeleri, terapinin yönünü belirleyen temel prensiplerdir.

Danışmanın rolü, danışanın güçlü yönlerini fark ederek ve danışanın kendi çözüm yollarını üretmesine destek olan bir rehberlik sürecini içermektedir. Danışan ise, terapi sürecinde pasif bir alıcı değil, aktif bir katılımcı olarak sürece yön vermekte ve kendi değişim sürecinde sorumluluk üstlenmektedir. Bu bağlamda, danışmandan çok danışanın uzman kabul edildiği bir anlayış öne çıkmaktadır.

Çözüm odaklı kısa süreli terapinin temel ilkeleri arasında, tek bir doğru çözümün olmadığı, küçük değişimlerin büyük etkiler doğurabileceği ve geçmişten ziyade geleceğe odaklanmanın daha işlevsel olduğu gibi önermeler yer almaktadır. Terapi süreci, sorunun tanımlanması, danışanın hedeflerinin belirlenmesi, nadir ya da istisnai durumların keşfi, ilerlemenin değerlendirilmesi ve son oturumda geri bildirim verilmesi gibi aşamalardan oluşur.

Terapötik ilişki biçimleri üç grupta incelenmektedir: müşteri tipi ilişki, şikayetçi tipi ilişki ve ziyaretçi tipi ilişki. Danışanın terapiye olan bakış açısına ve değişim isteğine göre bu ilişki biçimlerinden biri gözlemlenebilir.

Ayrıca terapide kullanılan teknikler oldukça çeşitlidir. "Mucize sorusu", "kabus sorusu", "istisna durumları keşfetme" ve "derecelendirme (skala) soruları" gibi tekniklerle danışanın kendini tanıması ve çözüm geliştirmesi desteklenir. Diğer teknikler arasında "yaz-oku-yak", "geleceği okuma", "geri bildirim ve dönüt" gibi uygulamalar yer alır. Geri bildirim süreci ise övgüler, geçiş ifadeleri ve ev ödevleri gibi alt başlıklarla yapılandırılmıştır.

Son olarak, ÇOKST' nin avantajları ve dezavantajlarına değinilmiş ve yaklaşımın danışmanlık sürecindeki yeri ve önemini ortaya koymayı amaç edinmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çözüm Odaklı Terapi, kısa süreli danışma, danışan merkezlilik, pozitif psikoloji, terapi teknikleri

BİLGİ, HİKMET VE AHLÂK TEMELLİ BİR EĞİTİM YAKLAŞIMI: ERZURUMLU İBRAHİM HAKKI'NIN TEORİK VE UYGULAMALI GÖRÜŞLERİ

Ayşe POLAT & Turgay GÜNDÜZ

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Bursa Uludağ Üniversitesi, ayseipekpolat16@gmail.com & Doç. Dr., Bursa Uludağ
Üniversitesi, tgunduz@uludag.edu.tr*

Özet

Erzurumlu İbrahim Hakkı (1703–1780), XVIII. yüzyıl Osmanlı entelektüel dünyasında hem klasik İslamî ilimler hem de dönemin pozitif bilimleri arasında kurduğu dengeyle öne çıkan özgün bir mütefekkir ve ilim adamı olarak dikkat çekmektedir. Onun ilmi mirası, özellikle felsefe, astronomi, psikoloji, ahlâk ve pedagojiyi mezceden disiplinlerarası bir yaklaşımı yansıtır. İbrahim Hakkı'nın eğitim düşüncesi, insanın ontolojik değerini esas alarak bireyin bilgi, hikmet ve ahlâk ekseninde bütüncül bir varoluşsal gelişim göstermesini amaçlayan çok katmanlı bir pedagojik anlayışa dayanmaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca teorik bir çerçeve sunmakla kalmayıp aynı zamanda bireyin zihinsel, ahlâkî ve ruhsal inşasına yönelik yöntemsel öneriler içermektedir. Özellikle *Marifetnâme* ve *Tertîb-i Ulûm* gibi temel eserlerinde sistematik biçimde ortaya konulan bu pedagojik perspektif, klasik İslam eğitim geleneği ile çağdaş eğitim teorileri arasında güçlü bir epistemolojik köprü kurabilecek nitelikler taşımaktadır. Bu bildiride, Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın eserlerinden hareketle onun eğitimde benimsediği yöntem ve teknikler tespit edilerek analiz edilmiştir. Araştırmanın yöntemi olarak doküman analizi ve içerik analizi teknikleri kullanılmış; metin temelli, sistematik ve karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen bulgular, İbrahim Hakkı'nın eğitim anlayışında soru-cevap yöntemi, tekrar, ezber, yazarak öğrenme ve öğretirken öğrenme gibi, günümüzde de geçerliliğini koruyan didaktik stratejilere yer verdiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, onun sadece döneminin pedagojik ihtiyaçlarına yanıt vermekle kalmayıp aynı zamanda evrensel öğretim ilkelerine temas eden bir eğitim vizyonuna sahip olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Erzurumlu İbrahim Hakkı, Eğitim Yaklaşımı, Klasik İslam Düşüncesi, Pedagojik Yöntemler, İçerik Analizi.

USULİ'NİN DİVANİ'NDA TEMEL TASAVVUFİ KAVRAMLAR

Osman ÇINAR & Ömer Sami UZUNER

Yüksek Lisans Öğrencisi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri ABD,osman6934fb@gmail.com & Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri,omer.uzuner@beun.edu.tr

Özet

Usûlî, 16. yüzyıl Osmanlı şairlerinden olup bugün Yunanistan sınırlarında bulunan Yenice-i Vardar'da doğmuştur. Yenice-i Vardar, Osmanlı döneminde Evrenosoğulları'nın merkezi olarak kültürel bir odak noktası haline gelmiş, bilim ve sanat faaliyetleriyle önemli bir yer edinmiştir. Usûlî'nin asıl adı Abdullah'tır. Genç yaşta tasavvufa yönelmiş ve Mısır'da İbrahim Gülşenî'ye intisap etmiştir. Şeyhinin 1534'te vefatının ardından memleketine dönerek ömrünü Gülşenî tarikatını Rumeli'de yaymaya ve akıncı beylerine musâhiplik yapmaya adanmıştır. Usulî'nin vefatı 945/1538-39 yılına tarihlenmiştir.Usûlî'nin edebi kişiliği, dönemin önde gelen mutasavvıf şairleri arasında yer almasını sağlamıştır. Şiirlerinde genellikle vahdet-i vücûd düşüncesine ve ilâhî aşka yer vermiştir. Zamane tezkirecileri, onu Nesîmî ve Fuzûlî çizgisinde değerlendirirken, özellikle melâmet neşesi ve tasavvufî sembollerle bezeli şiirleriyle dikkat çektiğini belirtmişlerdir. Şairin sade üslubu, gazellerine samimi bir hava katmıştır. Bununla birlikte, şiirlerinde Âl-i abâ sevgisinin belirgin olması, onun manevî derinliğini ortaya koymaktadır.Usûlî'nin en önemli eseri Divan'ıdır. Bu eserinde 5 kaside, 11 musammat, 152 gazel ve diğer nazım şekillerinden şiirler bulunmaktadır. Divanında yer alan gazeller, özellikle ilâhî aşk temasıyla öne çıkmaktadır. Sade bir dil ve konuşma üslubuna yakınlık taşıyan şiirlerinde halk edebiyatı unsurlarını da görmek mümkündür. Bu özellikleriyle Usûlî'nin, divan edebiyatı ile halk edebiyatı arasında bir köprü kurduğu söylenebilir. Ayrıca Hadis Tercümesi, Yenice Şehrengizi gibi eserleri de bulunmaktadır.Usûlî'nin tasavvufî yönü, Gülşenîliğe olan bağlılığı ve şiirlerindeki derin manevi kavramlarla şekillenmiştir. Gülşenî tarikatının vahdet-i vücûd anlayışı ve melâmet neşesi, onun hem kişiliğini hem de şiirlerini derinden etkilemiştir. Divanında tasavvufî semboller ve ifadelerle ilâhî aşkı derin bir içtenlikle işlemiştir. Yenice-i Vardar'ın tasavvufî atmosferinde yetişen Usûlî, bu özelliğiyle hem dönemin tasavvufî edebiyatına yön vermiş hem de sonraki kuşaklara ilham kaynağı olmuştur. Usûlî, edebi birikimi ve mistik bir üslûp taşıyan eserleriyle klasik Türk edebiyatının unutulmaz şairlerinden biri olarak tarihteki yerini almıştır.Usûlî'nin eserinde hâkim olan bu mistik atmosfer, onun derin bir tasavvufî birikime sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, Usûlî'nin Divanı'nın yapısal özellikleri ve içerdği tasavvufî anlatım detaylı bir şekilde değerlendirilecektir. Bu inceleme, okuyuculara tasavvufî şiirin ruhunu daha iyi kavramalarını sağlayacak bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler.Tasavvuf,usuli, divan, kasideler, gülşenilik

ANLAM ODAKLI KUR'AN EZBERLEME YÖNTEMİ: HAFIZA TEKNİKLERİYLE ARAPÇA ÖĞRETİMİ İLE DESTEKLENMİŞ YENİ BİR YAKLAŞIM

Muhammed ÖZTÜRK

İbn Haldun Üniversitesi, muhammed.ozturk@stu.ihu.edu.tr

Özet

Geleneksel hafızlık yöntemleri Kur'an'ın lafzına odaklanırken, ezberlenen metnin anlamından uzak kalmaya neden olabilmektedir. Arapçaya hâkim olmadan yapılan ezber, Kur'an'ın anlaşılması ve anlamının hayata uygulanması amacından ziyâde, dini bir geleneği sürdürme veya ibadet etme motivasyonu ile sınırlı kalabilmektedir. Bu nokta hafızlık adayları talebelerin farklı alfabeyle sahip bir kitabı ezberlemeye çalışırken "ben niçin bu kadar külfete katlanıp hafızlık yapıyorum?" sorusuna anlamlı bir cevap bulamamaları motivasyon düşüklüğüne yol açabilmektedir. Bu noktada hafıza teknikleriyle desteklenmiş Arapça öğretimi sonrası Kur'an'ın manasını bilerek ezberleme yöntemi, din eğitimi alanında yeni bir ufuk olarak değerlendirilebilir. Görsellerle hikayeleştirilmiş hafıza teknikleri ile Arapça öğrenmek küçük yaşta öğrenciler için hem eğlenceli hem de verimli olacaktır. Bu yenilikçi yaklaşım, talebelerin ezberleyecekleri metnin dili olan Arapçayı hafıza teknikleri yardımıyla etkin bir şekilde öğrenmelerini; böylece Kur'an'ı anlayarak hizmetlerini amaçlamaktadır. Bu sayede hafız adayları, Kur'an ile daha derin bir bağ kurabilecek, metni daha iyi içselleştirebilecek ve ezberlerini daha kalıcı hale getirebileceklerdir. Anlamını bilerek yapılan ezber, öğrenme sürecini daha anlamlı ve motive edici kılabilir. Nitekim hafızlığını tamamlayan birçok kişi Kur'an'ın manasına vâkıf olmak için Arapça öğrenme isteği duymaktadır. Bu durum da gösteriyor ki anlamının bilinmediği bir kitabı çokça ve şevkle tekrar etmek beklenen bir durum değildir. Bu yöntem, din eğitimi alanında nitelikli ve donanımlı hafızlar yetiştirilmesine önemli katkılar sağlayabilir. Bununla birlikte Kur'an'ın mesajını derinlemesine anlayan hafızlar, dini bilgiyi daha etkili bir şekilde aktarabilecek ve Kur'an'ın rehberliğinden daha bilinçli bir şekilde istifade edebileceklerdir. Anlam odaklı bu yaklaşım, Kur'an'ın sadece lafzının değil aynı zamanda ruhunun ve hikmetinin de öğrenilmesine olanak tanıyarak din eğitiminin kalitesini artırma potansiyeli taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Hafızlık, Anlam, Arapça, Hafıza Teknikleri

SOSYAL VE DİNİ HAYAT KONULU ÇALIŞMALARDA GEÇEN DİNİ MERASİMLERİN TESPİTİ VE ANALİZİ

Ali Beke BAĞIRGAN

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Özet

Bu çalışma, dini merasimlerin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini inceleyerek, bu ritüellerin bireyler ve topluluklar için taşıdığı anlamı derinlemesine analiz etmektedir. Din, tarih boyunca toplumsal kimliklerin oluşumunda önemli bir rol oynamış, dini ritüeller ise bireyleri ortak değerler etrafında birleştirerek sosyal dayanışmayı güçlendiren unsurlar haline gelmiştir. Doğum, evlilik ve ölüm gibi temel yaşam döngülerine eşlik eden dini törenler, sadece inanç sistemlerinin bir parçası olmakla kalmayıp aynı zamanda toplumların kültürel devamlılığını sağlayan araçlar olarak da işlev görmektedir.

Bu araştırmada, dini merasimlerin tarihsel süreç içindeki değişimi ele alınmış özellikle modernleşme, küreselleşme ve dijitalleşmenin bu gelenekler üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Geleneksel dini ritüellerin, toplumsal dönüşüm süreçleriyle nasıl yeniden şekillendiği incelenerek, bu ritüellerin günümüz dünyasındaki sosyal ve kültürel bağlamı tartışılmıştır. Medyanın ve teknolojinin gelişimiyle birlikte dini pratiklerin daha geniş kitlelere ulaşabilir hale gelmesi, bu merasimlerin bireysel ve toplumsal anlamlarını nasıl değiştirdiğini de gözler önüne sermektedir.

Elde edilen bulgular dini ritüellerin sadece manevi bir pratik olmadığını aynı zamanda sosyal bağları kuvvetlendiren ve bireylerin toplumsal aidiyetlerini pekiştiren önemli yapılar olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, geleneksel ritüellerin modern yaşam tarzları karşısında dönüşüm geçirdiği ve bu süreçte yeni anlamlar kazandığı tespit edilmiştir. Kültürel mirasın korunması ile toplumsal değişime uyum sağlama arasındaki dengeyi anlamak, dini merasimlerin gelecekte nasıl şekilleneceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Bu bağlamda çalışma, dini ritüellerin hem tarihsel kökenlerini hem de çağdaş toplumlar üzerindeki etkilerini inceleyerek, bu merasimlerin sürdürülebilirliği konusunda bir perspektif geliştirmektedir. Dini törenlerin birey ve toplum üzerindeki sosyolojik, psikolojik ve kültürel etkileri göz önüne alındığında, bu ritüellerin sadece geleneksel uygulamalar olmaktan öte sosyal kimlik inşasında da belirleyici olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dini ritüeller, dini kimlik, maneviyat ve toplum, sosyal dayanışma, dini normlar ve değerler.

DİN FELSEFESİNDE DİNÎ TECRÜBE VE MİSTİK TECRÜBE KAVRAMLARI

Rukiye ERSİN

*Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Din Felsefesi Yüksek Lisans Öğrencisi ,
rukiyersin@icloud.com*

Özet

Dinî tecrübe, din felsefesinin son dönemlerde üzerinde daha fazla düşünülen ve tartışılan bir konusu olarak dikkat çekmektedir. Çalışmanın ana konusu Dinî Tecrübe, problemi ise Mistik Tecrübe üzerine yapılan tartışmalardır. Bu amaçla Dinî Tecrübeyi ve mistik tecrübeyi inceleyip, bu konu üzerinde yapılan tartışmalar ele alınacaktır. Dinî tecrübenin ifade imkânı, insanın anlam arayışındaki temel araçlardan biri olmanın ötesinde, bireylerin manevî ihtiyaçlarını, toplumsal bağlarını ve kültürel kimliklerini şekillendiren önemli bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlık tarihinin en eski ve evrensel olgularından biri olarak dinî tecrübe, farklı kültürler, toplumlar ve bireyler tarafından çok çeşitli biçimlerde yaşanmış ve anlaşılmıştır. Dinî tecrübe yalnızca bir inanç değil, insanın varlık amacı, dünya görüşü, anlam arayışı ve kimlik gelişimiyle doğrudan ilişkili çok boyutlu bir olgudur. Dinî tecrübeye sahip bireyler, sıklıkla kendilerini bir sükûnet hali içinde hissederek. Bu durum bazen Tanrı'ya yakınlık duygusuyla, bazen de manevî bir huzur hissiyle bağlantılıdır. Dinî deneyimlerin bu hissi yönleri, bireylerin yaşadıkları manevî dönüşümü ve ruhsal dünyalarını anlamada önemli bir yer tutmaktadır. Bu bağlamda, önce tecrübe kavramının ifade ettiği anlamı, ardından mistik tecrübe kavramını ve bu kavramın tarihsel serüveni üzerinden çağdaş tartışmalarda nasıl kullanıldığını ele alacağız. Daha sonra, din felsefi problemi olması yönüyle mistik tecrübenin dini tecrübeye ilişkisini açıklayarak, çağdaş mistisizm çalışmalarına ve öne çıkan görüşlere kısaca yer vereceğiz. Dinî tecrübe, yalnızca teolojik bir mesele olarak değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik düzeylerde de ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Din Felsefesi, Dinî Tecrübe, Mistik Tecrübe,

İBN ATIYYE'NİN NÜBÜVVETLE İLGİLİ ÂYETLERE MÜŞKİLÜ'L-KUR'ÂN İLMİ AÇISINDAN BAKIŞI

Enise OSMANOĞLU BENGİ & Süleyman AYDIN

Arş. Gör., Yalova Üniversitesi, eniseosmanoglu@hotmail.com & Prof. Dr., Yalova Üniversitesi, slaydinn@gmail.com

Özet

Müşkil kavramı, Kur'ân ilimleri ve Tefsir usûlünde âyetler arasında ilk bakışta var olduğu sanılan çelişki ve tutarsızlık şeklinde tarif edilmektedir. Bu âyetleri inceleyen ve vehmedilen çelişkinin yalnızca zahiri olduğunu ortaya koyan ilim dalı ise müşkilü'l-Kur'ân'dır. Zira Kur'ân-ı Kerim'de de bildirildiği üzere âyetlerde hakikî manada bir çelişkinin bulunması kesinlikle mümkün değildir.

Kur'ân-ı Kerim'de bazı âyetler arasında çelişki olduğunun sanılması, âyetlerdeki kıraat farklılıkları, müşterek lafızlar, muhkem ve müteşâbihlik, fiillerin farklı zamirlere isnadı, hakikat ve mecâz ifadeler, konuların ve yerlerin farklılığı ve konuyla ilgili farklı merhalelerden söz edilmesi gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte müfessirler ise vehmedilen müşkillerin ortadan kaldırılması için tevil, tahsis ve nesih gibi yöntemlerden yararlanmaktadırlar.

Kur'ân-ı Kerim'de Allah Teâlâ'nın zâtı ve sıfatları, ahiret hayatı, kâinatın ve insanın yaratılışı ve toplumsal meselelerden bahseden pek çok âyette zahiri manada bir çelişki görülmekle birlikte bu çalışmada yalnızca nübüvvetle ilgili âyetlerde ortaya çıkan işkâller ele alınmıştır. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve diğer peygamberlerin kıssalarından ve peygamberlik ile ilgili hususlardan söz edilen âyetlerdeki bu müşkilleri ortadan kaldırmak için İbn Atıyye el-Endelûsî'nin (v. 541/1147) *el-Muharrerü'l-veciz* adlı tefsir eserinde faydalandığı metotların incelenmesi amaçlanmıştır. Klasik tefsirler ve müşkilü'l-Kur'ân ilmine dair müstakil eserlerde nübüvvetle ilgili müşkil olarak bahsedilen âyetler tespit edilmiş ve ardından bu konular hakkında öncelikle İbn Atıyye'nin tevilleri ve tercihlerine yer verilmiştir. Sonrasında ise karşılaştırma yapmak ve farklı görüşleri zikretmek amacıyla Taberî (v. 310/923), Zemahşerî (v. 538/1144), Râzî (v. 606/1210), Âlûsî (v. 1270/1854) ve İbn Âşûr (v. 1879-1973) gibi müfessirlerin tefsirlerine başvurulmuştur.

Çalışmanın neticesinde İbn Atıyye'nin âyetlerde doğrudan işkâle işaret etmeyip konu hakkında âlimlerin ihtilaf ettiğini zikrettiği görülmüştür. Tefsirinde rivâyet ve dirâyet yöntemini bir arada kullanan İbn Atıyye, mesele ile ilgili öncelikle farklı görüşleri ve âyet hakkındaki rivâyetleri zikretmiş ve ardından da bu görüşler arasında kendine en doğru geleni beyan etmiştir. İbn Atıyye'nin yalnızca görüşleri nakledip bir tercihte bulunmadığı durumlar da mevcuttur. Ancak sonuç olarak âyetlerde görülen bu müşkillerin tevil edilerek çözüme kavuşturulduğu ve hakikî anlamda bir çelişkiden gerek İbn Atıyye gerekse de diğer müfessirler tarafından kesinlikle söz edilmediği anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İbn Atıyye, Müşkil, Müşkilü'l-Kur'an, Tefsir.

İBN ATIYYE'NİN İLMÎ KİŞİLİĞİ VE EL-MUHARRERÜ'L-VECİZ ADLI ESERİNİN TEFSİR İLMİNDEKİ YERİ

Enise OSMANOĞLU BENGİ & Süleyman AYDIN

Arş. Gör., Yalova Üniversitesi, eniseosmanoglu@hotmail.com & Prof. Dr., Yalova Üniversitesi, slaydinn@gmail.com

Özet

Künyesi Ebû Muhammed olan İbn Atıyye el-Endelüsî, 481 (1088) yılında Gırnata'da dünyaya gelmiştir. Yaşadığı bölgede pek çok medrese bulunması ve mensup olduğu ailede fıkıh, hadis ve edebiyat gibi alanlarla meşgul olan çok sayıda kimsenin yer alması İbn Atıyye'nin küçük yaşlardan itibaren ilmî faaliyetlere iştirak etmesini sağlamıştır. İlk eğitimi Endülüs'ün önde gelen fakih ve muhaddislerinden biri olan babası Gâlib b. Abdurrahmân'dan alan İbn Atıyye, rihle maksadıyla Gırnata dışında pek çok şehre seyahat etmiştir. Ancak kaynaklarda dönemin ilim ehlinin yaptığı gibi Doğu'ya seyahat ettiğine dair bir bilgi yer almamaktadır.

İbn Atıyye'nin sahip olduğu ilmî birikime rağmen bilinen yalnızca iki eseri vardır. Bunlardan ilki ilim öğrendiği hocalarını, okuduğu ve okuttuğu kitapları ve öğrencilerini zikrettiği *Fihrisü İbn Atıyye*, ikincisi ise asıl şöhretini kazanmasını sağlayan *el-Muharrerü'l-veciz fî tefsiri'l-Kur'âni'l-'Azîz* adlı tefsir eseridir. İbn Atıyye'nin az sayıda eser telif etmesinin yaşadığı dönemdeki sosyal ve siyasal çatışmalar, kadılık görevini ifa etmesi ve tefsir eserini tamamlamasının çok uzun yıllar sürmesinden kaynaklandığını düşünmek mümkündür.

El-Muharrerü'l-veciz adlı eser, tefsir ilmi açısından son derece önemli bir konuma sahiptir. İbn Atıyye'nin ilmî kişiliğinden ve kaleme aldığı tefsir eserinden pek çok âlimin övgüyle bahsetmesi bunun göstergesidir. Bu bildiride İbn Atıyye'nin babasıyla başlayan ilmî yolculuğu ve çok erken yaşlarda başlayıp hayatının son yıllarına kadar telif etmeye devam ettiği tefsir eseri *el-Muharrerü'l-veciz*'in telif özellikleri incelenmiştir. İbn Atıyye'nin eseri yazma sebeplerini, âyetlerin anlaşılması için takip ettiği yöntemleri, bazı ulûmu'l-Kur'ân meseleleri hakkındaki görüşlerini zikrettiği mukaddimesi üzerinde durulmuştur. Bununla İbn Atıyye'nin ilmî duruşunun anlaşılması amaçlanmıştır. Endülüslü bir âlim olmasına ve rihle için hiç Doğu'ya gitmemesine rağmen İbn Atıyye'nin Doğu ilim geleneğinin etkisinde kaldığı görülmüştür. Zira eserinde genellikle Taberî (v. 310/923) gibi Doğulu İslâm âlimlerinin kaynaklarından yararlanmıştır. Sonuç olarak bu çalışma, İbn Atıyye'nin *el-Muharrerü'l-veciz* adlı eserinin tanınmasına ve tefsir ilmindeki öneminin ve konumunun ortaya konulmasına katkı sağlamıştır.

Anahtar Kelimeler: İbn Atıyye, Muharrerü'l-Veciz, Tefsir.

KISAS-I ENBİYÂ GELENEĞİ İÇİNDE AHMED CEVDET PAŞA’NIN KISAS-I ENBİYÂ ve TEVÂRİH-İ HULEFÂSI

Betül MESUT & Ekrem SAKAR

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi & Dr. Öğr. Üyesi, Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Arapça kıssa ve nebi kelimelerinin çoğullarından oluşan bir terkip olan Kısas-ı Enbiyâ, basit tabirle peygamberlerin hikayeleri demektir. Lügatta “birbiri ardınca takip etmek, bir olayı tüm detaylarıyla bildirmek” gibi anlamlarda da kullanılmıştır. Istilah anlamı olarak peygamberler ve kavimlerle ilgili ibret verici olayların anlatım ve aktarımına kıssa denmektedir. Bu türün ilk örneklerini Tevrat, Zebur, İncil ve Kur’an-ı Kerim gibi kutsal metinlerde ve halk arasında dilden dile anlatılagelen efsaneleşmiş anlatılar olarak görsek de kısas-ı enbiyâ adı altında kendine ait bir tür olarak görmüyoruz. Mescid etrafında dolaşp kulaktan dolma hikayeler anlatmakla gününü geçiren kussâsa karşı önlem mahiyetinde Vehb b. Münebbih ve Ali b. Hamza el-Kisâi, kısas-ı enbiyâ rivayetlerini toplayıp Arap edebiyatında bu türün ilk örneklerinin verilmesine ve bu türün gelişmesine öncülük etmiştir. Muhammed b. Hasen ed-Dandurmî ve İshak b. İbrahim b. Mansûr b. Halef en-Nîsâbüri sayesinde Fars edebiyatında ve en son da Burhanoğlu Kadı Nâsirüddin Rabgûzî sayesinde de Türk İslam edebiyatında kısas-ı enbiya türü eserlerin yerini bulduğunu görüyoruz.

Türk İslam edebiyatında Kisâi ve Sa’lebi’nin eserlerinin tercümesiyle başlayan kısas-ı enbiyâ kültürü mezkûr eserlerin çok sayıda nüshası ve tam teşekküllü olmasa da yazılmış irili ufaklı zeylleriyle başlarken yüzyıllar içinde bu türde Hindî Mahmûd, Dânişzâde Şevket Gavsî, İrşâdi Bayburdî gibi isimler muhtelif eserler vermesine rağmen insanların aklında en çok yer eden ve sayısız defa basılıp okunan eserlerden biri Tanzimat döneminin önemli tarihçilerinden Ahmed Cevdet Paşa’nın Kısas-ı Enbiyâ ve Tevârihu’l- Hulefa’sı olmuştur. Bu bildiri kapsamında kısas-ı enbiyâ türü eserler incelenmiştir. Ahmed Cevdet Paşa’nın eserinin diğer kısas-ı enbiyâ türü eserler arasında neden öne çıktığı ve bugüne kadar sevilerek okunup insanların hafızasında genişçe yer tuttuğunun üzerinde durulmuştur. Çalışma kapsamında kısas-ı enbiyâ kültürü ve ortaya çıkış aşamaları, bu türde yazılan ilk eserler ve Türk edebiyatındaki önemli örnekleri, Ahmed Cevdet Paşa’nın kısas-ı enbiyâsının üslubu ve diğer eserlerden ayıran özelliklerinden bahsedilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Cevdet Paşa, Kısas-ı Enbiyâ, Edebi türler, Tarih, Edebiyat.

BALIKESİR İMAM HATİP LİSESİ ARŞİVİNDEKİ OSMANLI TÜRKÇESİ ESERLERİNİN İLMİ DEĞERİ: TESPİT, KATALOGLAMA VE AKADEMİK MİRASA KATKI

Sabriye TEKİN & Nurefşan ERAT & İsmail ÇAKMAK & Doç. Dr. Mustafa POLAT

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Balıkesir İmam Hatip Lisesi Arşivindeki Osmanlı Türkçesi Eserlerinin İlmî Değeri: Tespit, Kataloqlama ve Akademik Mirasa Katkı

Balıkesir İmam Hatip Lisesi'nin arşivinde muhafaza edilen Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmış eserler, akademik dünyada yeterince tanınmamakta ve araştırmacıların erişimine sistematik bir şekilde açık bulunmamaktadır. Bu durum, söz konusu eserlerin tarihi, kültürel ve ilmî potansiyelinden tam anlamıyla yararlanılmasını engellemektedir. Osmanlı dönemi yazılı mirasını bünyesinde barındıran bu koleksiyonun bilimsel yöntemlerle incelenerek akademik çevreye kazandırılması büyük önem arz etmektedir. Bu araştırmanın temel amacı, Balıkesir İmam Hatip Lisesi arşivinde bulunan Osmanlı Türkçesi eserlerin bilimsel kriterlere uygun olarak tespit edilmesi, detaylı bir şekilde kataloglanması ve dijital ortamda erişime açılarak disiplinlerarası araştırmalara kaynak teşkil etmesidir. Çalışma, bu eserlerin korunması, tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş olup, arşiv taraması ve doküman analizi teknikleri kullanılmıştır. İlk aşamada, okul arşivindeki Osmanlı Türkçesi eserler tespit edilerek temel bibliyografik bilgileri (müellif, istinsah tarihi, tür, konu) kayıt altına alınmıştır. İkinci aşamada, eserlerin materyal özellikleri (ebat, yazı çeşidi, cilt durumu, varsa tezhip ve minyatürler) detaylı şekilde belgelenmiştir. Üçüncü aşamada, alanında uzman akademisyenlerin katkılarıyla eserlerin içerik analizi yapılmıştır. Son olarak, oluşturulan katalog verileri araştırmacıların istifadesine sunulmuştur.

Eserler arasında tefsir, hadis, fıkıh gibi dini ilimlerin yanı sıra tarih, edebiyat ve lugat çalışmaları da tespit edilmiştir. Özellikle müellif hattı nüshalar ve şerh geleneğini yansıtan metinler, Osmanlı ilim hayatının bölgesel dinamiklerini anlamak açısından kritik veriler sunmaktadır. Kataloglamada karşılaşılan en önemli zorluk, eksik istinsah kayıtları ve yıpranmış ciltler olmuştur. Bu çalışma, Balıkesir İmam Hatip Lisesi'nin Osmanlı Türkçesi koleksiyonunun akademik değerini ortaya koymuştur. Benzer okul arşivlerinin taranmasına yönelik ulusal düzeyde bir envanter çalışmasının başlatılması, Osmanlı eğitim kurumlarının ilmî birikimini anlamak açısından elzemdir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Yazmaları, Nadir Eserler, Arşiv Kataloqlama, Balıkesir İmam Hatip Lisesi, Kültürel Miras

KİTAP CİLTLEMEDE GELENEKSELDEN MODERNE

Zeliha Reyhan KAYA & Dr. Öğr. Üyesi Erdal ELMAS

Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Bu çalışma, kitap ciltleme sanatının tarihsel gelişimini geleneksel tekniklerden modern uygulamalara uzanan bir perspektifte ele almaktadır. Kitap cildi, yalnızca fiziksel koruma amacıyla yapılan bir işlem olmanın ötesinde, dönemin kültürel ve estetik anlayışını yansıtan önemli bir sanat dalıdır. İslam dünyasında 8. yüzyıldan itibaren gelişen ciltçilik, Osmanlı döneminde özellikle çeşitli tekniklerle zenginleşmiş, saray atölyeleri ve medreseler aracılığıyla yaygınlaşmıştır.

Modern dönemde ise kitap basımının sanayileşmesiyle birlikte ciltleme işlemi büyük oranda işlevsellik kazansa da, geleneksel teknikler sanatsal bir değer taşıyarak günümüze kadar yaşatılmıştır. Bu bağlamda, Balıkesir İmam Hatip Lisesi arşiviönemli bir örnek alan sunmaktadır. Lisenin kütüphane koleksiyonunda yer alan Osmanlıca el yazmaları ve basma eserler, farklı cilt türlerinin uygulanmış örneklerini barındırmaktadır. Bu örnekler arasında klasik deri ciltler ve daha sade mukavva kapaklı eğitim kitapları yer almaktadır.

Bu bildiride, geleneksel cilt türleri tanıtılırken, aynı zamanda modern ciltleme yöntemlerine geçiş süreci analiz edilmektedir. Balıkesir İmam Hatip Lisesi arşivindekiörnekler aracılığıyla, geçmişten günümüze kitap cildinin biçimsel ve işlevsel dönüşümü gözler önüne serilmektedir. Çalışma, cilt sanatının kültürel miras olarak korunması gerektiğini vurgulamakta ve yerel arşivlerin bu mirası yaşatmadakiönemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cilt sanatı, Osmanlı da ciltçilik,Geleneksel el sanatları, cilt türleri , Balıkesir İmam Hatip Lisesi

BURSA MEVLEVÎHÂNESİ

Senanur BÜYÜK

Bursa Uludağ Üniversitesi Türk Din Müsikişi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, 702322011@ogr.uludag.edu.tr

Özet

Dinî müsikînin yaşatıldığı ve icra edildiği mekânların başında camiler ve tekkeler gelmektedir. Şüphesiz ki Mevlevî âyinleri de tekke müsikîsinin en büyük formunu oluşturmaktadır. Bilindiği gibi, boyutlarına göre değerlendirildiğinde mevlevîhânelerin büyüklerine “âsitâne”, küçüklerine de “zâviye” denilmektedir. Bursa Mevlevîhânesi de âsitâneler arasında sayılmaktadır. Adı geçen mevlevîhâne, Hisar bölgesinin güneyinde yer alan -Bursa’nın en eski mezarlıklarından birinin de bulunduğu- Pınarbaşı semtinin Vezirî Mahallesi’nde konumlanmıştır. 17. yüzyılda Sultan I. Ahmed’in emriyle Lârendeli Cünûnî Ahmed Dede’nin gayretleriyle inşa edilmiş olan Mevlevîhâne, Bursa’da Mevlevîliğin yayılmasında ciddi katkılar sağlamıştır. Mevlevîhâne için düzenlenen vakfiye ve bu doğrultuda verilen hizmetler bildirinin temel konusunu oluşturmaktadır. Mevlevîhâne, Mevlevîlik tarikatının neşv ü nemâ bulmasının yanında birçok şair, mutasavvıf ve müsikîşinasın yetişmesine imkân sağlamıştır. Dergâhın postnişinleri ve tarikatın öncü isimleri hakkında vefeyâtnameler ışığında bilgiler verilmiştir. Mevlevîhânenin fizikî ve mimârî yapısı ile diğer unsurlarına dair arşiv belgeleri, Osmanlı tarihi kaynakları ve seyahatnâmelerden istifade edilmiştir. Öte yandan Bursa Mevlevîhânesi’nin 1925 yılında çıkarılan Tekke ve Zâviyelerin kapatılmasına dair kanun sonrasında Mevlevîhâne büyük ölçüde işlevselliğini kaybetmiş, uzun bir süre kullanılamaz ve bakımsız bir halde bulunmuştur. Mevlevîhânenin yeniden özgün yapısına kavuşturulması için uzun bir süre pek çok gayretler gösterilmiş ve binanın uzun yıllar süren restorasyonu tam 98 yıl sonra 2023 yılında tamamlanmış ve bir Mevlevî alayıyla ilk semâ mukabelesi yapıp açılışı gerçekleştirilmiştir. Bildirinin hazırlanması sırasında özellikle Mevlevîhânenin fiziki yapısı, geçirdiği onarımlar hakkında Bursa Şer’iyye Sicillerinden yararlanılmış, ayrıca konuyla ilgili hazırlanan makaleler ve tezler değerlendirilmiş, vakfiyesinden yola çıkılarak dergâhın işleyişine ilişkin bilgilere ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bursa, Mevlevîhâne, Postnişin, Müsikîşinas, Vakfiye